

ชีวิตพอเพียง

รวมเรื่องราว “นวัตกรรมการสร้างสุขภาพ”
ที่ดำเนินชีวิตด้วยหลัก เศรษฐกิจพอเพียง

ชี วิ ต พ อ เ พื ย ง

รวมเรื่องราว “นวัตกรรมการสร้างสุขภาพ”
ที่ดำเนินชีวิตด้วยหลัก เศรษฐกิจพอเพียง

จัดพิมพ์เผยแพร่โดย

สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.)

ชั้น 2 อาคารด้านทิศเหนือสวนสุขภาพ

(ถ.สาธารณสุข 6) ภายในบริเวณกระทรวงสาธารณสุข

ถ.ติวานนท์ อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000

โทรศัพท์ 0-2590-2304 โทรสาร 0-2590-2311

ตู้ ปณ. 9 ปณฝ. ตลาดขวัญ นนทบุรี 11002

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)

กระทรวงสาธารณสุข

ที่ปรึกษา

เสรี พงศ์พิศ

สุรินทร์ กิจนิตย์ชีว์

ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ

อำพล จินดาวัฒนะ

กรรณิการ์ บรรเทิงจิตร

บรรณาธิการ

นิรชรา อัศวธีรากุล

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

สุนีย์ สุขสว่าง

พิมพ์ครั้งที่ 2

ISBN 978-974-8365-36-7

สนับสนุนการจัดพิมพ์โดย

ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

พิมพ์ที่ บริษัท เพชรรุ่งเรืองการพิมพ์ จำกัด โทร. 0 2881 5133-4

คำนำ

6 ปีของการปฏิรูประบบสุขภาพที่ผ่านมา สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) ได้ทำหน้าที่สนับสนุนกระบวนการสมัชชาสุขภาพเฉพาะพื้นที่และสมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็น รวมทั้งการจัดสมัชชาสุขภาพแห่งชาติมาอย่างต่อเนื่องทุกปี เพื่อเปิดพื้นที่สาธารณะให้ผู้คนจากทุกภาคส่วนได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานด้านสุขภาพและร่วมกันพัฒนา ผลักดันนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพอย่างใช้ปัญญาและสมานฉันท์ ตามเจตนารมณ์ของร่างพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ

ในปี 2549 นี้ นับเป็นปีมหามงคลเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์ครบ 60 ปี สปรส. จึงได้จัดงานสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ว่าด้วย “เศรษฐกิจพอเพียง สู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุข” เพื่อเชิญชวนคนไทยให้ร่วมถวายเป็นความจงรักภักดีแด่พระองค์ท่านด้วยการน้อมนำกระแสพระราชดำริสมาปฏิบัติในชีวิตจริง

“เศรษฐกิจพอเพียง” มิใช่เป็นเพียงเรื่องของเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เป็นปรัชญานำทางชีวิตที่คำนึงถึงพื้นฐานวิถีชีวิตของสังคมไทย ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ปรัชญานี้จึงเหมาะสมและทันสมัยเป็นอย่างยิ่งสำหรับทุกคน

หนังสือ “ชีวิตพอเพียง” เล่มนี้เป็นการคัดสรรเรื่องราวอันงดงามจากประสบการณ์จริงของบุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์กรต่างๆ ที่ได้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปทดลองปฏิบัติ จนประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ทุกเรื่องราวผ่านการกลั่นกรองและสังเคราะห์อย่างดีโดยนักวิชาการและปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเสนอเป็นบทเรียนและแนวทางในการดำรงชีวิตในวิถีที่พอเพียง ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย

สปรส. หวังว่า หนังสือเล่มนี้จะมีส่วนในการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้สนใจ ได้นำแนวคิดนี้ไปใช้ในการดำรงชีวิต และสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ที่ยังลังเลสงสัย กล้าที่จะก้าวเข้ามาและเดินไปพร้อมๆ กันบนเส้นทางสายนี้... เส้นทางสู่ชีวิตพอเพียง ขอขอบคุณทุกท่าน ทุกฝ่ายที่มีส่วนช่วยในการสร้างสรรค์หนังสือเล่มนี้จนสำเร็จลงด้วยดี โดยเฉพาะเจ้าของเรื่องราวที่สละเวลาถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์อันมีค่าออกมาเป็นบทเรียนที่มีชีวิตชีวาและงดงาม

สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ

ตุลาคม 2549

สารบัญ

องค์กรธุรกิจและองค์กรพัฒนาเอกชน	9
- มูลนิธิกระต่ายในดวงจันทร์	11
โลกของความฝัน ความจริง และสิ่งแวดล้อม	
- Wonderworld “โลกมหัศจรรย์” บนสายพานการผลิต	21
- แพรนด้า จิวเวลรี่ อัญมณีแห่งความพอเพียง	25
- ร่วมด้วยช่วยกัน ชุมชนใหม่เกื้อกูลด้วยทุนใหญ่	31
สถาบันการศึกษา	35
- ห้องเรียนเรือนแพแก่งก้อ การศึกษาเพื่อลูกหลานชาวประมง กับวิถีที่พอเพียง	37
- วิถีพุทธ โรงเรียนสัตยาไส อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี	45
- วิถีพุทธ โรงเรียนสิงหพานุ “ประสานมิตรอุปถัมภ์”	51
- โรงเรียนทอสี ทอแสงแห่งธรรม สร้างภูมิคุ้มกันความพอเพียง	57
- พุทธวิถี...ที่โรงเรียนบ้านเปือย	61

ชุมชนและสถาบันศาสนา	67
- ห้วยหินลาดใน หมู่บ้านของความสุขและความพอเพียง	69
- วิถีพอเพียง คนเคียงป่าต้นน้ำแม่ลาว	79
- ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน กอบกู้ศักดิ์ศรีแม่หญิงดอกคำใต้	87
- “บ้านของเรา” โครงการบ้านพักพัฒนาคุณภาพชีวิต อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา	93
- กลุ่มคนรุ่นใหม่ และเกษตรกรน้อยชุมชนแม่ทา รู้จักตัวเอง รู้จักธรรมชาติ รู้จักเพียงพอ	99
- ฝ่ายวังไฮ การจัดการน้ำแบบพอเพียง	107
- สถาบันโพธิยาลัย พุทธธรรมนำปัญญา พัฒนาท้องถิ่น	113
- ชีวิตพอเพียง ที่ไร่แสงเทียน	119
- ไปงคำ ชุมชนแห่งการเรียนรู้	125
- เรื่องของว้าว-ควาย ภูมิปัญญาไทยไม่สงวนสิทธิ์	131
- จากป่า...สู่เครือข่าย เชื่อมร้อยดวงใจในถิ่น สปก.	137
- แดนของน้ำ...ถิ่นของปลา... ที่บ้านท่าคูม	141
- จิต ชีวิตพอเพียง ที่ศูนย์พลาญข่อย	145

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	151
- พลังใจ พลังชุมชน ยุทธศาสตร์แห่งการก้าวพ้นปัญหาเสพติด ที่ อบต.นาแสง	153
- อบต.หัวดง จ.พิจิตร จัดการน้ำทำนา ปูรากฐานการศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนหัวดง	163
- อบต.สวนหม่อน องค์กรแห่งความสร้างสรรค์	169
- อบต.ท่าข้าม จ.สงขลา สร้างชุมชนเข้มแข็ง รับการรุกเข้ามาของโลกาภิวัตน์	175
- วิถีแห่งการมีส่วนร่วม ที่โรงพยาบาลตำบล	181
- อบต.ปากพูน จ.นครศรีธรรมราช “ให้โอกาสประชาชน แก่จนด้วยการศึกษา สร้างอาชีพ และสวัสดิการ”	185

นวัตกรรมการสร้างสุขภาพ ปี 2549
องค์กรธุรกิจและองค์กรพัฒนาเอกชน

มูลนิธึกระต่ายในดวงจันทร์

โลกของความฝัน ความจริง และสิ่งแวดล้อม

สฤณี ธีรพัลลวัฒน์

ใครจะเชื่อว่าเด็กๆ สามารถดูแลสิ่งแวดล้อม เข้าใจเรื่องของระบบนิเวศ เรียนรู้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกสัมพันธ์-เกี่ยวเนื่องกัน และตระหนักได้ว่าพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อาหารในธรรมชาติมีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

แต่ผู้ใหญ่กลุ่มหนึ่งเชื่อ! และพร้อมจะเป็นพลังขับเคลื่อนเพื่อตึงภาพความฝันของเด็กๆ ให้ออกมาปรากฏเป็นภาพความจริง ให้มือเล็กๆ ได้ช่วยดูแลสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว ตามแบบอย่างที่ดีๆ คิด พวกเขาคือ กลุ่มผู้ใหญ่ในนาม “มูลนิธึกระต่ายในดวงจันทร์”

ก่อกำเนิดมูลนิธึกระต่ายในดวงจันทร์

เค้าร่างการก่อตั้งมูลนิธึกระต่ายในดวงจันทร์ เริ่มต้นมานานก่อน พ.ศ. 2543 ปีที่จัดทะเบียนมูลนิธิฯ เกือบสิบปี จากคนเพียง 4-5 คน ไม่ว่าจะเป็น คุณอ้อย-ชาญชัย พิณฑุเสน ซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานมูลนิธิฯ ที่เคยเป็นผู้ขายคนหนึ่งที่ไปอาศัยอยู่กับธรรมชาติในป่าเขากระโจม อำเภอสวนผึ้ง

จังหวัดราชบุรี และได้ร่วมดับไฟป่าเขากระโจมกับชาวเขาครอบครัวหนึ่ง ด้วยความรักและห่วงหาพื้นที่ป่า โดยที่เขาไม่ได้เป็นคนในพื้นที่ แต่เพราะรู้ถึงความเชื่อมโยงของป่าผืนดิน และเมืองใหญ่ รวมไปถึงจิตใจที่อยู่ด้านในของตัวเอง หลังจากที่เขาเลือกใช้ชีวิตอยู่กับป่า-เขา และได้มีโอกาสได้รู้จักเพื่อนอีกกลุ่มหนึ่งได้เกิดความร่วมมือร่วมใจในงานเพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างไม่มีพันธสัญญา ทว่าเกิดจากความรักและภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการทำงานดูแลรักษาป่า กลุ่มคนเหล่านั้น ได้แก่ คุณวิเชียร เจษฎากานต์ นักธุรกิจที่มีกิจการส่วนตัวในจังหวัดราชบุรี ซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองประธานมูลนิธิคุณโรส-วิศรา ลีธีระกุล ดารานักแสดง อดีตนางงามที่ใครๆ ต่างก็รู้จักกันดี และสามีของเธอ (ขณะนั้นยังอยู่ในสถานภาพแฟน) คุณไอศ-คทา มหากายี ร่วมกับคุณน้อย คณะกรรมการมูลนิธิ เข้าร่วมทั้งร่างกายและกำลังทุนช่วยดูแลผืนป่า ทำงานต่อเนื่องจากการดูแลผืนป่ามาเป็น ให้ความรู้กับเด็กในพื้นที่ “โรงเรียนสินแร่สยาม” อำเภอสวนผึ้ง เพราะเห็นความสำคัญในการสืบทอดความคิดให้กับคนรุ่นหลัง

โดยพวกเขาได้ระบุแนวคิด ปรัชญา ปณิธาน และวิสัยทัศน์ของมูลนิธิ กระต่ายในดวงจันทร์ไว้ดังนี้

ปรัชญาของมูลนิธิกระต่ายในดวงจันทร์คือ “ทุกสิ่งเป็นชีวิตเดียวกัน ย่อมมีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน” ปณิธานของมูลนิธิ คือ “ถ้าเราทำให้มนุษย์เข้าใจธรรมชาติมากขึ้น แม้อีกเพียงนิดเดียว ก็เป็นงานที่มีค่าและควรทำอย่างยิ่ง”

ขณะเดียวกันพันธกิจที่พวกเขาตั้งเคราะห่ออกมานั้น คือ “อำนวยความสะดวกในการฟื้นคืนมาของป่าไม้ธรรมชาติ โดยการสนับสนุนให้คนได้รับความรู้ที่สำคัญ และจำเป็นต่อการได้และเอื้อประโยชน์ของป่าไม้” ส่วนวิสัยทัศน์ของมูลนิธิ คือ “คน ต้นไม้ ป่าไม้ อยู่ร่วมกัน เกื้อกูลกัน อย่างยั่งยืน (symbiosis)”

กิจกรรมแรกๆ ของมูลนิธิกระต่ายในดวงจันทร์นั้น เริ่มต้นที่การให้ความรู้ทางสิ่งแวดล้อมกับเด็กๆ ในโรงเรียนสินแร่สยาม อำเภอสวนผึ้งนั่นเอง จากความคิดที่พัฒนาขึ้นมาต่อเนื่องหลังจากที่ช่วยกันดับไฟป่ากับชาวบ้านได้ระยะหนึ่งแล้ว พวกเขาเริ่มคิดกันว่า ควรให้ความคิด ความเข้าใจกับเมล็ดพันธุ์น้อยๆ อย่างเด็กในหมู่บ้านมากกว่ามาแก้ที่ปลายเหตุอย่างเช่นการตามดับไฟป่า ดังนั้นพวกเขาจึงคิดเริ่มโครงการสอนเด็กในโรงเรียน โดยเข้าไปร่วมปรึกษากับคุณครู และนำกิจกรรมเข้าไปสู่เด็กๆ ในช่วงเวลาว่างของการเรียน คุณโรสเล่าย้อนเรื่องราวว่า

“ด้วยความที่เราเป็นคนลุย ตอนแรกก็คิดว่าจะทำยังไง จะไปบอกให้ชาวบ้านดูแลป่า ไปบอกกับชาวบ้านว่า อย่าทำอย่างนี้ ให้ทำอย่างนี้ดีไหม แต่น้ำอ้อยบอกมาว่า ทำอย่างนั้นไม่ได้ ถ้าเรายังไปเป็นศัตรูกับใครๆ การทำงานสิ่งแวดล้อมก็ยิ่งทำได้ยาก เหมือนไม้ขีดก้านเดียวอาจทำให้ไฟไหม้ลามไปทั่ว น้ำอ้อยสอนให้เราคิดใหม่ พวกเราก็เลยร่วมกันคิดทำละครเรื่องเกี่ยวกับป่าไฟเผาป่า และคนดูแลป่า ทำเป็นหุ่นกระบอกเข้าไปสอนเด็กๆ ที่โรงเรียนสินแร่สยาม นั่นเป็นการเริ่มต้น”

จากการเริ่มต้นที่โรงเรียน ที่หมู่บ้านในพื้นที่สวนผึ้ง พวกเขาเริ่มผูกพันกับเด็กๆ และเชื่อมั่นว่าพวกเขามาถูกทางกันแล้ว และเพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการทำงาน พวกเขาจึงตั้งเป็นมูลนิธิกระต่ายในดวงจันทร์ ซึ่งที่มาของชื่อให้ความรู้สึกถึงความสดใส จินตนาการ และช่วยให้เกิดคำถามต่อถึงความเป็นมา และเป็นไปของมูลนิธิฯ

คุณวิเชียรได้เล่าให้ฟังว่า “มีการคุยกันว่าจะชื่ออะไร ตั้งกันหลายชื่อ แต่พอคุณไฉ่เสนอชื่อกระต่ายในดวงจันทร์ขึ้นมา และพอได้ฟังวิถีคิดของเขาทำให้รู้สึกว่ชื่อนี้เหมาะมาก ประเด็นที่เสนอชื่อนี้ คือมูลนิธิฯ จะดำเนินกิจกรรม

ต่าง ๆ ร่วมกับเด็ก เชื่อว่าจะฟังแล้วเป็นมิตร (friendly) กับเด็ก ไม่เป็นทางการ เป็นชื่อที่จะสอนให้เด็กมีจินตนาการในเนื้อหาที่เราสอน”

โครงการสิ่งแวดล้อมที่น่าสนใจ

จากโครงการเล็กๆ เริ่มต้นในโรงเรียนสินแร่สยาม มุลินีกระต่าย ในดวงจันทร์ได้ขยายความคิดในการให้เด็ก ๆ ได้ลงมือดูแลสิ่งแวดล้อมด้วยมือเล็กๆ ของพวกเขาเอง โดยมีพัฒนาการแตกความคิดต่อเนื่องหลายโครงการ ทั้งในระดับพื้นที่ในสวนฝั่งและระดับประเทศ

ตัวอย่างโครงการระดับพื้นที่ได้แก่ โครงการศึกษาธรรมชาติ โดย ศิลปะวิธี ซึ่งได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ โดยเป็นโครงการที่ให้ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม ภายใต้นแนวคิด เปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้สัมผัสธรรมชาติ ผ่านการรับรู้ทั้ง 6 ทาง ได้แก่ ตา หู จมูก ปาก กาย และที่สำคัญคือ ใจ ให้แก่เด็กนักเรียนโรงเรียนสินแร่สยาม ตั้งแต่อนุบาล 1 ถึง ป.6 ทั้งหมด ประมาณ 400 คน

เด็ก ๆ ทุกคนจะได้เรียนในช่วงโมงศึกษาธรรมชาติคนละหนึ่งชั่วโมง ต่อสัปดาห์ โดยหลักสูตรที่เกิดขึ้นนี้เป็นความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนสินแร่สยามและมุลินีกระต่ายในดวงจันทร์

ในหนึ่งชั่วโมงนี้ จะไม่มีครูยืนหน้ากระดาน มีแต่พี่เลี้ยงจากมุลินีฯ ซึ่งก็เป็นเยาวชนในท้องที่ ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ที่ไม่ใช่การสอนหน้ากระดาน วิธีคือ กลุ่มพี่เลี้ยงคิด คิด คิด วิธีการสอนขึ้นมาใหม่ให้เหมาะกับเด็กแต่ละวัย วิธีการใหม่ทำให้ได้เครื่องมือการสอนใหม่ๆ ด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการสอน มีทั้งนิทาน เพลง เกม การทดลอง ละคร การประดิษฐ์ ซึ่งเลือกเนื้อหาและวิธีการให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละระดับชั้นไป

การเรียนรู้ทั้งหมดเน้นการได้รู้สึก และรู้จักมากกว่าความรู้เชิงวิชาการ เนื่องจากความรักธรรมชาติจะเกิดขึ้นเมื่อได้สัมผัสจริง

ส่วนในระดับประเทศนั้น โครงการที่น่าสนใจ เริ่มต้นจากเมื่อปี 2546 มูลนิธิกระต่ายในดวงจันทร์ได้ชักชวนให้เด็ก ๆ ทั่วประเทศช่วยกันปิดไฟ คนละ 1 ดวง ช่วงเวลา 2 ชั่วโมง ดวงละ 5 นาที ภายใต้ชื่อโครงการ “Kids เอง” โดยต้องการให้เด็กทุกคนรู้จัก “คิดเอง ทำเอง ไม่ต้องรอผู้ใหญ่” เด็ก 6,560 คน ช่วยกันปิดไฟรักษาสิ่งแวดล้อม กิจกรรมนี้นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงพลังความร่วมมือของเด็กแล้ว การได้ทำประโยชน์ต่อสังคม ทำให้เด็ก ๆ มีทัศนคติที่ดี มีความภาคภูมิใจต่อตนเอง และที่สำคัญยังเป็นการจุดศรัทธาในตัวเด็ก ๆ ให้สามารถคิดและทำประโยชน์อื่น ๆ ต่อไปด้วย

ขณะเดียวกัน เด็กบางคนเสนอความคิดว่า “อยากทำมากกว่าแค่ปิดไฟ” เว็บไซต์แสดงศักยภาพของเด็ก ๆ โดยมูลนิธิฯ จึงพัฒนาโครงการเป็นระดับประเทศ โดยรับสมัครเด็ก ๆ ทั่วประเทศคิดโครงการดูแลสิ่งแวดล้อม ใกล้ ๆ ตัว กระจายไปตามจังหวัดต่าง ๆ เด็ก ๆ จะเข้ามาพัฒนาตัวเองเพื่อเป็นหนึ่งในแกนนำอนุรักษ์อย่างเต็มตัว

เริ่มต้น คือ การเข้าค่ายพัฒนาศักยภาพและความฝันภายใต้โครงการ ที่ชื่อว่า “Keeee Camp” โดยคำว่า Keeee มาจาก Kid - Environment - Efficiency - Effectiveness - Enjoy ซึ่งเป็นกิจกรรมค่ายเด็กและเยาวชน เพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม ให้สามารถสร้างสรรค์โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของตนเองให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และสนุกสนาน “คีแคมป์” ดำเนินการทั้งสิ้น 1 ปี เป้าหมายคือเด็ก ๆ ทั่วประเทศ จำนวน 25 คน (ปรับได้ตามเงื่อนไขของแต่ละปี)

คุณโรสพูดถึงโครงการนี้ว่า

“เด็กแต่ละคนจะคิดโครงร่าง หรือวางแผนสิ่งที่เขาจะทำในเรื่องของการอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูสภาพแวดล้อม เราจะเข้าไปช่วยเหลือ ช่วยให้เขาสามารถทำได้จริงอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เราอาจไม่มีเงินมาสนับสนุนมากมาย แต่สิ่งที่เราปลูกฝังให้เขา ขอแค่เขานำไปบอกต่อกับเพื่อน ๆ หรือคนในครอบครัวจาก 10 คน ก็อาจเพิ่มขึ้นเป็น 30 คนที่มีความคิดที่จะช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม แค่นั้นเราก็ดีใจแล้ว”

“เราต้องการปลูกจิตสำนึกให้เด็กรักธรรมชาติ มุ่งมั่นในการปฏิบัติให้เห็นผลชัดเจนเป็นรูปธรรมแม้ต้องใช้เวลานาน โดยการปฏิบัตินั้นแทบไม่ต้องใช้เงินเลยด้วยซ้ำ แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า เราต้องมีเงินทุนเพื่อความปลอดภัยงบประมาณโครงการก็แคมป์ครั้งนี้ เงินสนับสนุนก็ยังไม่มากพอนัก แต่แม้ว่าเงินไม่พอ เราก็จะลงมือปฏิบัติกันอยู่ดี ไม่ล้มเลิก ดังนั้น ถ้าได้รับการบริจาคจากผู้ที่สนใจ ก็จะทำให้การดำเนินงานทำได้เต็มที่มากขึ้น” น้าอ้อยกล่าวเสริม

ในปีนี้ (2549) เป็นปีที่ 2 ของค่ายคีแคมป์แล้ว ส่วนเด็ก ๆ คีแคมป์รุ่นแรกนั้น มูลนิธิฯ ได้พัฒนาค่ายอีกระดับหนึ่ง ชื่อว่า “Keecep” เป็นค่ายต่อเนื่อง ตัว P ที่ต่อท้ายนั้น มาจากคำ practice ซึ่งหมายถึงให้ลงมือเพื่อสิ่งแวดล้อม (และโดยคำว่า keep ที่เป็นคำพ้องเสียงเองก็มีความหมายที่ดี หมายถึงการติดตามผลของของเด็กรุ่นที่ผ่านค่ายคีแคมป์ไปแล้วนั่นเอง) โดยให้เด็กรุ่นแรก ซึ่งมีเวลาเพียงพอที่จะเข้าร่วมร่วมกิจกรรมมาคิดโครงการสิ่งแวดล้อมระดับที่สามารถลงมือร่วมกันได้

สมาชิก Keecep 1 มีทั้งหมด 8 คน จากเดิม 16 คน เนื่องจากหลายคนติดภาระด้านการเรียนจึงไม่สามารถมาร่วมได้ ซึ่งพวกเขาได้ร่วมกัน

คิดโครงการออกมา ภายใต้ชื่อโครงการ “Seeds” (Society - Evergreen - Energy - Determine - Seed)

เมื่อรู้จักพอ... ก็รู้จักให้

“กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว
ชายคนหนึ่งกับชาวเขาอีกครอบครัวหนึ่ง
ช่วยกันย้ายต้นกล้าเล็กๆ ให้หลีกพ้นจากทาง
ที่รถชักลากซุงจะมาบดทับ
เพราะอยากให้ต้นกล้าได้มีโอกาสเติบโต
เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของ “ป่าต้นน้ำเขากระโจม”...”

บทเริ่มต้นของมูลนิธิกระต่ายในดวงจันทร์ ที่พวกเขาได้เคยกล่าวถึง
ตนเองไว้ ดังที่นำบางส่วนมากล่าวข้างต้น น่าจะสะท้อนภาพบางอย่างที่เกิดขึ้น
จริงในหลายส่วนของพื้นที่จริง และพื้นที่ในใจของเด็กและผู้ใหญ่ทั้งหลาย

นอกจากต้นกล้าของต้นไม้ได้เติบโตในป่าเขากระโจมแล้วยังมีอีกหนึ่ง
ต้นกล้า ที่มูลนิธิกระต่ายในดวงจันทร์มีบทบาทสำคัญทำให้เขาได้พบกับผืนดิน
อุดมสมบูรณ์ พอที่จะหยั่งราก แดกต้นเติบโต แล้วให้ดอกผลที่ดีคืนสู่สังคม
อย่างเรื่องเล็กๆ (แต่) ยิ่งใหญ่ของ “สุแจ้ สุขสวัสดิ์” ชายหนุ่มกะเหรี่ยงที่เคยเกร
กลัวกลายเป็นนักแต่งเพลง ทำดนตรี และสอนให้น้องๆ เล่น ร้อง และ
ฝึกเรียนรู้สิ่งแวดล้อมในบทเพลงที่เขาแต่งขึ้นมา สุแจ้เล่าว่า

“แรกเลย ผมเป็นคนเกเรมาก ไม่เรียนหนังสือ ไม่ทำงานเป็นหลักแหล่ง ซึ่มอเตอร์ไซด์เล่นไม่รับผิดชอบอะไรทั้งนั้น มีอยู่วันหนึ่งทะเลาะกับแม่ เลยหนีออกจากบ้าน กำลังคิดว่าจะไปหาใคร ระหว่างเพื่อนที่เกเรด้วยกัน กับเพื่อนที่ทำงานอยู่ที่มูลนิธิกระต่ายในดวงจันทร์ (สวนผึ้ง) แล้วไม่รู้ยังงัย ผมก็ซึ่มอเตอร์ไซด์มาที่นี่ อาจเพราะผมเคยมาเที่ยวเล่นแล้วครั้งหนึ่ง รู้สึกอบอุ่น ก็เลยมาที่นี่”

“ตอนนั้นผมไม่มีเงิน อาศัยเขากิน อยู่ไปวันๆ ไม่ได้กลับบ้าน เห็นที่มูลนิธิฯ เขามีกิจกรรมที่โรงเรียนสินแร่สยาม ผมก็ได้ไปดู ได้ร้องเพลง รู้สึกชอบ ก็ทำมาตลอด จนลุงอ้อยเห็นว่าผมทำได้เขาก็เลยรับมาช่วย รู้สึกดีใจที่เขาไม่ได้มองว่าผมเป็นคนเกเร จากนั้นผมก็เลยได้เข้ามา จนถึงวันนี้ ก็ 4 ปีแล้วครับ”

“ผมอยู่ที่นี่ เป็นอาสาสมัครสอนในโรงเรียนสินแร่สยาม ผมอยู่ในส่วนของสันตนาการ เตรียมความพร้อมให้น้องๆ ก่อนจะมีการสอนโครงการศึกษารรรมชาติโดยศิลปวิธี”

จากสิ่งที่เขาได้รับ สู้แจ้งพัฒนาสิ่งต่างๆ เขาได้ร่วมกับน้องๆ ตั้งวงดนตรี “กลืนดิน” และจากตรงนั้นเองที่ทำให้เกิดโครงการใหม่ๆ ของมูลนิธิกระต่ายในดวงจันทร์ที่ชื่อว่า “โครงการดนตรีรักสิ่งแวดล้อม”

เมื่อต้นกล้าได้รับการดูแล ผลตอบแทนกลับมาจึงมากกว่าความคุ้มค่าทางรายได้ หรือผลประโยชน์ใดๆ ที่หลายคนอาจคิดไม่ถึง

ใช่! ต่อเมื่อใครสักคนเริ่มต้นรู้จักพอ เขาคงจะได้รู้จักการให้ว่ามีคุณค่าเพียงไร

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- มูลนิธิกระต่ายในดวงจันทร์ ชั้น 7 อาคารอภิพรชัยหินอ่อนและแกรนิต
338/1 ถ.รัชดาภิเษก แขวงสามเสนนอก เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10310
โทรศัพท์ 0-2275-2262 โทรสาร 0-2275-2261 www.rabbitinthemoon.org

Wonderworld “โลกมหัศจรรย์”

บนสายพานการผลิต

พรวิไล การรั

ในปี 2528 ขณะที่อุตสาหกรรมส่วนใหญ่มุ่งเน้นธุรกิจรับจ้างผลิตให้กับทุนหรือแบรนด์ข้ามชาติ แต่บริษัทวันเดอร์เวิร์ล โปรดักส์ จำกัด บริษัทผลิตของเล่นที่ทำจากไม้ยางพารา เชิง Edutainment ละแวกปทุมธานี มองข้ามซื้อตด้วยการทำธุรกิจภายใต้แบรนด์ของตัวเองเพื่อเปิดตลาดในระดับสากล โดยให้ความสำคัญกับเรื่องคุณภาพ ความปลอดภัย และการออกแบบเพื่อให้มือเล็กๆ ที่เป็นเจ้าของสินค้าเหล่านี้ได้สัมผัสกับเรื่องราวสร้างสรรค์

แนวคิดสร้างสรรค์ไม่ได้จบแค่ผู้บริหารโคกตัวน้อย ทว่ายังทอดยาวไปสู่แรงงานของผู้สร้างสรรค์สิ่งของเหล่านั้นด้วย ขยับซ้ำบ้าง เร็วบ้างตามจังหวะและเงื่อนไขของสถานการณ์ในช่วงเวลาต่าง ๆ กัน

หลังจากขับเคลื่อนเกี่ยวกับธุรกิจในโลกใบใหญ่จนพอจะยืนได้มั่นคงระดับหนึ่งราว 7-8 ปี วันเดอร์เวิร์ลเริ่มหันเข้ามามองในบ้านตัวเอง โลกใบเล็กที่มีสมาชิกอยู่เกือบ 400 คน โดยการจัดทำโครงการเพื่อสร้าง “ชุมชนเป็นสุข” เนื่องจากผู้บริหารมองว่า โรงงานที่มีคนอยู่ร่วมกันมากขนาดนี้ ก็ถือเป็นชุมชนหนึ่ง เป็นสังคมหนึ่ง และสังคมจะมีสุขได้ ก็ต้องเป็นสังคมที่ดี มีวัฒนธรรม มีอารยธรรม โดยเริ่มจากการรณรงค์โครงการ “โรงงานสีขาว” ที่ประสบความสำเร็จภายในปีเดียวจนทำให้วันเดอร์เวิร์ล กลายเป็นโรงงานต้นแบบ

แห่งแรกในจังหวัดปทุมธานีที่ “ขาว” ปลอดภัยจากยาเสพติด โดยใช้กลยุทธ์ให้ความรู้ครบองค์ ทั้งด้านสุขภาพ กฎหมาย และให้การบำบัด โดยเก็บเรื่องราวดังกล่าวเป็นความลับ และไม่บันทึกในประวัติการทำงาน นอกจากนี้ ยังทำการสุ่มตรวจปัสสาวะตลอดทุก 3-6 เดือน และใช้กลวิธีการบริจาคลอहितเพื่อค้นหาผู้ที่อยู่กลุ่มเสี่ยง ซึ่งมักจะหลีกเลี่ยงการเข้าร่วมบริจาคลอहित

ความสำเร็จของ “โรงงานสีขาว” ทำให้มีการต่อยอดเป็น “โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต” ในปี 2543 โดยมีวัตถุประสงค์ในการปลดหนี้ให้คนงานโดยใช้กลยุทธ์เปิดเวทีความคิด ผลจากเวทีนี้ทำให้เกิดการสร้างกลุ่มต่างๆ ในโรงงาน ได้แก่ กลุ่มทำเรื่องรายรับรายจ่ายทำหน้าที่สำรวจสมาชิกในกลุ่มเรื่องรายรับรายจ่าย กลุ่มการออมทรัพย์ แบ่งเป็น 2 ภาค ภาคหนึ่งคือการออม อีกภาคหนึ่งคือการให้ยืมในกรณีฉุกเฉิน กลุ่มรวมกันซื้อ ซึ่งปัจจุบันไม่ได้มีแค่ในสมาชิกกลุ่ม แต่ได้ขยายออกไปให้พนักงานคนอื่นๆ ด้วย กลายเป็นการรวมซื้อทั้งบริษัท และเป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ที่สุด และกลุ่มสุดท้าย คือกลุ่มเรียนรู้ เป็นการเข้าอบรมเพื่อนำไปพัฒนาการมีรายได้เพิ่ม อาทิ การทำไข่เค็ม การเพาะเห็ด การปั้นดอกไม้จากดิน

เนื่องจากธุรกิจไนเคอร์วันเดอร์เวิร์ลไม่ได้มีแค่การผลิตของเล่นเด็กจากไม้ยางพารา แต่ยังมีบริษัท นิซิเวิร์ล จำกัด ซึ่งนำเข้าของเล่นเด็กจากต่างประเทศ “คุณสุทธิชัย เอี่ยมเจริญยิ่ง” ผู้บริหาร จึงได้จัดทำโครงการสำหรับพนักงานของนิซิเวิร์ล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพนักงานขายในห้างสรรพสินค้า ด้วยการทำโมเดล “โครงการผู้ประกอบการรายย่อย” ในปี 2548

แนวคิดของการสร้างผู้ประกอบการรายย่อย คือการให้พนักงานนิซิเวิร์ลที่ยื่นขายของตามห้าง ทำธุรกิจของตัวเองด้วยสินค้าที่มีของบริษัท โดยบริษัทตั้งทุนไว้ 1 ล้านบาท พนักงานขายสามารถส่งสินค้าจากบริษัทได้

ในวงเงินดังกล่าว สินค้าที่ส่งต้องตรงกับความต้องการของลูกค้าในห้างนั้น ซึ่งต่างจากเมื่อก่อนที่ส่วนกลางเป็นฝ่ายเติมเข้าไปเอง พนักงานจะเป็นคนตัดสินใจว่าต้องสั่งสินค้าประเภทใด ใช้คนงานขายเพิ่มอีกกี่คน จัดการสต็อกเอง เมื่อปิดการขายก็จะแบ่งกำไรจากสต็อกโดยพนักงานได้ 10% ไม่รวมค่าคอมมิสชั่น แต่ถ้าจัดการ “ร้าน” ไม่ดี พนักงานต้องรับผิดชอบการคืนสต็อก ทั้งนี้ โครงการดังกล่าวไม่ได้กระทบฐานเงินเดือนที่มีอยู่

โมเดลได้ผลดี เพราะเพียง 2 เดือน พนักงานขายที่เป็น “เจ้าของร้าน” มีรายได้เพิ่มขึ้นอีกเท่าตัว บริษัทเองก็หมดกังวลเรื่องสต็อก และหันไปใส่ใจกับเรื่องใหม่ๆ แทนที่จะย่ำกับปัญหาเดิมๆ

สุขด้วยกันทั้งสองฝ่าย...

นี่ละ... โลกมหัศจรรย์... ของพวกเขา

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- บริษัท วันเดอร์เวิร์ล โปรดักส์ จำกัด

172 หมู่ 4 ซอยวัดโพธิ์ฟ้า ถนนกรุงเทพฯ-ปทุมธานี ตำบลบางเตือ อำเภอมือง
จังหวัดปทุมธานี 12000 โทรศัพท์ 0-2978-3300 โทรสาร 0-2978-2592

www.wonderworldtoy.com

แพรรด้า จิวเวลรี่

อัญมณีแห่งความพอเพียง

เสาวลักษณ์ พุ่มแย้ม

หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสเรื่อง “ความพอมีพอกิน” ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คำถามสำคัญที่เกิดขึ้นในใจหลายคนก็คือ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาปรับใช้กับธุรกิจได้จริงหรือในสภาวะการแข่งขันที่สูง ธุรกิจจะดำรงความพอเพียงได้อย่างไร? และในฐานะที่เป็นองค์กรแสวงกำไร จะไปด้วยกันได้อย่างไรกับ “ความพอเพียง”

ดังนั้นเพื่อความชัดเจนปราศจากข้อสงสัยเหล่านั้น สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) จึงได้ทำการศึกษาถึงหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรัส ซึ่ง สศช. ได้สรุปปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในมุมมองของภาคธุรกิจไว้ว่ามียอดประกอบหลัก 3 ประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี

และเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น สศช. จึงพิจารณาเลือกธุรกิจไทยที่บริหารองค์กร โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นเป็นกรณีตัวอย่าง และบริษัทแพรรด้า จิวเวลรี่ จำกัด (มหาชน) ได้รับพิจารณาคัดเลือกให้เป็น 1 ใน 4 ขององค์กรตัวอย่าง บริษัทแพรรด้า จิวเวลรี่ จำกัด (มหาชน) ก่อตั้งขึ้น

เมื่อปี พ.ศ. 2516 โดยกลุ่มบริษัทแพรนด้าดีไซน์ จำกัด ปัจจุบันเป็นบริษัทเครื่องประดับที่มีรายได้กว่า 3,500 ล้านบาท และมีการขยายตัวเฉลี่ยปีละ 12% มีพนักงานรวมถึง 3,500 คน

บริษัทแพรนด้าฯ บริหารงานโดย คุณปรีดา เดียสุวรรณ ประธานกรรมการ สำนักงานใหญ่ ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 28 หมู่ 11 ซอยรุ่งแสง ถ.บางนา-ตราด แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพมหานคร ธุรกิจหลักคือผลิตและจัดจำหน่ายเครื่องประดับอัญมณี โดยผลิตเครื่องประดับอัญมณีบนตัวเรือนทองคำและเนื้อเงินเป็นผลิตภัณฑ์หลัก เครื่องประดับที่ผลิตได้แก่แหวน ต่างหู เข็มกลัด จี้ สร้อยคอ และสร้อยข้อมือ ทำให้บริษัทมีความเชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมเครื่องประดับอัญมณีจนสามารถขยายเป็นธุรกิจข้ามชาติ การดำเนินงานของบริษัทได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน สำหรับกิจการผลิตเครื่องประดับอัญมณีเพื่อการส่งออกที่ทำด้วยเนื้อเงินและทองคำ

แพรนด้าฯ มีบริษัทในกลุ่มทั้งในและต่างประเทศทั่วโลก รวมทั้งสิ้น 12 บริษัท ประกอบด้วยบริษัทย่อย 9 บริษัท และบริษัทร่วมทุน 2 บริษัท โดยมีฐานการผลิต 5 แห่งใน 4 ประเทศ ได้แก่ ไทย อินโดนีเซีย เวียดนาม และจีน

สาเหตุที่ทำให้แพรนด้าฯ ได้รับการพิจารณาคัดเลือกเป็นองค์กรธุรกิจที่บริหารงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านการแสวงหากำไรทางธุรกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อรับมือผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการตัดสินใจและการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจ

พอเพียงเป็นทางเลือกในการบริหารธุรกิจเพื่อสร้างความสมดุลและยั่งยืน อันเกิดจากการวางรากฐานการเติบโตอย่างเข้มแข็งเป็นขั้นตอน สร้างคุณค่าองค์กรรวมจากการประสานความสำคัญของปัจจัยแวดล้อมรอบด้าน ช่วยส่งเสริมความก้าวหน้า ในขณะเดียวกัน ยังเป็นการป้องกันความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงในทางธุรกิจ

การกำหนดเป้าหมายของแพรรด้าฯ ได้อาศัยความเข้าใจที่ว่ามนุษย์อาจต้องการเพียงปัจจัยสี่ในการดำรงชีพเบื้องต้น แต่ทุกคนก็ต้องการความสุขทางใจเพื่อเสริมการดำรงชีวิตให้สมบูรณ์มากขึ้น เช่น ความนิยมในเครื่องประดับอัญมณี แพรรด้าฯ ให้ความสำคัญกับการกำหนดคุณภาพและราคาสินค้าที่เหมาะสมกับความต้องการและกำลังทางเศรษฐกิจของลูกค้าต่างกลุ่ม ทั้งยังมุ่งสร้างความสัมพันธ์ระยะยาว ด้วยการดำเนินธุรกิจอย่างมีคุณธรรม ไม่เห็นแก่ประโยชน์เป็นที่ตั้ง แต่คำนึงถึงคุณค่า คุณภาพชีวิตของลูกค้า และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นับเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความยั่งยืนของธุรกิจ ทำให้บริษัทสามารถผ่านพ้นภาวะวิกฤตเศรษฐกิจมาได้

ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

แพรรด้าฯ เป็นบริษัทขนาดใหญ่ที่เล็งเห็นความสำคัญในการดูแลและพัฒนาบุคลากรผู้เกี่ยวข้องให้ได้รับการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา เห็นได้จากสวัสดิการที่อยู่อาศัย และสภาพในโรงงานที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี บริษัทแพรรด้าฯ ยังได้รับเลือกจากองค์การสหประชาชาติให้เป็นกรณีศึกษาของภาคธุรกิจที่นำหลัก Global Compact มาปฏิบัติ คือ หลักที่สนับสนุนและส่งเสริมคุณค่าของสิทธิมนุษยชน มาตรฐานการจ้างงาน และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แพรรด้าฯ เชื่อมั่นว่าตราบใดที่บริษัทสามารถสร้างความพึงพอใจให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย บริษัทก็จะเติบโตทางธุรกิจได้ตราบนั่น

บริษัท แพรนด้าฯ ยังเป็นผู้ผลักดันและก่อตั้งเครือข่ายธุรกิจเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Social Venture Network : SVN) โดยคุณปรีดา ประธานบริษัท ดำรงตำแหน่งประธานเครือข่ายภาคพื้นเอเชียที่มีเป้าประสงค์เพื่อการดำเนินธุรกิจโดยคำนึงถึงสังคมและสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ แพรนด้าฯ ยังช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสทางสังคม โดยร่วมมือกับวิทยาลัยกาญจนาภิเษก ช่างทองหลวง ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี คัดเลือกเด็กนักเรียนจากโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ทั่วประเทศมาเรียนหลักสูตรการทำอัญมณี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และรับเข้าเป็นพนักงานช่างฝีมือเมื่อศึกษาจบด้วย

แนวทางการบริหารงานโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงของบริษัท แพรนด้าฯ น่าจะเป็นคำตอบที่ชัดเจนที่สุด สำหรับนักธุรกิจหลายคนที่กำลังหาว่าธุรกิจกับเศรษฐกิจพอเพียงจะไปด้วยกันได้อย่างไร

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- บริษัท แพรนด้า จิวเวลรี่ จำกัด (มหาชน)
333 ซอยรุ่งแสง ถนนบางนา-ตราด
เขตบางนา กรุงเทพฯ 10260
โทรศัพท์ 0-2361-3311

ร่วมด้วยช่วยกัน ชุมชนใหม่เกื้อกูลด้วยทุนใหญ่

ประพจน์ ภูทองคำ
สุชาดา ภูทองคำ

หากเอ่ยชื่อ “บุญชัย เบญจรงค์กุล” คงเป็นที่ทราบกันดีว่านี่คือนักธุรกิจด้านการสื่อสารอันดับต้นๆ ของเมืองไทย แต่ตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะภาคธุรกิจเอกชนที่เป็น “ทุนใหญ่” ซึ่งได้รับบทเรียนจากช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ช่วงปี 2540 ว่า “ทุนใหญ่ ไม่สามารถอยู่รอดได้เพียงคนเดียว” กอรปกับกระแสพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานแก่คนไทย บุญชัยน้อมนำกระแสพระราชดำรัสมาสู่การปฏิบัติทันที ภายใต้หลักการว่า “วิธีเดียวที่เราจะอยู่รอดทั้งชาติ ก็คือการสร้างชุมชนเล็กๆ ทั่วประเทศให้สามารถดูแลและพัฒนาตัวเองให้แข็งแกร่งอย่างรวดเร็ว อีกทั้งหลีกเลี่ยงการพึ่งพาของระบบทุนให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้... และกิจกรรมนี้ต้องมีต้นแบบจำนวนหนึ่งเกิดขึ้นเสียก่อน เมื่อผ่านขั้นตอนการเรียนรู้จนมีระบบการจัดการที่จะใช้ร่วมกันได้อย่างแพร่หลาย ความสำเร็จของชาติจึงจะเกิดขึ้น”

ดังนั้นเครือข่าย “ร่วมด้วยช่วยกัน สำนักรักบ้านเกิด” จึงได้ริเริ่มแนวคิดสู่การปฏิบัติ ด้วยการใช้ทรัพยากรด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร เงินทุน และความสามารถในการบริหารธุรกิจของตนเพื่อสร้างเครือข่ายธุรกิจในรูปแบบใหม่ ภายใต้พระราชดำริทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 3 โดยนำศักยภาพเครือข่าย “ธุรกิจชุมชน ร่วมด้วยช่วยกัน สำนักรักบ้านเกิด” ดังนี้

1. เครือข่ายข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ เครือข่ายสถานีวิทยุและรายการ “ร่วมด้วยช่วยกัน” ทั้งในส่วนกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดกว่า 20 สถานี ซึ่งเป็นสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสารและเน้นกระตุ้นสร้างจิตสำนึก จริยธรรม ในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม การเผยแพร่แนวคิด แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารผ่านหนังสือพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน และเอกสาร สิ่งพิมพ์ของสำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน

2. เครือข่ายธุรกิจชุมชน ได้แก่ การจัดตั้งสหกรณ์ร่วมด้วยช่วยกัน ให้เกิดการรวมตัวเพื่อช่วยเหลือกันด้านเงินทุน แลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ในการทำธุรกิจสู่ชุมชนท้องถิ่นและเครือข่ายสมาชิกร้านค้าปลีก ร้านรักบ้านเกิด เพื่อให้เกิดการรวมตัวเพื่อการรวมกันซื้อรวมกันขาย ในราคาที่เป็นธรรมและสามารถแข่งขันกับผู้ประกอบการรายใหญ่ได้ ตลอดจนเป็น ช่องทางการขายสินค้าจากชุมชนต่างๆ

3. เครือข่ายเทคโนโลยี ได้แก่ การจัดทำและบริหารเว็บไซต์ รักบ้านเกิดดอทคอม (www.rakbankerd.com) เพื่อเชื่อมโยงข่าวสารข้อมูล และเป็นช่องทางในการเจรจาซื้อขายของเครือข่าย การดำเนินงานกลุ่มเยาวชน รักบ้านเกิด

4. เครือข่ายสร้างคน สร้างจิตสำนึกด้วยการดำเนินงานของมูลนิธิ รักบ้านเกิด โดยมอบทุนการศึกษาแก่เยาวชนในชนบท พัฒนาศักยภาพความ

เป็นผู้นำ เสริมด้วยกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกรักและภูมิใจในท้องถิ่นของตน และนำความรู้กลับไปสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ปัจจุบันมีเยาวชนเข้าร่วมโครงการเยาวชนสำนึกรักบ้านเกิดกว่า 999 คน

จากแนวคิดและการปฏิบัติเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายดังกล่าวนับเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจในการสร้างต้นแบบตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ 3 ซึ่งเน้นการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างทุนเล็กและทุนใหญ่ ต่างจากการให้ความช่วยเหลือเดิมที่เน้นการสงเคราะห์หรือการบริจาคเพื่อให้เกิดสาธารณประโยชน์เช่นที่บริษัทธุรกิจมักดำเนินการอยู่ เกิดเป็นมิติใหม่ของการเชื่อมโยงธุรกิจและชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะแนวราบ เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันแก่ชุมชนและดำเนินงานเรียนรู้อยู่บนรากฐานของความพอดีพอเพียงของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างน่าสนใจ

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- มูลนิธิสำนึกรักบ้านเกิด

499 หมู่ 3 อาคารเบญจจินดา ชั้น 5 B ถนนวิภาวดีรังสิต

แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2953-1111

นวัตกรรมการสร้างสุขภาพ ปี 2549

สถาบันการศึกษา

ห้องเรียนเรือนแพแก่งก้อ

การศึกษาเพื่อลูกหลานชาวประมง

กับวิถีที่พอเพียง

องอาจ เดชา

ห้องเรียนเรือนแพแก่งก้อ เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทางโรงเรียนบ้านก้อจัดสรร ตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ได้เปิดเป็นโรงเรียนสาขา เนื่องจากเห็นว่า เด็กนักเรียนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มเด็กที่ด้อยโอกาส เนื่องจากเป็นลูกหลานของกลุ่มชาวประมงหาปลาในแก่งก้อของแม่น้ำปิง ซึ่งอยู่ระหว่างเขตพื้นที่รอยต่อของอำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอสამเภา จังหวัดตาก และอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

การเดินทางต้องนั่งเรือไปตามลำน้ำปิง จากท่าเรือไปถึงห้องเรียนเรือนแพ ใช้เวลากว่า 40 นาที ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร การที่ผู้ปกครองของเด็กต้องออกหาปลาไปตามลำน้ำ ไม่ได้อยู่เป็นหลักแหล่ง ทำให้เด็กกลุ่มนี้ประสบปัญหาไม่สามารถเดินทางไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนบ้านก้อจัดสรรได้ เนื่องจากเรือนแพซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของเด็กชาวประมงกลุ่มนี้อยู่ห่างไกลจากโรงเรียนมาก ทางโรงเรียนจึงได้จัดตั้งห้องเรียนเรือนแพขึ้นมาเพื่อจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กนักเรียนในเรือนแพ ในระหว่างที่ผู้ปกครองหาปลาในแก่งก้อ เพื่อแก้ปัญหาการขาดโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนกลุ่มนี้ “อาจารย์จริณ ศรีสุวรรณ” ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านก้อจัดสรร บอกว่า

ทางโรงเรียนมองเห็นปัญหาเด็กด้อยโอกาสกลุ่มนี้ ถึงแม้ว่าจะอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกล แต่เด็กกลุ่มนี้ก็ควรได้รับการศึกษา ไม่เช่นนั้น อาจจะสร้างปัญหาต่อสังคม และประเทศชาติในอนาคตได้ จึงได้เปิดห้องเรียนเรือนแพขึ้นมา โดยรูปแบบ การเรียนการสอนหนังสือให้แก่เด็กลูกหลานชาวประมงกลุ่มนี้ โดยสร้างเรือนแพ เป็นห้องเรียนเคลื่อนที่ที่อยู่ในแก่งก้อ อีกทั้งยังใช้ระบบกินนอนอยู่ในเรือนแพ เมื่อผู้ปกครองเคลื่อนย้ายไปตามลำห้วยอื่น ห้องเรียนเรือนแพก็จะเคลื่อน ตามไปด้วย ซึ่งบางครั้ง ห้องเรียนเรือนแพเคลื่อนย้ายไปมาในแก่งก้อทั้งเขต จังหวัดตาก และจังหวัดลำพูน

บทเรียนการจัดการศึกษาของห้องเรียนเรือนแพแก่งก้อ จึงเป็น เรื่องราวที่น่าสนใจศึกษาอย่างยิ่ง ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก ก็ยังมีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ใช้ชีวิตที่เรียบง่าย โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

แต่เดิม สภาพของโรงเรียนเป็นแพไม้ธรรมดา โดยใช้ลูกบวบทำเป็น ท่อนได้แพ แต่ในปัจจุบันได้รับการสนับสนุนจาก โรตารีลำพูน ได้สร้างเรือนแพ ขึ้นใหม่ที่ทำด้วยลูกท่อนเหล็ก ทำห้องพักครู ห้องเรียน ห้องน้ำ ในแพเดียวกัน และมีความมั่นคงพอสมควร

ห้องเรียนเรือนแพ ปัจจุบันมีทั้งหมด 2 ลำที่เรียงต่อกันอยู่ริมตลิ่ง เรือนแพลำหนึ่งมีสภาพคล้ายบ้าน อีกลำหนึ่งซึ่งอยู่ติดกันถูกดัดแปลงให้เป็น ห้องเรียน โดยได้รับบริจาคจากองค์กรเอกชนเมื่อหลายปีที่ผ่านมา

ปัจจุบันมีนักเรียนทั้งหมด 5 คน เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 2 จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยก่อนหน้านี้ ได้มีนักเรียนจบการศึกษา ในชั้นประถมไปแล้ว 1 คน

แน่นอน เชื่อว่าคงมีหลายคนแอบตั้งคำถามอยู่ในใจกันว่า ทำไม นักเรียนถึงน้อย และนักเรียนเพียง 5 คนนั้น จะคุ้มกับงบประมาณหรือไม่?

อาจารย์จริณ บอกว่า เดิมทีจากการสำรวจพบว่ามีจำนวนเด็กนักเรียนทั้งหมดกว่า 40 คน ซึ่งได้เรียนจบชั้นประถมไปแล้วหลายคน ต่อมาจำนวนเด็กเริ่มลดลง อาจเป็นเพราะว่าชาวบ้านเริ่มมีการวางแผนครอบครัว มีการคุมกำเนิด แต่ขณะนั้นก็มีเด็กเกิดใหม่หลายราย

“ถ้าถามว่าคุ้มมั๊ยกับงบประมาณที่ลงทุนไป เราคงไม่มุ่งเน้นอย่างนั้น แต่เราจะมองในเรื่องคุณภาพของเด็กนักเรียนมากกว่าจะมองในเรื่องของปริมาณ โดยเฉพาะเด็กกลุ่มนี้ถือเป็นเด็กที่ด้อยโอกาสและอยู่ห่างไกลจากความเจริญทุกอย่าง ซึ่งเราทิ้งพวกเขาไม่ได้ เพราะนโยบายของกระทรวงก็บอกอยู่แล้วว่าเด็กอยากเรียน ต้องได้เรียน เพราะฉะนั้นเราต้องให้ความสำคัญกับพวกเขา แม้ว่าจะเหลือเด็กนักเรียนเพียงหนึ่งคนก็ตาม” ผอ.โรงเรียนบ้านก้อจัดสรร กล่าวย้ำและยืนยันในจุดยืน

ล่าสุด อาจารย์จริณ ได้มีโครงการนำเด็กนักเรียนจากห้องเรียน เรือนแพ มาเรียนร่วมกับนักเรียนบ้านก้อจัดสรร ซึ่งเป็นโรงเรียนแม่เป็นการชั่วคราว เพื่อให้เด็กนักเรียนลูกหลานชาวประมงได้เชื่อมความสัมพันธ์กับเด็กนักเรียนในโรงเรียน ไม่ให้พวกเขาารู้สึกแปลกแยก โดยได้มีกิจกรรมเสริมทักษะทั้งในด้านการกีฬา และการเรียนการสอน การใช้คอมพิวเตอร์ให้กับนักเรียนกลุ่มนี้อีกด้วย

ในขณะที่ ครูสามารถ สุทะ ครูประจำห้องเรียนเรือนแพ สาขาโรงเรียนบ้านก้อจัดสรร ก็ออกมาย้ำด้วยว่า ถึงแม้จำนวนเด็กนักเรียนมีไม่มากนัก แต่ก็ถือว่าเป็นหน้าที่ของครูผู้ให้การศึกษาแก่เด็กที่ด้อยโอกาส

“พวกเขาขาดบางสิ่งบางอย่างที่ควรจะมี ฉะนั้น เรามีหน้าที่ต้องมอบสิ่งที่พวกเขาขาด เติมเต็มให้พวกเขา”

หลักสูตรที่ใช้สอนคือหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีการสอนแบบบูรณาการ โดยทางโรงเรียนจะเน้นให้นักเรียนเขียนอ่านหนังสือได้และสอนการปรับตัวให้อยู่กับธรรมชาติและความสะดวกสบายโดยไม่ต้องเป็นภาระเป็นปัญหาแก่สังคม

การเรียนการสอนที่นี่เป็นแบบกินนอนในห้องเรียนเรือนแพที่นี่เลย เนื่องจากพ่อแม่ของเด็กไม่ค่อยมีเวลา เพราะต้องออกเรือหาปลาทั้งกลางคืนกลางวัน เด็กๆ ทุกคนที่นี่ต้องช่วยเหลือกันเอง ตั้งแต่เช้า หุงข้าว ล้างจาน ทำกับข้าวกันเอง โดยมีครูคอยดูแล และช่วยสอนสาธิตให้ในบางครั้ง

พอทานอาหารเช้าเสร็จ ก็ขึ้นไปยืนเข้าแถวเคารพธงชาติบนชั้นดาดฟ้าหน้าเสาธง ก่อนลงมาเรียนหนังสือกัน ภาพในห้องเรียนเรือนแพด้านหน้าครูจะสอนหนังสือตามหลักสูตรของสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับชั้นประถม โดยจะเน้นการศึกษาแบบบูรณาการ มีหลักสูตรที่สอดคล้องกับธรรมชาติและวิถีความเป็นอยู่กับแม่น้ำ กับวิถีชาวประมงที่พวกเขาใช้อยู่ทุกวัน รวมถึงการสอนให้เด็กๆ นักเรียนรักและดูแลธรรมชาติ ป่าไม้ และสายน้ำที่อยู่รอบตัวเราด้วย ในห้องเรียนก็จะมีสื่อการสอนง่ายๆ ที่ได้รับบริจาคมาจากหนังสือนิทาน การ์ตูน ให้หยิบอ่านได้บ้าง สำหรับอาหารกลางวันส่วนใหญ่จะเป็นตระกูลไข่และปลาน้ำจืดเพราะหาง่าย เด็กจะเอามาฝากและทำกินกันเองอย่างสนุกสนาน

ครู จึงเป็นทั้งพ่อ ทั้งการโรง เพราะครูต้องรับผิดชอบการสอนหนังสือตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และยังคงรับบทบาทของพ่อที่คอยดูแลเด็กๆ ทั้งหมด ตั้งแต่หุงหาอาหาร หรือคอยดูแลให้เด็กๆ อาบน้ำ ทั้งอ่านหนังสือ ทำการบ้าน จนเข้านอน เนื่องจากเด็กทุกคนที่เรียนที่นี่เป็นเด็กนักเรียนประจำที่ผู้ปกครองนำมาฝากไว้ทั้งหมด โชคดีที่เด็กๆ เป็นคนขยัน จึงช่วยแบ่งเบาภาระไปได้บ้าง

เรียนรู้ตลอดชีวิตกับวิถีแห่งสายน้ำของชาวประมง

ในช่วงว่างจากการเรียนการสอน ครูสามารถ จะพานักเรียนนั่งเรือไปเยี่ยมเยือนวิถีชีวิตของชาวประมง ซึ่งเป็นผู้ปกครองของเด็กๆ มีเรือนแพตั้งอยู่เรียงรายไปตามริมฝั่งแม่น้ำปิง ปัจจุบันชุมชนเรือนแพแห่งนี้ มีทั้งหมด 15 หลังคาเรือน ครอบครัวหนึ่งอยู่ร่วมกันประมาณ 3-5 คน ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านประกอบอาชีพประมง ที่หา cá กินเช้า กลางคืน จะออกไปเก็บปลาที่ได้ใส่ขายจนถึงรุ่งเช้า นำปลามาเก็บไว้ในเรือนแพ แล้วออกไปหาปลาอีกรอบหนึ่งในช่วงกลางวัน

บรรยากาศของเรือนแพชาวประมงแก่งก้อ สภาพของเรือนแพสร้างง่าย ๆ มุงด้วยหลังคาสังกะสี มีเศษไม้มาปูพื้นและปะเป็นฝาบ้าน ยื่นชานออกมา กันห้องง่าย ๆ ใช้เป็นห้องนอน ห้องครัว ห้องน้ำ เลยออกไปก็จะเป็นเรือนแพที่สร้างไว้เป็นเล้าหมู เล้าไก่ และเก็บเครื่องมือหาปลาอยู่ใกล้ ๆ กัน

เรายังมองเห็นแผงโซลาร์เซลล์ติดอยู่ใกล้ ๆ กับเรือนแพ ชาวบ้านซึ่งเป็นเจ้าของเรือนแพบอกว่า ปัจจุบันชุมชนเรือนแพแก่งก้อ ได้รับการสนับสนุนจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) อนุเคราะห์ติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์ให้ กรณีพื้นที่ที่อยู่ห่างไกล ทำให้ชาวบ้านที่นี่ได้รับความสะดวกมากขึ้น จากก่อนนั้นใช้ตะเกียงและเครื่องปั่นไฟให้แสงสว่างยามค่ำคืน นอกจากนั้น ตามเรือนแพเรายังมองเห็นจานดาวเทียมติดตั้งอยู่ข้าง ๆ เรือนแพด้วย

“คือเรามองว่าไม่ใช่เป็นสิ่งที่ฟุ่มเฟือย แต่จำเป็นต้องใช้ ต้องดูโทรทัศน์ เพราะอยู่ห่างไกล ไม่งั้นก็ไม่ได้รับรู้ข่าวสารบ้านเมือง โลกภายนอก ว่าตอนนี้กำลังเกิดอะไรขึ้น” ชาวบ้านบอกเล่าให้ฟังถึงเหตุและความจำเป็น

ที่สนใจ สังข์คำ เจ้าของเรือนแพ บอกเล่าให้ฟังว่า อยู่ที่นี่มาตั้งแต่เกิดเลย ตั้งแต่สมัยพ่อแม่ของเธอมาจับอาชีพหาปลา มาปลูกเรือนแพกันที่นี่

“เราอยู่กันแบบพอเพียง เรียบง่าย ไม่เดือดร้อนอะไร”

นอกจากชุมชนเรือนแพที่นี้จะยึดอาชีพหาปลาแล้ว ยังมีการเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย โดยเป็นการเลี้ยงปล่อยให้หากินตามในป่า ถึงเวลาวัวควาย ก็กลับมาเข้าคอกที่สร้างไว้ให้บนฝั่ง บนเนินเขาใกล้ๆ กับเรือนแพ นอกจากนั้น ยังมีการเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ โดยสร้างเล้าเอาไว้บนเรือนแพที่แยกออกไปจาก ส่วนที่เป็นที่พักอาศัยต่างหาก แต่ที่โดดเด่นที่สุด ก็คือ การปลูกพืชผักสวนครัว บนเรือนแพอย่างง่าย ๆ แต่ไม่ธรรมดา

“เราได้ภูมิปัญญาที่ตกทอดมาจากพ่อแม่ ได้ทดลองปลูกผักบนแพ ลอยน้ำ เอาไม้ซุงมาทำเป็นแพ เอาดินเอาปุ๋ยคอกใส่ลงไป ปลูกผสมผสาน กันไป มีทั้งกล้วย ผักขม ผักบุ้ง และเรายังปลูกผักสวนครัว เช่น ผักชี กระเพรา โหระพา พริก ปลูกใส่ถังใส่กระถางเอาไว้กินเองไม่ต้องออกไปซื้อข้างนอก”

นอกจากนั้น ยังมองเห็นชาวประมงที่นี้ ปลูกมะม่วง มะยม ขนุน มะพร้าวบนเรือนแพโดยอาศัยรากของมันเกาะเกี่ยวกระหวัดกับตัวพื้นไม้ของ เรือนแพเอาไว้อย่างแน่นหนา

เมื่อว่างจากการหาปลา ชาวบ้านก็จะพากันเก็บของป่าตามธรรมชาติ เช่น ผักกูด ผักหวานป่า ซึ่งไม่ได้เก็บไปขาย แต่จะนำมาเป็นอาหารกินกันเอง ภายในเรือนแพ ทุกคนใช้ชีวิตแบบพอเพียงและเรียบง่ายมีเหลือก็แบ่งปัน ใครมีอะไรก็จะนำมาแลกเปลี่ยนกัน

“มีความสุขมั๊ย ชีวิตคนหาปลา ชีวิตคนเรือนแพ...”

“มีความสุขดี ไม่เดือดร้อน เพราะเราไม่ได้ดิ้นรนอะไรมาก อยู่แบบ พอเพียง ได้ปลามากก็เอาไว้กิน เอาไว้ขาย ถ้าเราอยู่จุดนี้ไม่กระทบอะไรหรอก อย่างตอนนี้ คนข้างนอกกำลังได้รับผลกระทบเรื่องเศรษฐกิจแต่เราไม่เดือดร้อน อะไร”

กิจกรรมการจัดการศึกษาของห้องเรียนเรือนแพแก่งก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน รวมไปถึงวิถีชีวิตของชาวประมงแก่งก้อ จึงเป็นอีกหนึ่งเรื่องราวที่น่าสนใจศึกษาอย่างยิ่ง

ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก ยังมีคนอีกกลุ่มหนึ่ง ใช้วิถีชีวิตที่เรียบง่าย โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง สามารถอยู่ร่วมกับ สังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุขและรู้เท่าทัน

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- ห้องเรียนเรือนแพ สาขาโรงเรียนบ้านก้อจัดสรร
ตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน 51110
- จรินทร์ ศรีสุวรรณ โทรศัพท์ 08-7845-6382
- สามารถ สุทะ โทรศัพท์ 08-7179-9506

วิถีพุทธ

โรงเรียนสิงหพาหุ “ประสานมิตรอุปถัมภ์”

บุญยงค์ เกศเทศ

ความเป็นมา

โรงเรียนสิงหพาหุ “ประสานมิตรอุปถัมภ์” เป็นโรงเรียนแบบสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ตั้งอยู่ในชุมชนตำบลจักรสีห์ อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี ได้ประกาศก่อตั้งในปีการศึกษา 2518 โดยอาศัยอาคารโรงเรียนชุมชนวัดพระนอนจักรสีห์วรวิหาร โดยมีพระครูประสานนวกิจ เจ้าอาวาสและคณะเป็นผู้ริเริ่ม ในปัจจุบันโรงเรียนตั้งอยู่ริมถนนสายสิงห์บุรี-สุพรรณบุรี ห่างจากวัดพระนอนจักรสีห์วรวิหารไปประมาณ 1 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 51 ไร่ ติดกับคลองห้วยดิน เชื่อมต่อลำน้ำแม่ลาไปจรดกับแม่น้ำน้อย โรงเรียนได้ย้ายมา ณ ที่แห่งใหม่นี้ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2522 เป็นต้นมา และจำนวนนักเรียนได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

การเข้าเป็นนักเรียนโรงเรียนสิงหพาหุ

นักเรียนใหม่ต้องเข้าค่ายคุณธรรมก่อน ฝึกปฏิบัติร่วมกับครูเป็นเวลา 2 คืน 3 วัน โดยเข้าค่ายที่วัดพรหมบุรี ซึ่งเป็นวัดสาขาของวัดพระนอนจักรสีห์ ซึ่งอยู่ห่างไปราว 8 กิโลเมตร

สู่กระบวนการเรียนการสอน

โรงเรียนสิงห์พาทู “ประสานมิตรอุปถัมภ์” จัดการเรียนตามหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน โรงเรียนมุ่งเน้นการจัดภูมิทัศน์ในเชิงสงบ ร่มรื่น สะอาด และมีบรรยากาศดีเป็นสำคัญ ในบริเวณพื้นที่เดียวกันมีทั้งระดับชั้นอนุบาลจนถึงประถมศึกษา โดยใช้อาคารร่วมกัน เช่น อาคารดนตรีไทย อาคารหอสมุด เป็นต้น กระบวนการเรียนการสอนได้ดำเนินการในแต่ละกลุ่มสาระ นำเอาวิถีพุทธเข้าไปใช้ในสาระที่สอน ใช้ศีล สมาธิ ปัญญาต่อยอดให้นักเรียนโดยรู้จักวิเคราะห์และเชื่อมโยงสู่องค์ความรู้

การดำเนินวิถีชีวิตในโรงเรียน

ตอนเช้า มีกิจกรรมทำความสะอาดบริเวณรับผิดชอบในโรงเรียนของแต่ละฝ่าย เข้าแถวเคารพธงชาติ สวดมนต์ บริเวณลานธรรมของโรงเรียน แล้วเข้าเรียนตามปกติ การเรียนการสอนจะเรียนตามกลุ่มสาระวิชาที่กำหนด

ทุกวันอังคารจะมีการทำบุญเลี้ยงพระ โดยพระจะร่วมอบรม เทศนา เล่านิทานธรรมะ ทั้งพระ ครู และนักเรียน โดยผลัดเปลี่ยนเวรกัน ส่วนใหญ่แล้วนักเรียนจะดำเนินการเอง

การสร้างจริยธรรมและคุณธรรม

สำหรับการสร้างเสริมกิจกรรมวิถีพุทธในแต่ละวันนั้น โรงเรียนเน้นการท่องสวดมนต์แปลนวโกวาท ครูให้ข้อธรรมสั่งสอนเพื่อมุ่งเน้นนักเรียนทำให้พอังใส นักเรียนฝึกจิตใจ เตรียมสติแล้วจึงเข้าห้องเรียน

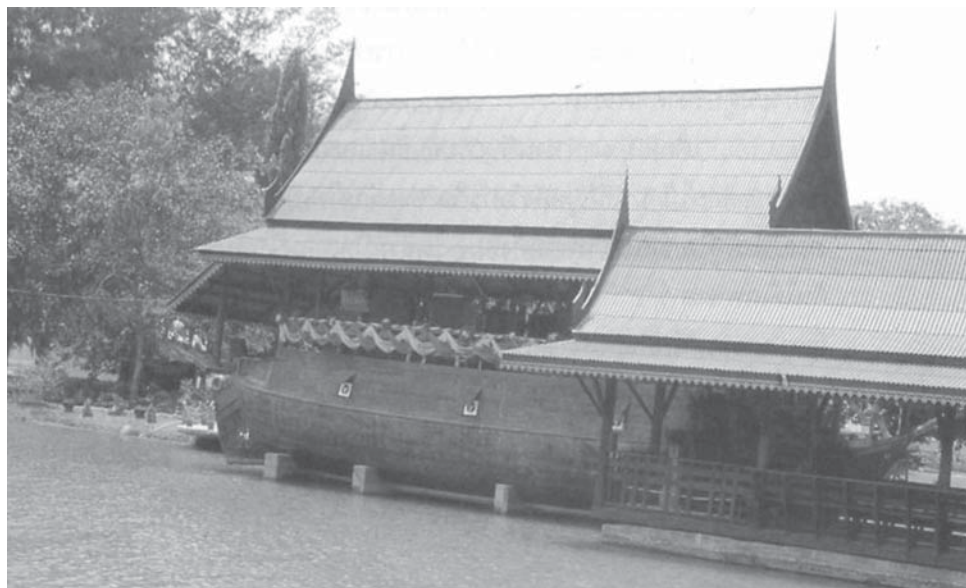
การสร้างวิสัยทัศน์

เด็กนักเรียนโดยส่วนใหญ่ยากจน มีพื้นฐานทางครอบครัวที่แตกต่างกัน ทั้งปัญหาติดสารเสพติด ทะเลาะเบาะแว้ง ความยากจน ครอบครัวแตกแยก หลังจากทางโรงเรียนได้กล่อมเกลอบรมสั่งสอนแล้ว เด็ก ๆ ก็มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เช่น มีความประพฤติดีขึ้น รู้จักช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครองหลายคนมีความพึงพอใจกับบุตรหลาน

การเชื่อมโยงสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนยังมีวิธีการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงที่เป็นแบบอย่างให้นักเรียน เป็นต้นว่า ปลูกพืชผักไว้สารพัดไว้เพื่อกินเอง ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่ก็จะนำไปปฏิบัติกับครอบครัว ช่วยพ่อแม่ทำงาน รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ นักเรียนของโรงเรียนสิงหาพาราวันหนึ่งต้องช่วยพ่อแม่ทำงานหารายได้ในวันหยุด ทำงานทั่วไปไม่ว่าจะเป็นลูกจ้าง รับจ้างตามที่ต่าง ๆ ครูฝ่ายปกครองก็จะจัดครูประจำชั้นไปเยี่ยมบ้านเด็ก โดยครูคนหนึ่งจะรับผิดชอบนักเรียนประมาณ 17 คน ถ้าพบปัญหาอะไรที่เกี่ยวกับตัวเด็ก ครูจะช่วยหาวิธีการแก้ปัญหา

เด็กส่วนหนึ่งได้ทำกิจกรรมเป็นมัคคุเทศก์อาสาพาเที่ยวในชุมชน โดยใช้รถไฟ นักเรียนอีกกลุ่มหนึ่งก็ดำเนินกิจกรรมเป็นมัคคุเทศก์ในวัดเล่าถึงประวัติของวัดพระนอนฯ ประวัติชุมชน โดยเฉพาะชุมชนวัดพระนอนซึ่งทางวัดก็ต้องการเด็กคุ้นเคยกับวัดและศาสนา มีความรักในท้องถิ่น และเด็ก ๆ เองก็ยังมีรายได้เสริมจากการเป็นมัคคุเทศก์และทำกิจกรรมอื่น ๆ วันละ 80 บาท ได้จากการบริจาคของผู้ที่มาเยี่ยมชมโดยจะมีตู้บริจาคจัดไว้ให้

เด็กที่เข้ามาทำงานมีทุกระดับชั้น และยังมีกิจกรรมอื่นๆ อีก เช่น ขายดอกไม้ งานที่อยู่หลังวิหารก็จะช่วยพับผ้า เป็นต้น ไม่ว่าจะทำงานประเภทใด รายได้ก็เท่ากันทั้งหมด ในช่วงเปิดเทอมนักเรียนมาทำงานกันได้ เฉพาะเสาร์-อาทิตย์ ส่วนช่วงปิดภาคเรียนนั้นนิยมไปทำกิจกรรมอื่นๆ บางคนก็ไปทำงานที่สำนักงาน อบต. สำนักงานเทศบาล หรือรับจ้างงานอื่นๆ หลากหลายลักษณะ

นักเรียนมีความเป็นอยู่อย่างประหยัด รู้จักหารายได้จนเจือจรรบครัว มีคุณธรรม จริยธรรม อ่อนน้อมถ่อมตน และสามารถพึ่งตนเองได้

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- โรงเรียนสิงหพานุ “ประสานมิตรอุปถัมภ์”

อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี 16000

โทรศัพท์ 036-512-210, 036-512-430, 036-543-487

วิถีพุทธ โรงเรียนสัตยาไส อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

บุญยงค์ เกศเทศ

ความเป็นมา

โรงเรียนสัตยาไส ตั้งอยู่บนพื้นที่กว่า 300 ไร่ ในตำบลลำนารายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี อยู่แนวชิดกับเชิงเขาตากับยาย มีต้นไม้ใหญ่ร่มรื่น มีผืนน้ำจากเขื่อนลำตะคองไหลผ่าน เชื่อมโยงกับสายน้ำป่าสัก

จากปรัชญาแนวคิดของท่านไสยาบา ที่ “ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา” ได้เรียนรู้และนำมาเป็นอุดมการณ์ในการยึดถือปฏิบัติ โดยตีความจากคำ WATCH ซึ่งหมายถึง W ... Watch your Words จงระมัดระวังคำพูดของเรา จงพูดแต่สิ่งที่ดี คำพูดของเราต้องเต็มไปด้วยความรักและความเมตตา A ... Watch your Action จงระมัดระวังการกระทำของเรา จงทำแต่สิ่งดี รับใช้ช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ T ... Watch your Thought จงระมัดระวังความคิดของเรา เราคิดอะไรก็เป็นอย่างนั้น จงคิดแต่สิ่งที่ดีเสมอ C ... Watch your Character จงระมัดระวังอุปนิสัยของเรา อุปนิสัยของเราจะต้องเป็นอุปนิสัยที่ดีงาม H ... Watch your Heart จงทำจิตใจของเราให้สะอาดบริสุทธิ์

นอกจากนี้ ท่านไสยาบายังได้แสดงถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ 5 ประการ สวมนต์ นั่งสมาธิ เล่านิทาน ร้องเพลง และทำกิจกรรม

ดร.อาจงได้นำมาปรับใช้กับนักเรียนและครูตลอดจนกระบวนการเรียนการสอนอย่างครบถ้วน

วิธีเข้าเป็นนักเรียนโรงเรียนสัตยาไส

จะเปิดรับสมัครนักเรียนโดยทั่วไป ไม่จำกัดภูมิสำเนา โดยสอบข้อเขียน สอบสัมภาษณ์ เด็กและผู้ปกครองต้องมาร่วมเข้าค่ายคุณธรรม 2 คืน 3 วัน มุ่งเน้นพฤติกรรม และความมุ่งมั่น ไม่พิจารณาพื้นฐานทางครอบครัว จึงมีเด็กยากจนและร่ำรวย

กระบวนการเรียนการสอน

จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เป็นโรงเรียนเอกชนที่ไม่เก็บค่าเล่าเรียน มีนักเรียนตั้งแต่อนุบาล ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จะอยู่ประจำที่โรงเรียน

โดยเปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งสายวิทย์ - คณิต และศิลป์ - ภาษา ส่วนภาษาต่างประเทศนั้นมี ภาษาอังกฤษ ภาษาญี่ปุ่น และภาษาฝรั่งเศส โดยมีครูชาวต่างชาติของแต่ละภาษามาสอนโดยตรง นักเรียนมัธยมปลายมีโอกาสดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยไปอยู่กับครอบครัวชาวต่างประเทศนั้นๆ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของนักเรียนและผู้ปกครอง ซึ่งต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการเดินทาง แต่ไม่ต้องเสียค่าที่พักและค่าอาหาร

นอกจากนักเรียนจะได้เรียนรู้ทุกกลุ่มสาระวิชาตามหลักสูตรทั่วไปแล้ว นักเรียนยังได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม และสามารถพึ่งตนเองได้ นักเรียนจะต้องทำกิจกรรมร่วมกันแบบครบวงจร เช่น ทำนา ปลูกพืชผัก ผลไม้ ผลิออกมาเลี้ยงทุกคนในโรงเรียนได้

การดำเนินวิถีชีวิต

เมื่อได้เข้าเป็นนักเรียนของโรงเรียนแล้ว นักเรียนต้องอยู่ประจำในหมู่บ้าน (หอพัก) แยกชายหญิง ซึ่งจัดแบ่งเป็น 5 หมู่บ้าน มีชื่อเป็นนัยแห่งความดีงาม ดังนี้ บ้านสัตยา (ความจริง) บ้านธรรม (ความประพฤติ) บ้านอหิงสา (ไม่เบียดเบียน) บ้านสันติ (ความสงบสุข) และบ้านเปรมา (ความรักความเมตตา) แต่ละบ้านจะมีนักเรียนอยู่ร่วมกันในสังกัดประมาณ 30 คน ต้องช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการเลือกตั้งนักเรียนเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน รับผิดชอบดูแลการใช้ชีวิตร่วมกัน รุ่นพี่สามารถอบรมสั่งสอนดูแลเด็กเด็มน้องๆ ที่อยู่ร่วมบ้านได้

จริยธรรมและคุณธรรม

โรงเรียนกำหนดพันธกิจให้ตื่นนอนแต่ย่ำรุ่ง ฝึกให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีความสงบสุข มีความรักความเมตตา ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและประพฤติชอบ การสวดมนต์ นั่งสมาธิทุกวัน อบรมในห้องพระ หน้าเสาธง จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาคุณค่าความเป็นมนุษย์ จัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ทางศาสนา การร่วมทำบุญกับวัดและชุมชน จัดกิจกรรมการบริจาคสิ่งของ เยี่ยมคนชรา การเยี่ยมผู้ป่วยโรคเอดส์ จัดกิจกรรมพี่ช่วยเหลือดูแลน้อง เป็นต้น

การสร้างวิสัยทัศน์

เป้าหมายของโรงเรียนสัตยาไสนั้น มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้มีทักษะทางด้านวิชาการ การกีฬา ตามความถนัดและความสนใจ ประสงค์ให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิด วิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เชื่อมโยงความรู้ ต้องการให้ผู้เรียน

ได้เรียนรู้จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย และได้รับประสบการณ์ตรง มุ่งให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ หวงแหนและรู้ค่าของธรรมชาติ ต้องการให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และอุปนิสัยที่ดีงามให้แก่ผู้เรียน ส่วนรุ่นพี่ที่จบไปแล้วและเรียนอยู่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องกลับมาเยี่ยมโรงเรียน มาแนะแนวให้รุ่นน้องเป็นประจำ

เชื่อมโยงสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนใช้พื้นที่ราว 60 ไร่ เพื่อดำเนินวิถีการเกษตรพื้นฐาน ฝึกให้นักเรียนไม่ยึดติดกับวัตถุ ไม่มีโทรศัพท์มือถือ ไม่ใช้เงิน และรับประทานอาหารมังสวิรัต ดำเนินตนบนวิถีความพอเพียง จึงเน้นให้ทุกคนช่วยกันทำงาน ทำนาข้าว ปลูกพืชผัก ผลไม้ สำหรับบริโภคในโรงเรียน ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น ไม่ฟุ่มเฟือย สามารถพึ่งตนเองได้

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- โรงเรียนสัตยาไส

99 หมู่ 2 ตำบลลำนายณ์ อำเภอยะบาดล จังหวัดลพบุรี 10110

โทรศัพท์ 036-462-334-7

โรงเรียนทอสี ทอแสงแห่งธรรม สร้างภูมิคุ้มกันความพอเพียง

ประพจน์ ภูทองคำ
สุชาดา ภูทองคำ

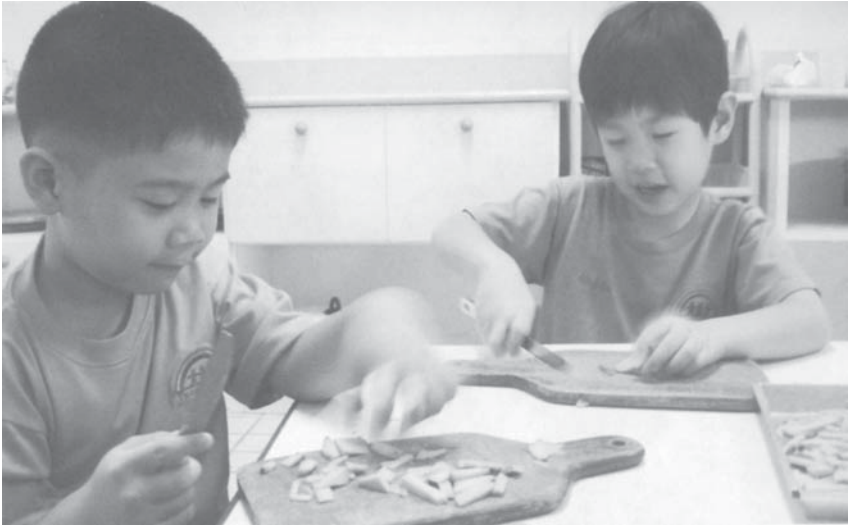
ท่ามกลางการแข่งขันทางการศึกษา โรงเรียนหลายแห่งจงใจให้ผู้ปกครองตัดสินใจส่งลูกมาเรียน ด้วยหลักสูตรการเสริมสร้างทักษะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตร 2 - 3 ภาษา การเรียนโดยมีเด็กเป็นศูนย์กลาง กล้าแสดงออก แต่ที่โรงเรียนทอสี ซึ่งเปิดสอนระดับอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลับมีปรัชญาในการจัดการศึกษาของโรงเรียนว่า “สร้างที่พึ่งแห่งตน เร่งฝึกฝนตนเป็นบัณฑิต” เป็นตัวอย่างหนึ่งของการจัดการศึกษาโดยใช้ปรัชญาพระพุทธศาสนา ซึ่งมีหลักการสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้จากกิจกรรมการดำเนินชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยฐานการเรียนรู้ต่างๆ โดยสามารถบูรณาการเนื้อหาวิชาการให้เด็กได้เรียนรู้อย่างรอบด้าน เช่น ฐานการทำอาหาร เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในการดำเนินชีวิตอย่างพอดี พอเพียง มีความรับผิดชอบและเป็นมิตรต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และผู้คน

“ถ้าศึกษาพระพุทธศาสนาจริงๆ จนเข้าใจ จะพบว่าทุกอย่างล้วนเกี่ยวกับการดำรงชีวิต แม้แต่เรื่องง่ายๆ อย่างการกิน พุทธศาสนาสอนให้บริโภคอย่างพอเพียง กินอย่างรู้คุณค่า ไม่ใช่อร่อย” บุปผาสวัสดิ์ รัชดาตะนันท์ ครูใหญ่โรงเรียนทอสีกล่าว

การจัดการศึกษาของโรงเรียนทอสีจึงแตกต่างจากโรงเรียนโดยทั่วไป ด้วยยึดมั่นในปรัชญาของการสร้างที่พึง ความพอดีพอเพียง ภายในจิตใจของเด็กๆ และได้พิสูจน์แล้วว่า การจัดการศึกษาในแนวทางนี้ไม่ได้ทำให้เด็กด้อยโอกาสในการเรียนรู้ด้านวิชาการ และยังช่วยสร้างภูมิคุ้มกันใจให้แก่เด็กๆ ที่จะเป็อนาคตของชาติ

โรงเรียนทอสี เป็นโรงเรียนเอกชนที่กำเนิดขึ้นจากรักในการจัดการเรียนรู้ให้เด็กๆ ของ “บุปผาสวัสดิ์ รัชชตาตะนันท์” หรือครูอ่อน ครูใหญ่โรงเรียนทอสี เดิมโรงเรียนเน้นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กๆ จนเมื่อหลานชายของครูอ่อนมีปัญหาด้านบุคลิกภาพ จึงได้ไปกราบขอคำปรึกษาจากพระอาจารย์ชยสาโร จนครูอ่อนเริ่มมองเห็นแนวทางในการนำพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

กระบวนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนทอสี ใช้วิธีบูรณาการคุณธรรม จริยธรรมเข้าไปในบทเรียน ที่เน้นเรียนรู้การใช้ชีวิตประจำวันเพื่อให้เด็กๆ ชิมชั้บวิถีพุทธอย่างเป็นธรรมชาติ เช่น การเรียนรู้เรื่องพืชประเภทต่างๆ นอกจากจะบูรณาการชีววิทยาเกี่ยวกับลักษณะของพืชแล้ว ยังบูรณาการพุทธศาสนา ด้วยการตั้งคำถามให้เปรียบเทียบว่านักเรียนอยากจะเป็นต้นไม้ประเภทไหน ไม้แบบไหนมีประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเรียนรู้ภาษาไม่ว่าไทยหรือเทศ ครูจะพยายามแทรกแนวคิดเรื่องวัตถุประสงค์ของการใช้ภาษาว่า ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขและสร้างสันติแก่สังคม ไม่ควรใช้ความสามารถทางภาษาในการทำร้ายผู้อื่นหรือนำไปหาประโยชน์แก่ตนเท่านั้น

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- โรงเรียนทอสี 1023/46 ซอยปรีดีพนมยงค์ 41 ถนนสุขุมวิท 71
แขวงคลองตัน เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทรศัพท์ 0-2713-0260-1 โทรสาร 0-2391-7433
อีเมล : info@thawasischool.com เวลาทำการ : จันทร์-ศุกร์ 8.00-16.00 น.

พุทธวิถี... ที่โรงเรียนบ้านเปือย

กาญจนา ทองทั่ว

สายฝนโปรยปรายในเดือนพฤษภาคม นำความชุ่มชื้นมาสู่พื้นดิน และสรรพสิ่งบนโลกนี้ เด็กนักเรียนตัวน้อยบ้างทางร่มเดินไปโรงเรียนกันเป็นกลุ่มๆ บางคนมีผู้ปกครองพานั่งรถจักรยานบ้าง หรือมอเตอร์ไซค์บ้าง มาส่งที่อาคารเรียนไม้ 2 ชั้น มีคุณครูคอยกางร่มวิ่งรับเด็กๆ ให้เข้ามาสู่ตัวอาคารเรียน โดยไม่เปียกฝนมากนัก เด็กๆ ต่างสนุกสนานกับความชุ่มฉ่ำของสายฝน คุณครูต่างวุ่นวายกับการต้อนรับเด็กๆ ไม่ให้เล่นน้ำฝน

แปดโมงเช้า ระฆังของโรงเรียนเริ่มทำหน้าที่ เสียงเหงเหงาดังกังวาน แข่งกับสายฝนที่โปรยปรายลงมา เด็กๆ เริ่มเข้าแถวหน้ากระดาน 2 แถว ผู้หญิงอยู่หน้า ผู้ชายอยู่หลัง กรรมการนักเรียนเริ่มตรวจความสะอาดเล็บผม จีไคไล จนครบ จากนั้นทุกคนร่วมใจกันร้องเพลงชาติ สวดมนต์ไหว้พระ กล่าวคำปฏิญาณศีล 5 เป็นภาษาไทยเสียงใส โดยมีตัวแทนของนักเรียนชายหญิง 2 คนกางร่มเพื่อไปชักธงชาติกลางสนามด้านหน้าอาคารเรียน ด้วยความกระตือรือร้นกับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

“อาจารย์บงการ สายเนตร” ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเปือย เล่าว่า “ทุกเช้าวันจันทร์จะมีการรายงานความประพฤติของนักเรียนในกลุ่ม จาก

หัวหน้าของแต่ละกลุ่มที่มีหน้าที่ดูแลเพื่อนๆ ในกลุ่มของตนว่า ใครประพฤติไม่ดีบ้างเมื่ออยู่ที่บ้าน คนหนึ่งดูแลประมาณ 8-10 คนที่อยู่บ้านใกล้ๆ กัน เมื่อเด็กกลับถึงบ้านเขาต้องไหว้พ่อแม่ เคารพเชื้อพั้ง ทำการบ้าน อาบน้ำ ช่วยงานบ้าน ถ้าใครไม่ทำ พ่อแม่ก็จะบอกหัวหน้ากลุ่ม ซึ่งจะมารายงานคุณครู และกรรมการโรงเรียนเพื่อว่ากล่าวตักเตือนเด็กๆ ทุกคนไม่ยอมมีชื่อหน้าเสาธง จึงพยายามปฏิบัติตัวให้เป็นเด็กดี”

สิ่งที่ชาวบ้านยกย่องและชื่นชมอย่างมากคือ ครูโรงเรียนนี้ไม่ดื่มสุรา ไม่เล่นการพนัน และที่สำคัญไม่มีใครมีหนี้สินนอกระบบเลย โดยเฉพาะการเป็นหนี้ชาวบ้าน เป็นข้อต้องห้ามมากที่สุด เพราะจะนำมาซึ่งการขาดความน่าเชื่อถือ ความนับถือจากชาวบ้าน หมดความภาคภูมิใจ และการให้คุณค่าของคำว่า “ครู” ที่ไม่ยอมให้ใครมาดูถูก ดูแคลนคนในวิชาชีพ ซึ่งเป็นอาชีพที่ผู้คนให้ความยกย่อง นับถือ มีเกียรติและศักดิ์ศรี

เด็กนักเรียนที่นี่ มาโรงเรียนโดยไม่เสียเงิน ซึ่งกฎเหล็กของโรงเรียนบ้านเปือย โดยอาจารย์บงการให้เหตุผลว่า “พ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กส่วนใหญ่ก็เป็นชาวบ้านที่ทำการเกษตร หาเงินได้ปีละ 1-2 ครั้ง แต่ต้องใช้ทั้งปี ฐานะส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยดี ทางโรงเรียนไม่ยอมให้ค่าใช้จ่ายในการเรียนเป็นภาระของผู้ปกครอง เพราะโรงเรียนมีงบประมาณอาหารกลางวันสำหรับเด็กอยู่แล้ว การเกษตรในโรงเรียนก็มี จึงไม่อนุญาตให้เด็กนำเงินมาโรงเรียนอย่างเด็ดขาด ถ้านำมา ก็จะมีผลผัดทั้งเด็กและผู้ปกครอง ในโรงเรียนจึงไม่มีของขาย หนังสือเรียนถ้าไม่พอแจกก็จะซื้อเพิ่ม แล้วให้นักเรียนทั้งห้องมาช่วยหารเฉลี่ยกัน ไม่เป็นภาระของใครคนใดคนหนึ่ง เด็กที่นี่ก็จะไม่มีความแตกต่าง ทุกคนเท่าเทียมกัน คือไม่มีเงินมาโรงเรียนเหมือนกันทุกคน”

“เด็กโรงเรียนบ้านเปือย ป.2 อ่านหนังสือเก่งกว่าเด็ก ป.6 โรงเรียนอื่นอีก” เป็นคำกล่าวของผู้ปกครองเด็กที่กล่าวด้วยความชื่นชม การเรียนการสอนของคณะครูอาจารย์ อาจารย์บงการได้ย้ำอีกว่า “เด็กที่นี่ 99% อ่านหนังสือออกที่อ่านไม่ได้คือเด็กมีปัญหาทางสมองเท่านั้น”

ในปี 2546 กระทรวงศึกษาธิการได้ให้นโยบายโรงเรียนวิถีพุทธให้แต่ละโรงเรียนนำมาปฏิบัติ คำว่าวิถีพุทธทำให้คนส่วนใหญ่มักคิดถึงการนั่งสมาธิ สวดมนต์ไหว้พระ รวมทั้งคำบาลีที่ฟุ้งยาก แต่ที่โรงเรียนบ้านเปือยได้นำแนวคิดนี้มาดัดแปลงให้เป็นรูปธรรมที่สามารถจับต้องได้ ซึ่งในการกำหนดกิจกรรมต่างๆ จะแตกต่างกันไปในแต่ละโรงเรียนขึ้นอยู่กับการศึกษาและบริบทของแต่ละพื้นที่

“ทางโรงเรียนคิดว่าวิถีพุทธมันต้องปฏิบัติ สัมผัส รับรู้และเข้าใจได้ เพราะการนั่งสมาธิสวดมนต์อย่างเดียวไม่สามารถทำให้คนเป็นคนดีได้ จึงให้ความสำคัญกับการปฏิบัติมากกว่าสิ่งที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้”

การแทรกธรรมะในกระบวนการเรียนการสอน ไม่ได้เอามาแต่เฉพาะภาษาเท่านั้น การปฏิบัติ ฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงกันทั้งการใช้ชีวิตประจำวันและการบูรณาการการเรียนการสอนในทุกรายวิชาที่พยายามวิธีการในการแทรกธรรมะจนกลายเป็นวิถีปฏิบัติ จึงเป็นหน้าที่สำคัญของครูบาอาจารย์ทุกคนในโรงเรียนบ้านเปือย

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมพื้นฐานหรือกิจกรรมหลัก จะยึดวิธีการแก้ปัญหาตามแนวทางอริยสัจ 4 ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นแนวคิดหลักที่ใช้ในการเรียนการสอน การดำเนินชีวิตของทุกคน ไม่ว่าจะเป็นครูหรือนักเรียน โดยกิจกรรมต่างๆ จะเน้นการช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน พี่ดูแลน้อง เพื่อนช่วยเพื่อน น้องช่วยพี่ ทั้งการทำแปลงเกษตร โครงการ

อาหารกลางวัน กิจกรรมหน้าเสาธง คณะกรรมการนักเรียนและนักเรียนทั้งหมด
จะร่วมกันรับผิดชอบ โดยมีคุณครูคอยช่วยให้คำแนะนำดูแล

“มี 4 ส่วน ใช้ 3 ส่วน ออม 1 ส่วน” เป็นสโลแกนการใช้เงินของ
เด็กโรงเรียนบ้านเปือยเช่นกัน เด็กๆ ที่นี้จะเริ่มออมกันตั้งแต่ระดับอนุบาล
โดยเงินออมของเด็กๆ ที่นี้ไม่ได้มาจากการขอพ่อแม่ แต่มาจากน้ำพักน้ำแรง
ของเด็กๆ เอง จากสภาพพื้นที่และอาชีพส่วนใหญ่ของคนในหมู่บ้านซึ่งมี
อาชีพเกษตรกรรม ปลูกมัน ข้าวโพด สวนผลไม้ ฯลฯ เป็นหลัก เด็กๆ จึงมี
อาชีพรับจ้างในวันหยุด

เป้าหมายหลักของโรงเรียนวิถิพุทธ ยึดหลักมรรคมืองค์แปดเป็น
แนวทางในการเรียนการสอน มุ่งสร้างคนดีมีความรู้ อาจารย์ยังการได้ให้ทัศนะ
เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็น 1 ใน 8 ของมรรคเท่านั้น คำว่าพอเพียง
ไม่ได้หมายความว่าไม่ซื้อ โรงเรียนจะหาเลี้ยงตัวเองจากการทำแปลงเกษตร
ไม่ได้หรอก ถ้าจะให้เลี้ยงตัวเองได้โดยไม่พึ่งงบประมาณอาหารกลางวันเลย
ก็ต้องสอนสัปดาห์ละ 2 วัน อีก 3 วันต้องมาช่วยกันทำแปลงเกษตร
เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมันก็น่าจะหมายถึงทำอย่างไรเราจะใช้เงินที่มีอยู่
ให้นานที่สุด คุ่มค่ามากที่สุดควบคู่กับการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ
มีคุณธรรมจริยธรรม เด็กได้รับการปลูกฝังสิ่งที่ดีๆ มีความรู้ที่จะออกไปดำเนิน
ชีวิตในสังคมภายนอกได้”

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน การเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านเปือย
ไม่เคยหยุดการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน เกิดการเปลี่ยนแปลง
ในทางที่ดีขึ้นตลอดเวลา ในระยะเวลา 21 ปีของการเข้ามารับหน้าที่การเป็น
ผู้บริหารของที่นี่ของอาจารย์บงการ สายเนตร ที่มีแนวคิดและอุดมการณ์

มุ่งมั่นที่จะสร้างคนให้เป็นนักสู้และเชื่อว่า “ครูคือผู้สร้างที่ยิ่งใหญ่” ตั้งปณิธาน
ที่ท่านได้กลั่นออกมาเป็นบทกลอนเจียนเตือนใจว่า...

“จะปลูกไม้ให้ดอกบานงามทั่วถิ่น
จะปั้นดินด้อยราคามีค่ายิ่ง
จะฝ่าฟันถึงจะยากลำบากจริง
จะสร้างสิ่งดีไว้ในแผ่นดิน”

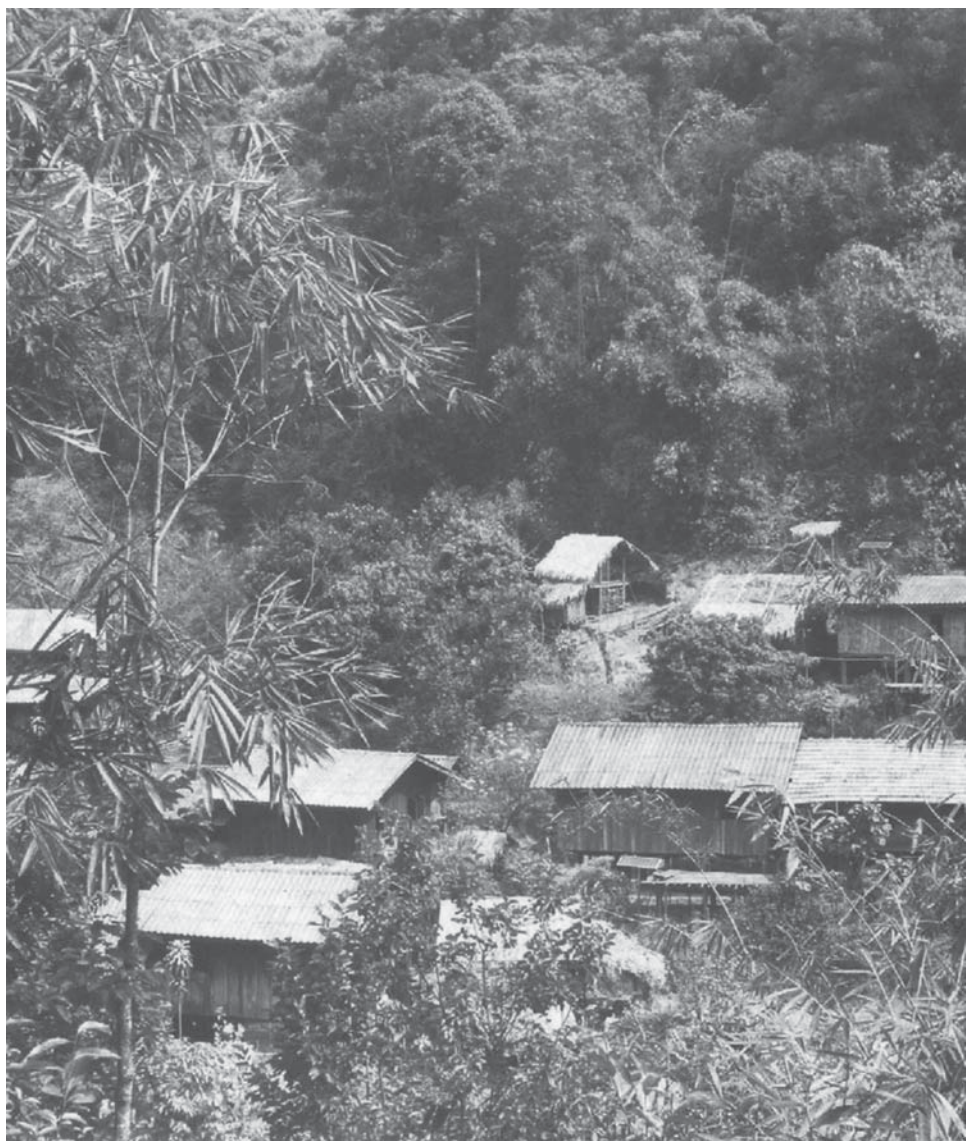
เด็ก ๆ มีความสุข โรงเรียนสะอาดสวยงาม ครูตั้งใจสอนสั่ง
รักใคร่ลูกศิษย์ตัวน้อย มีแนวทางในการเรียนการสอน มุ่งเน้นพัฒนาและ
สร้างคนในด้านจิตสำนึก “ความเป็นคนดีมีความรู้” จึงมีวิธีปฏิบัติ
ที่นำศึกษาเรียนรู้ว่า โรงเรียนเล็ก ๆ ที่อยู่ห่างไกลในอำเภอน้ำยืนแห่งนี้
สามารถนำแนวคิด ปรัชญาของโรงเรียนวิถีพุทธมาปฏิบัติเป็นรูปธรรม
ได้อย่างไรในสภาพสังคมปัจจุบัน

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- อาจารย์บังการ สายเนตร โรงเรียนบ้านเปือย
ตำบลบ้านเปือย อำเภอ้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี 34260
โทรศัพท์ 08-1967-3857

นวัตกรรมการสร้างสุขภาพ ปี 2549
ชุมชนและสถาบันศาสนา

ห้วยหินลาดใน หมู่บ้านของความสุขและความพอเพียง

องอาจ เดชา

“หมู่บ้านนี้ ไม่มีคนจน มีแต่ความสุข”

“ทุกวันนี้ ถือว่าหมู่บ้านของเขานั้นร่ำรวยแล้ว ไม่ใช่ร่ำรวยเงินทอง แต่ร่ำรวยธรรมชาติ เขามีทุกอย่าง มีดิน น้ำ ป่า มีอากาศ มีอาหาร ยาสมุนไพร เขาอยู่ได้ด้วยเศรษฐกิจพอเพียง ที่ไม่ต้องดิ้นรนเหมือนคนข้างนอก...” พ่อปรีชา ศิริ ปราชญ์ปกาเกอะญอ ผู้นำธรรมชาติแห่งบ้านหินลาดใน เย้ยออกมาด้วยน้ำเสียงเปี่ยมสุข อารมณ์ดี

“ทำไมถึงซื้อบ้านห้วยลาดใน?”

ผมเอ่ยถามเป็นประโยคแรก

“คือบริเวณนี้ เป็นต้นกำเนิดลำห้วยสำคัญๆ กว่า 14 ห้วยที่ไหลมารวมกัน เราจึงคงเรียกบริเวณนี้ว่า แม่หินลาดโก๊ะ หรือห้วยหินลาดใน”

หมู่บ้านห้วยหินลาดใน อยู่ในเขตพื้นที่ของตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นชุมชนเผ่าปกาเกอะญอ หรือเผ่ากะเหรี่ยง ที่หลายคนเรียกกัน เป็นชุมชนในหุบเขาที่แวดล้อมไปด้วยภูเขาสลับซับซ้อน อีกทั้งยังเป็นแหล่งกำเนิดของลำห้วยน้อยใหญ่ และด้วยพลังของชุมชน จึงเกิดการอนุรักษ์ผืนป่าเอาไว้ได้กว่า 10,000 ไร่

แน่นอน จำนวนชาวบ้านเพียงกว่าร้อยชีวิต แต่สามารถรักษาผืนป่ากว่า 10,000 ไร่เอาไว้ได้อย่างสมบูรณ์ จึงถือว่าไม่ธรรมดา และต้องมีอะไรเป็นปัจจัยสำคัญ จนทำให้ชาวบ้านที่นี่มีแรงผลักดัน จนสามารถดูแลต้นน้ำลำห้วย 14 สาย รักษาป่าไม้ในพื้นที่จำนวน 10,000 กว่าไร่ได้เช่นนี้

“จริงๆ แล้ว กว่าเราจะดูแลป่า รักษาต้นน้ำเอาไว้ได้ แต่ก่อนหน้านี้เราต้องเจออุปสรรคปัญหาอย่างมากต่อมาก และยังได้ต่อสู้กันมายาวนานมาก” ชัยประเสริฐ พะโค ชาวบ้านห้วยหินลาดใน เอ่ยออกมาด้วยน้ำเสียงจริงจัง

หากย้อนกลับในห้วงอดีต จะเห็นได้ว่ากว่าจะฟันฝ่าบ่วงปัญหาอันทับซ้อน หมู่บ้านห้วยหินลาดในต้องผ่านร่องรอยประวัติศาสตร์ยาวนานมากกว่า 3 ชั่วอายุคน จากการสอบถามผู้แก่แม่เฒ่า พวกเขาบอกว่าสามารถแบ่งออกเป็นยุคต่างๆ ได้ 3 ยุค คือ ก่อนสัมปทานป่าไม้ ยุคสัมปทานป่าไม้ และยุคหลังสัมปทานป่าไม้

เชื่อว่า หลายคนคงแปลกใจว่าทำไมชาวบ้านที่นี่ถึงได้ใช้การสัมปทานป่าไม้เป็นเกณฑ์แบ่งยุคสมัย

“ก็เพราะว่า การสัมปทานป่าไม้ คือผลพวงของความเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านเราอย่างเห็นได้ชัด ถือว่าเป็นยุคเปลี่ยนผ่านที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรป่าไม้ และมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่นี่เป็นอย่างมาก” นั่นคือคำอธิบายของคนในหมู่บ้าน

หมู่บ้านห้วยหินลาดใน อนุรักษ์ผืนป่ากว่า 10,000 ไร่ เอาไว้ได้โดยได้นำความเชื่อ พิธีกรรมและวัฒนธรรมเฒ่ามาปรับใช้ในการดูแลป่า อีกทั้งชุมชนแห่งนี้ยังดำรงชีพด้วยวิถีเกษตรแบบผสมผสานระหว่างความอุดมของทรัพยากร และเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมเข้าด้วยกัน

อาชีพหลักของคนบ้านหินลาดใน คือ การทำนาขั้นบันได ทำไร
หมุนเวียน

“ในทุ่งนา ทุ่งไร่ เราไม่ได้เพียงแค่ปลูกข้าวอย่างเดียวเท่านั้น แต่เรา
ยังใช้พื้นที่นาปลูกพืชผัก เก็บกินได้ตลอดปี ไม่ว่าจะเป็น แตงกวา หัวเผือก หัวมัน
ผักกาด งา พักทอง ถั่วฝักยาว พริก มะเขือ จนเราพูดได้เต็มปากเลยว่า
เราไม่ต้องพึ่งพาตลาดข้างนอก เพราะเราเอาทุ่งนา เอาไร่นาหมุนเวียนเป็นตลาดสด
คนที่นั่นจึงไม่เคยอดตาย...”

ครั้งน้าจากการทำนา ทำไร่ ชาวบ้านก็จะเก็บ “ชาป่า” ซึ่งเป็นชา
ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จึงเป็นที่ต้องการของตลาด และเป็นพืชเศรษฐกิจ
ที่สร้างรายได้เป็นอย่างดีเป็นกอบเป็นกำให้กับชาวบ้านและเก็บได้ตลอดทั้งปี

การทำสวนชาของชุมชนแห่งนี้ ถือว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้
ให้แก่คนในหมู่บ้านอย่างเป็นล่ำเป็นสัน และที่โดดเด่นมากก็คือ ชาที่เก็บกันนั้น
เป็นชาที่ขึ้นเองตามธรรมชาติบริเวณเนินเขาสองฟากลำห้วยมานานหลายชั่วเกิด
อายุคนแล้ว

ว่ากันว่า ชาที่นี่เป็นชาพันธุ์พื้นเมือง ที่เหมาะสมสอดคล้องกับหุบห้วย
แถวนี้เป็นอย่างมาก ปล่อยให้เติบโตขึ้นเอง ไม่จำเป็นต้องดูแลเอาใจใส่มากนัก
บางต้นใหญ่โตสูงท่วมหัวจนต้องแหงนมองดู

แต่เดิมนั้น ชาเป็นเพียงเครื่องดื่มรับรองแขกและดื่มกันภายใน
ครอบครัว ต่อมาในสมัยพ่อทาดู เริ่มมีการเก็บเมี่ยงและทำเมี่ยงขายแต่ประสบ
ปัญหาเกี่ยวกับกรรมวิธีในการผลิตที่ยุ่งยาก ทำเมี่ยงขายได้เพียงสองปี จึงเริ่ม
หันมาเก็บชา ประกอบกับช่วงเวลานั้น ชาเริ่มเป็นที่นิยมของชาวเขาเผ่าม้ง
คนจีนอพยพ และคนพื้นเมืองในละแวกใกล้เคียงในเขตอำเภอพัว

กระทั่งในช่วงปี พ.ศ. 2516 ชาวจีนได้เข้ามาตั้งโรงชำหมู่บ้านและรับซื้อชาดิบจากชาวบ้านในราคา กิโลกรัมละ 4-5 บาท แต่ก็ เป็นราคาที่ ถูกเอารัดเอาเปรียบ โรงชำตั้งได้ประมาณ 7-8 ปี ก็ย้ายไปที่อื่น ในช่วงดังกล่าว ชาวบ้านไม่สามารถขายผลผลิตได้ นายปรีชา ศิริ จึงได้เดินทางไปติดต่อเพื่อขายชาให้กับชาวไทยลื้อที่บ้านดินดำ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายแทน จากนั้นก็เริ่มขยายตลาดไปยังอำเภอแม่จัน อำเภอแม่จางาน จนในที่สุดกลาย มาเป็นตลาดที่สำคัญในปัจจุบัน

พ่อปรีชา ศิริ บอกเล่าให้ฟังว่า ในแต่ละปีจะมีชาดิบออกจากหมู่บ้าน กว่า 60,000 กิโลกรัม โดยชาหนึ่งต้นสามารถเก็บได้กว่าสามครั้งต่อปี โดย ครั้งแรกจะเก็บในเดือนเมษายน เรียกว่า “ชาหัวปี” เป็นชาที่มีคุณภาพดีที่สุด และราคาดีที่สุด โดยจะตกประมาณ กิโลกรัมละ 8 บาท หลังจากนั้นก็จะเริ่ม เก็บชากลางในเดือนมิถุนายน ซึ่งเป็นชาที่แตกหน่อจากชาต้นเดิม หลังการ เก็บชาหัวปีหมดไปแล้ว ซึ่งราคาประมาณ กิโลกรัมละ 6 บาท และในช่วงสุดท้าย จะเป็นการเก็บชาเหมยหรือชาหน้าหนาว ประมาณเดือนพฤศจิกายน ซึ่ง ปริมาณชามีน้อย แต่ราคาดีเท่าชาหัวปี

ปัจจุบัน ยังมีการขายพันธุ์ชา ควบคู่กับปลูกพันธุ์ไม้พันธุ์พืช ผสมผสาน เช่น ไม้หอม หวาย มะแขว่น มะนาว พลับ มะขามป้อม มะเขือ แดงขาว ลำไยป่า มะม่วง ผักกูด มะแขว่น มะกอก มะขม มะไฟ และ อีกหลากหลายนานาพันธุ์นานาชนิด ที่สามารถเก็บขายสร้างรายได้ให้อีกทาง หนึ่งด้วย

พี่ชัยประเสริฐ โปะคะ ตัวแทนชาวบ้านในตลาดในอีกคนหนึ่งบอกกับ ผมว่า ได้ให้ความสำคัญในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยได้ร่วมกันถ่ายทอด ความรู้สู่เยาวชนซึ่งเป็นลูกหลาน ได้ร่วมกันสืบสานแนวคิดในการใช้ชีวิต

ที่พอเพียง โดยไม่ต้องใช้เงินทองเป็นตัววัดความรวยหรือความสุข

เมื่อเขาเดินทางออกไปเผยแพร่ความรู้ให้กับคนข้างนอก เราจึงมักเห็นเขาชักชวนพาเยาวชนติดตามไปด้วยทุกหนทุกแห่ง

“เราพยายามส่งเสริมให้เด็กเยาวชนที่นี่ ได้เรียนรู้และนำความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ได้นำไปปรับใช้ และเป็นตัวแทนให้กับคนในหมู่บ้าน เพราะเด็กๆ เยาวชนกลุ่มนี้ คือตัวแทนของหมู่บ้านที่จะต้องสืบสานและรักษาสืบส่งมรดกนี้เอาไว้”

และที่สำคัญ เด็กเยาวชนบ้านห้วยหินลาดใน รู้และเข้าใจพร้อมจะร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ที่มีคุณค่าเหล่านี้เอาไว้ให้ยั่งยืนสืบไป

บุญยศ เวชกิจ เยาวชนห้วยหินลาดในบอกว่า เยาวชนที่นี่ส่วนใหญ่จะไม่ออกไปทำงานข้างนอก แม้กระทั่งเรียนหนังสือก็เรียนอยู่ที่บ้าน

“ผมจบประถมที่ ร.ร.ห้วยหินลาดใน แล้วก็เรียนต่อมัธยมของ กศน. ตอนนี้จบแล้ว และกำลังเรียนระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ของ มสธ. เพื่อเอาไว้ปรับใช้และนำมาพัฒนาชุมชน และที่ผมไม่ออกไปเรียนข้างนอกก็เพราะผมถือว่าความรู้ที่แท้จริงอยู่ที่หมู่บ้าน”

เช่นเดียวกับ ดาวใจ สิริ เด็กสาวชาวปกาเกอญอวัย 15 ปี หนึ่งในกลุ่มเยาวชนห้วยหินลาดใน ที่ร่วมกันสืบทอดภูมิปัญญาความรู้ทั้งในเรื่องการทอผ้า การจักสาน รวบรวมคำสอนโอวาทของคนเฒ่าคนแก่ รวมทั้งในเรื่องการรักษาป่า การสืบค้นหาพันธุ์ไม้พันธุ์พืชสมุนไพร

“กลุ่มเยาวชนได้ทำอะไรกันบ้าง”

“นอกจากกิจกรรมเรื่อง การจักสาน การทอผ้า รวมทั้งเรื่อง การจัดการป่า การทำแนวกันไฟ พวกเรามีการประชุมกันประจำทุกเดือน เรายังมีการศึกษาภูมิปัญญาความรู้จากปราชญ์ชุมชน โดยเราจะจัดทำเป็นเอกสารเพื่อรับเป็นผู้สืบทอดให้กับเยาวชนรุ่นถัดไป”

“เยาวชนรุ่นจิ๋วมีจำนวนมากมาย”

“ตอนนี้มีทั้งหมด 67 คน”

เธอบอกว่า ถึงแม้ในยามนี้ เยาวชนรุ่นจิ๋วจะมีบทบาทไม่มากนัก แต่ก็ให้ความสนใจเรื่องการเล่านิทานอ้อทา เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ จากปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นพื้นฐานการเรียนรู้เช่นเดียวกับการเรียนรู้การเขียนตัวหนังสือ ปกาเอะญอ

“ตอนนี้กลุ่มเยาวชนได้รวบรวมความรู้ต่าง ๆ ทำเป็นเอกสารเป็นเล่ม มีทั้งเรื่องพืช สมุนไพร ทั้งที่มีในป่าและที่ปลูกเอง เช่น จิง ข่า ตะไคร้ ปลูก ขมิ้น อย่างเช่นสมัยก่อน คนในหมู่บ้านจะใช้ปุ๋ยเลยในการคลอดลูก ไม่ใช่ยาชนิดอื่นเลย โดยจะคัมน้ำปุ๋ยเลยกินกับข้าว และจะไม่กินเนื้อ ประมาณ 3-4 วัน จะใช้ปุ๋ยขี้สัตว์ต่าง ๆ ออก”

นอกจากนั้น ดาวใจ ยังบอกอีกว่า ถ้ามีการเก็บใบชาได้มากก็จะแบ่งเอามาเก็บไว้ที่ศูนย์ข้อมูลเพื่อจำหน่าย ส่วนรายได้จะเก็บไว้ในส่วนของเยาวชนเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่อไป

นี่เป็นบางส่วน บางเรื่องราว ของกิจกรรมของเยาวชนบ้านห้วยหินลาดใน ซึ่งมีคุณค่าและงดงามอย่างมาก กับแนวคิดกิจกรรมของเยาวชนกลุ่มนี้ สัมกับที่พวกเขาได้รับรางวัล “เยาวชนลูกโลกสีเขียว” ครั้งที่ 7

นอกจากนี้ เธอยังบอกด้วยว่า หมู่บ้านเราไม่ได้ปิดกั้นจากโลกภายนอก อยากให้มีเยาวชนข้างนอกเข้ามาแลกเปลี่ยน การที่มีคนเข้ามาในหมู่บ้านมาก ๆ เป็นสิ่งดี เพราะจะได้เผยแพร่ให้รับรู้ที่เราดูแลรักษาป่าอย่างไร เราดูแลป่าเหมือนดูแลชีวิตเขา ไม่เคยโกรธเวลาที่ถูกว่าเป็นคนป่า ไม่เคยอายที่จะพูดภาษาปกาเกอญอ

“ดาวใจมองเยาวชนที่ใช้ชีวิตในเมืองเป็นอย่างไรบ้าง”

“มีความสับสนวุ่นวาย แต่เราอยู่ในหมู่บ้านที่นี่ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอะไร แม้กระทั่งโทรศัพท์มือถือก็ไม่ต้องการ”

“ทุกวันนี้ มีความสุขดี ไม่วุ่นวาย ไม่ต้องออกไปดิ้นรนข้างนอก ตอนนี้ก็เรียนหนังสืออยู่ที่บ้าน เรียนมัธยมของ กศน. และอยากบอกว่า ป่าไม้เหมือนบิดามารดา ความเจริญเหมือนโจรขึ้นบ้าน ดังนั้น เราต้องป้องกันระมัดระวังในการใช้จ่าย การอยู่การกินให้รอบคอบ”

ทำให้นึกไปถึงคำพูดของ ครูแดง-เตือนใจ ดีเทศน์ อดีตสมาชิก วุฒิสภา จังหวัดเชียงราย ที่คุ้นเคยกับบ้านห้วยหินลาดในบอกว่า ชุมชน ห้วยหินลาดใน มีศักยภาพในการปกป้องและรักษาป่าอย่างอัศจรรย์ ชาวบ้าน จำนวน 20 ครอบครัว ดูแลรักษาป่าประมาณ 10,000 ไร่ โดยไม่ต้องใช้ งบประมาณใดๆ เป็นภูมิปัญญา เป็นวิถีชีวิตจริงๆ การดำรงชีวิตของพี่น้อง ปกาเกอญอ เป็นแบบเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง และทำให้ผมนึกไปถึง คำพูดของ พี่ชัยประเสริฐ โปะคะ ที่บอกทุกคนในวันนั้น

“หมู่บ้าน ไม่มีคนจน มีแต่คนรวย...”

ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายของพ่อปรีชา ศิริ ที่อธิบายความหมาย ของคำว่า “รวย” เอาไว้อย่างน่าสนใจว่า

“หมู่บ้านของเฮนั่นร่ำรวยแล้ว แต่ไม่ใช่ร่ำรวยเงินทอง เฮร่ำรวย ธรรมชาติ เฮมีทุกอย่าง ดิน น้ำ ป่า มีอากาศ อาหาร ยาสมุนไพร เฮอยู่ได้ ด้วยเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ต้องดิ้นรนเหมือนคนข้างนอก...”

นี่คือบางส่วนของวิถีของคนปกาเกอญอ หรือคนกะเหรี่ยง แห่งบ้าน ห้วยหินลาดใน อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ที่ทำให้เรามองเห็นได้ ชัดเจนยิ่งขึ้น นี่แหละ... หมู่บ้านของความสุขและความพอเพียงอย่างแท้จริง

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- ปรีชา ศิริ เลขที่ 9 หมู่ 7 บ้านห้วยหินลาดใน
ตำบลเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย 57170 โทรศัพท์ 053-609-318

วิถีพอเพียง คนเคียงป่าต้นน้ำแม่ลาว

สุวัฒน์ คงแป้น
ประพันธ์ สิดำ

“เราจะอยู่ต่อสู้กับป่า คงไม่คิดลาหนีไปไหน
ถ้าป่าหมดเราเหมือนตายอยู่ได้ไง ช่วยกันเถิดอนุรักษ์ไว้จะดีเอง

พื้นที่ป่าต้นน้ำแม่ลาว ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่เรียกได้ว่ามีความอุดมสมบูรณ์ทั้งป่าไม้ และเทือกเขาอันสลับซับซ้อน เป็นแหล่งต้นน้ำ สายธารน้ำตก เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า พืชสมุนไพร และแหล่งกองกำลังสำคัญทางด้านอาหารธรรมชาติที่หลากหลาย

ท่ามกลางทรัพยากรธรรมชาติที่เกื้อกูลให้ชีวิตสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ตามวิถีของแต่ละกลุ่มชน ทำให้ชุมชนเหล่านี้มีวิถีชีวิตวัฒนธรรม ความเชื่อที่สอดคล้องกับธรรมชาติ โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันกับป่า และการจัดการดูแลรักษาป่าต้นน้ำได้อย่างสมบูรณ์ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน สืบทอดกันมา นับตั้งแต่บรรพบุรุษ

“นายบุญประเสริฐ ทนชัย” ที่ปรึกษาเครือข่ายอนุรักษ์ป่าต้นน้ำแม่ลาว บอกว่า ทรัพยากรธรรมชาติไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง การเอาใจใส่ดูแลรักษา ไม่ใช่แค่เรื่องของคนไม่กี่คนหรือแค่ชุมชนหนึ่งชุมชนใด ทุกคนต้นน้ำและคนพื้นล่างต้องมาช่วยเหลือกันอย่างเต็มกำลังทรัพยากรธรรมชาตินี้จึงจะอยู่รอดและปลอดภัย

พื้นที่ป่าต้นน้ำแม่ลาว ธรรมชาติได้แบ่งแยกเอาไว้อย่างชัดเจน ชาวบ้านแทบไม่ต้องต่อสู้ดิ้นรนมากนัก เพียงแต่ไม่ไปทำลายก็สามารถมีกินมีใช้อยู่ได้ในชุมชน เพราะมีอาหารธรรมชาติขึ้นอยู่เต็มทั่วทั้งผืนป่า เช่น หน่อไม้ หนอนไม้ไผ่ นอกจากนั้น ยังมีเห็ดเกิดขึ้นหลายชนิด ทั้งเห็ดโคน เห็ดผึ้ง หรือเห็ดปลวก ฯลฯ ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากป่าครบวงจร เป็น “ป่าสวนครัว” ของทุกคน แม้ยามเจ็บไข้ได้ป่วยก็มีสมุนไพรช่วยรักษา โดยไม่ต้องพึ่งพาโลกภายนอก

ที่นี่ยาสมุนไพรสามารถดื่มกินได้ทันทีโดยไม่เป็นอันตรายต่อชีวิต มีสัตว์ป่าหลายชนิด ที่สามารถพบเห็นได้ในป่าต้นน้ำแม่โล

“อ้ายอินແລງ ໄທຍຸກຣ໌” ประธานเครือข่ายอนุรักษ์ป่าต้นน้ำแม่ลาว บอกว่า วิถีของเราเริ่มจาก “ข้าวดำ น้ำตัก” ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมานาน มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง แต่เมื่อเราติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้น ก็เริ่มนำสิ่งแปลกปลอมเข้ามาสู่ชุมชนที่ละน้อย เช่น ชื้อเครื่องมือเครื่องใช้ ขนมาขบเคี้ยวของเล่นติดไม้ติดมือกลับมาฝากลูกฝากหลานกันยกใหญ่ นาน ๆ เข้าจึงเกิดความเคยชิน จนทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ต่อมาเมื่อปี 2527 ผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างมากสำหรับชาวบ้านแม่โล คือ การเข้ามาสัมปทานเหมืองแร่ของนายทุน ทำให้มีการตัดต้นไม้ไปเป็นจำนวนมาก เพื่อสร้างถนนหนทางให้เดินทางเข้าออกได้สะดวกขึ้น

มีการเอารถแบ็คโฮมาขุดเจาะแร่ จนทำให้สายน้ำแม่โลมีลักษณะขุ่นและมีสีแดง ไม่สามารถอุปโภคบริโภคได้

อีกทั้งผู้คนกว่า 200 คน ที่มากับการเกิดขึ้นของเหมืองแร่ต่างก็มี ส่วนทำลายความงดงามของแม่ลาวกันอย่างเอาจริง บ้างก็กินเหล้ายามค่ำคืน ส่งเสียงดังไปทั่วทั้งผืนป่า ทำให้สัตว์ป่าอพยพหนีไปจำนวนมาก หนองน้ำ บางคนถึงกับติดยาเสพติด จนทะเลาะเบาะแว้งกันเกือบทุกวันป่าที่เคยเขียวสงบ กลับวุ่นวายสับสน บ้างก็ตัดต้นไม้มาสร้างบ้านเรือนแต่ละหลังมีขนาดใหญ่ ๆ กัน ทั้งนี้ ทำลายป่าไม้กันเป็นว่าเล่น ไม่คำนึงถึงสิ่งมีชีวิตและระบบนิเวศ ในป่าแม้แต่เนื้อมนุษย์ พอเหมืองแร่หมดไป ก็ทิ้งความเสื่อมโทรมเป็นมรดกให้ ขบคิดแก้ไข

จะอย่างไรจึงจะได้ทรัพยากรกลับคืนมา นี่คือปัญหาของทุกคน ต้องช่วยกัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านจึงมาปรึกษาหารือกันในเรื่องการฟื้นฟูป่าต้นน้ำ โดยส่งผู้นำชุมชนไปอบรมดูงานในที่ต่าง ๆ แล้วกลับมาขยายแนวความคิด การรักษาป่าต้นน้ำออกไปสู่ลูกบ้าน รวมตัวกันเป็นเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์ป่า ต้นน้ำแม่ลาว โดยมีหมู่บ้านแม่โล หมู่บ้านห้วยคุณพระ และหมู่บ้านขุนลาว เป็นหมู่บ้านที่ริเริ่มแนวคิดนี้ ต่อมาก็มีบ้านเมื่อน้อย บ้านห้วยน้ำริน บ้านปาง มะกาด บ้านห้วยทราย บ้านปางมะแหละ และหมู่บ้านอื่นๆ ที่ได้เข้ามาเป็น เครือข่ายเพื่อร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรตลอดลำน้ำ

นอกจากภาคชุมชนแล้ว คณะกรรมการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำแม่ลาว ยังได้ประสานงานไปยังอุทยานแห่งชาติขุนแจ หน่วยพิทักษ์ป่าต้นน้ำ สำนักงานโครงการฟื้นฟูและพัฒนาองค์ความรู้การจัดการทรัพยากรป่าต้นน้ำ แม่ลาว องค์การบริหารส่วนตำบลแม่เจดีย์ใหม่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ให้มาร่วมกันในการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ เพื่อให้

คนทั่วไปได้รับรู้ถึงความตั้งใจจริงของคนต้นน้ำให้มากยิ่งขึ้น

ในการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายชาวบ้าน โดยการหนุนเสริมจากหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่นทำให้ชาวบ้านได้คิดค้นกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลาย

“นายโต จานเก่า” รองประธานเครือข่ายป่าต้นน้ำแม่ลาวเล่าว่า กิจกรรมที่เป็นไปเพื่อการอนุรักษ์ป่าและสายน้ำ มีอยู่หลายอย่างด้วยกัน เช่น การทำแนวกันไฟ การจัดทำระบบเหมืองฝาย การทำน้ำประปาภูเขา มีการบวชป่า สืบชะตาแม่น้ำ การเลี้ยงผึ้งน้ำ เป็นการทำพิธีส่งเวทย์ผีฟ้า เทวดาอารักษ์ ที่คอยสอดส่องดูแลเพื่อปกป้องรักษาผืนป่าที่เป็นแหล่งกำเนิดของสายน้ำ จนทำให้ป่าที่มีแนวโน้มน่าจะเสื่อมโทรมสมบูรณ์ขึ้นมาอีกครั้ง ที่สำคัญก็คือ ชาวบ้านทุกหมู่บ้านที่เป็นเครือข่ายมีความตระหนักและห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติรอบๆ ตัวคอยเฝ้าระวังไม่ให้ใครมาทำลาย

ส่วนกิจกรรมที่ชาวบ้านให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก คือ การใช้พลังงานที่ไม่ไปทำลายระบบนิเวศ โดยการติดตั้งเป็นแผงโซลาร์เซลล์ รับพลังงานจากแสงอาทิตย์ที่ใช้เป็นพลังงานในครัวเรือน

นายโต บอกอีกว่า หากมีการนำไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน ต้องเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแน่นอน ตั้งแต่การติดตั้งเสาไฟฟ้าซึ่งไม่รู้ว่าจะต้องตัดต้นไม้ไม่รู้กี่ร้อยต้นจนกว่าเสาไฟฟ้าจะถึงหมู่บ้าน อีกประการหนึ่ง การมีไฟฟ้าจะทำให้เกิดการแข่งขันกันด้านวัตถุดิบในชุมชนอย่างแน่นอน สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ก็จะตามเข้ามา เช่น โทรทัศน์ เครื่องเสียง พัดลม กระจกหน้าต่าง จนถึงแอร์ ฯลฯ ทำให้มีค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อตรงต่อการทำลายธรรมชาติ คือ ตัดไม้ ล่าสัตว์ เก็บกล้วยไม้เอาไปขาย เพราะต้องหาเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน หรือไม่ก็ต้องเป็นหนี้เป็นสินเพิ่มพูนจากการหยิบยืมเงินจากนายทุน

ส่วนการประกอบอาชีพของคนที่นี่ก็จะอยู่กับระบบนิเวศในท้องถิ่น เป็นกิจกรรมเพื่อการยังชีพอยู่ร่วมกันกับป่าอย่างพอเพียง เป็นการปลูกเพื่ออยู่เพื่อกิน เช่น การปลูกข้าวไร่และพืชอื่นๆ โดยไม่ใช่ปุ๋ยเคมีหรือยาฆ่าแมลง เพราะปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือน หรือไม่ก็แจกจ่ายพี่น้อง โดยไม่หวังค้าขายมากนัก เช่น การทำสวนเมี่ยง สวนกาแฟ หรือเลี้ยงวัว ปลูกผักกินในครัวเรือน ซึ่งเป็นระบบที่ไม่เป็นการรบกวนธรรมชาติ สิ่งไหนที่พอจะช่วยลดภาระให้กับธรรมชาติได้ก็ช่วยกัน

“ปกติเราปลูกพืช เลี้ยงสัตว์กันแบบพอกิน ขาดเหลืออะไรก็หาได้จาก ป่าและลำน้ำ ซึ่งเป็นไปตามกฎกติกาที่เราร่วมกันกำหนดขึ้นมา จึงพูดได้ว่า หมู่บ้านเราเป็นชุมชนที่มีความสุขตามอัตภาพ ภายใต้ทรัพยากรที่เราได้อยู่อย่างไม่รู้จักหมด”

ตราบเท่าที่เรายังเอื้อเพื่อต่อธรรมชาติ ธรรมชาติก็จะเอื้อเพื่อต่อเรา

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- อินแถลง ไทยกรณ์ เลขที่ 167/8 บ้านแม่โถ
ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย 57260
โทรศัพท์ 08-9997-3817

ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน กอบกู้ศักดิ์ศรีแม่หญิงดอกคำใต้

เสาวลักษณ์ พุ่มแย้ม

เมื่อความเจริญทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้เริ่มรุกเข้ามาในพื้นที่
อีกทั้งการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจโดยหน่วยงานภาครัฐ ส่งผลให้การดำเนินชีวิต
ของคนในชุมชนที่เคยเรียบง่ายเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีชีวิตระบบเกษตร
ที่พึ่งพาธรรมชาติ หันมาพึ่งพิงเทคโนโลยีจากภายนอก ใช้ปุ๋ย สารเคมีในการผลิต
ทำให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ทั้งที่รายได้คงเดิม คนในชุมชนจึงเริ่มมีปัญหาหนี้สิน
จำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)
และหนี้นอกระบบ

ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมานอกเหนือจากนั้น คือ ปัญหาการเสื่อมโทรม
ของสภาพแวดล้อมทั้งทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ที่ถูกทำลายไปอย่างมากทั้งจาก
นายทุน คนภายนอกที่เข้ามา รวมถึงในชุมชนเอง ตลอดจนการสูญสลายไป
ของประเพณีและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ดั้งเดิมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรมสมัยใหม่
ที่เน้นวัตถุนิยม บริโภคนิยม ที่มาในรูปของเครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวก
ต่างๆ

จากสภาพความบีบคั้นทางเศรษฐกิจยังทำให้ปัญหาค่าประเวณีมีความรุนแรงมากขึ้น จากการที่มีคนต่างถิ่นเข้ามาหลอกล่อชักจูงให้หญิงสาวชาวบ้านไปทำงานขายบริการในกรุงเทพฯ และต่างประเทศ โดยเฉพาะเด็กสาววัยรุ่นที่ไม่มีโอกาสเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา เพราะถูกพ่อแม่บังคับให้ไปกับนายหน้าค้ามนุษย์เพื่อหาเงินมาใช้หนี้ จนกลายเป็นศัพท์ที่รู้จักกันว่า “ตกเจียว” ด้วยเหตุนี้ อำเภอดอกคำใต้จึงถูกกล่าวขานในด้านลบเสมอว่าเป็นดินแดนแห่งโสเภณี สร้างความเสื่อมเสียแก่ผู้คนในพื้นที่โดยเฉพาะผู้หญิงที่รู้สึกตัวตนถูกดูหมิ่นโดยไม่เป็นธรรม จากจุดนี้ ในฐานะแม่หญิงดอกคำใต้โดยกำเนิด ทำให้ “ครูมุกดา อินทะสาร” แห่งโรงเรียนมัธยมบ้านถ้ำปีนวิทยาคม อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยาจึงเกิดความมุ่งมั่นที่จะลบล้างคำสบประมาทให้หมดสิ้น และหวังให้ชาวบ้านยืนหยัดด้วยตนเองได้ในอนาคต โดยการกระตุ้นพวกเขาให้มีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งครูมุกดาเป็นแกนนำคนสำคัญ ทั้งริเริ่ม ให้คำปรึกษา และเป็นศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อสนับสนุนกระบวนการของชาวบ้าน นอกจากนั้น ยังพาชาวบ้านไปศึกษาดูงานในพื้นที่ต่างๆ เพื่อหาช่องทางแก้ไขปัญหา

การรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันเช่นในอดีต ได้ถูกนำมาปรับใช้โดยในระยะแรกคือ “กลุ่มฉาบปทิจ” และต่อมาได้ขยายไปสู่การรวมกลุ่มอื่นๆ ได้แก่ กลุ่มออมข้าว กลุ่มสหกรณ์ร้านค้า กลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น กลุ่มกระดาสากลุ่มตัดเย็บผ้า เป็นต้น ความพยายามของชาวบ้านในการรวมกลุ่มกันแก้ปัญหาได้มีมาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งปี 2543 ครูมุกดาได้พาแกนนำชาวบ้านกลุ่มกระดาสากลุ่มมี “แม่จันทร์สม วงศ์ขัติ” เป็นประธาน ไปร่วมงานสัมมนาของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรื่อง “ทำนบกั้นเงินในหมู่บ้าน หรือ ธนาคาร

หมู่บ้านตามแนวพระราชดำริ” ที่จัดขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้น ได้กลับมาประชุมแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ฟัง แม่บ้านส่วนใหญ่ได้เห็น ความสำคัญของการจัดตั้งธนาคารหมู่บ้าน ว่าจะสามารถช่วยแบ่งเบาภาระหนี้สิน ได้ จึงร่วมกันจัดตั้งธนาคารหมู่บ้านแห่งแรกขึ้นเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2535 คือ “ธนาคารหมู่บ้านจัวหกง” ณ หมู่บ้านจัวหกง ตำบลบ้านปิน อำเภอดอกคำใต้ จากความสำเร็จของธนาคารหมู่บ้านแห่งแรก ได้มีการขยายการจัดตั้งไปสู่ หมู่บ้านใกล้เคียง จนปัจจุบันมีทั้งหมด 37 กลุ่ม ครอบคลุม 4 ตำบล คือ ตำบลบ้านปิน ตำบลบ้านคำ ตำบลหนองหล่ม และตำบลคือเวียง ในปี 2536

และจากการได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จึงได้รวมตัวเป็นเครือข่าย เพื่อสร้างความเข้มแข็งและนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ดีขึ้น โดยใช้ชื่อ “ศูนย์ รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน” โดยมี นายนิคม บุญยืน เป็นประธานคนแรก และ ได้ร่วมกันจัดทำสัญลักษณ์ของเครือข่ายเป็นรูปมือทั้ง 4 จับประสานกัน เปรียบเสมือนคนจาก 4 ทิศ 4 ตำบล ร่วมกันสร้างสรรค์ความเจริญให้กับกลุ่ม และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

วัตถุประสงค์สำคัญของการรวมตัวเป็นเครือข่ายศูนย์รวมน้ำใจ ธนาคารหมู่บ้าน คือ เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนปัญหา พร้อมหาแนวทางแก้ไข เป็นศูนย์รวมในการประสานงานระหว่างชาวบ้าน จัดสวัสดิการให้สมาชิกชุมชน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยใช้ “องค์กรการเงิน” เป็นเครื่องมือในการ แก้ปัญหาความทุกข์ยากของคนในชุมชน และสอดแทรกแนวคิดเศรษฐกิจ พอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย เพื่อแก้ไขวิกฤตเศรษฐกิจชาติ ให้ชาวบ้านรู้จักพออยู่ พอกิน เก็บออม รู้เท่าทันปัญหา และมีภูมิคุ้มกันตนเองจากสิ่งเร้าภายนอก

ปัจจุบันศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้านมีเงินกองทุนหมุนเวียนถึง 10 ล้านบาท ใช้ในการจัดสวัสดิการและโครงการพัฒนาต่าง ๆ กลายเป็นแหล่งศึกษาดูงานของคนทั้งในและนอกพื้นที่ทั่วประเทศ

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- มุกดา อินตะสาร

182 หมู่ 5 ตำบลบ้านปิน อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

โทรศัพท์ 08-1881-5599 อีเมลล์ : mookda1@hotmail.com

“บ้านของเรา”

โครงการบ้านพักพัฒนาคุณภาพชีวิต อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

เสาวลักษณ์ พุ่มแย้ม

นานมาแล้ว ราวปี พ.ศ. 2536 สตรีชาวพะเยาคนหนึ่งได้รับรางวัลผู้นำชุมชนด้านเอดส์ดีเด่นจากสำนักนายกรัฐมนตรี และรางวัลคนดีสร้างสังคมในปีถัดมา ซึ่งแท้จริงแล้ว นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531-2545 เธอได้รับรางวัลต่างๆ ทั้งด้านการศึกษาในสายวิชาชีพ และรางวัลด้านการพัฒนาสังคมจำนวนสิบกว่ารางวัล รวมทั้งรางวัลระดับนานาชาติจากหน่วยงาน UNDP ของสหประชาชาติ กล่าวคือ รางวัลการต่อสู้กับความยากจน (The Race Against Poverty Award) ในปี พ.ศ. 2542 สตรีผู้นั้นคือครุฑมัยมชาวดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา... “ครุฑมดา อินตะสาร”

ชื่อเสียงของดอกคำใต้สมัยก่อนนั้นสร้างความเจ็บช้ำและเสื่อมเสียเกียรติแก่ผู้หญิงล้านนามาเป็นเวลานาน เนื่องจากปัญหาความยากจนที่รุมเร้าทำให้หญิงสาวเลือกอาชีพขายบริการ แต่ก่อนดอกคำใต้กันดารแห้งแล้ง ผู้คนประสบปัญหาหนี้สิน ห่างไกลจากสาธารณูปโภคและความเจริญทั้งหลาย ครุฑมดาซึ่งเติบโตในครอบครัวที่มีอาชีพทำไร่ทำนาและค้าขายมีโอกาสศึกษาต่อระดับปริญญาตรี เธอจึงมุ่งมั่นตั้งใจที่จะกลับมาทำงานช่วยเหลือท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาของผู้คนในบ้านเกิด และกอบกู้ศักดิ์ศรีสตรีดอกคำใต้กลับคืน

“บ้านของเรา” หรือโครงการบ้านพักพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น ตั้งอยู่ในบ้านของเธอเอง ตั้งแต่จบการศึกษาด้านพัฒนาชนบท จากคณะมานุษยวิทยา และสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยพายัพ ก็ได้กลับมาสอบบรรจุเป็นข้าราชการครูที่โรงเรียนภูซางคำวิทยาคม อำเภอเชียงคำ ซึ่งนอกจากจะสอนในวิชาเรียนปกติ เธอยังเป็นครูแนะแนว ใช้ความรู้ด้านจิตวิทยา มานุษยวิทยา ให้คำปรึกษาแก่เด็ก ทั้งยังทำงานเป็นเลขานุการของผู้อำนวยการโครงการพัฒนาท้องถิ่นตามนโยบาย จาก 4 กระทรวงหลักร่วมกับทางอำเภอ งานที่นอกเหนือจากการสอนในตำรา สอดคล้องกับความรักความตั้งใจ และอำนวยความสะดวกให้เธอได้คลุกคลีกับชาวบ้าน หน่วยงานต่างๆ ผู้คนหลายหลาก และเด็กๆ ที่มีปัญหาอย่างใกล้ชิด เธอจึงได้จัดทำโครงการบ้านพักในโรงเรียนสำหรับเด็กพร้อมกับเพื่อนครูเพื่อช่วยเหลือเด็กชาวเขาและพื้นราบที่อยู่ห่างไกล มีปัญหาในการเดินทางมาเรียนได้พัก ระหว่างการศึกษา

ดังนั้น เมื่อย้ายกลับดอยคำได้ในปี พ.ศ. 2529 เพื่อสอนที่โรงเรียน ถ้ำปินวิทยาคม บ้านเกิด และแต่งงานกับเพื่อนครูนักพัฒนา ครูสังวร อินทะสาร และสร้างบ้านในบริเวณที่นา เนื้อที่ประมาณ 10 ไร่ แล้วเสร็จ เธอจึงเริ่มงานช่วยเหลืออุปการะเด็กๆ ที่ด้อยโอกาสต่อไป

เด็กๆ เหล่านั้นส่วนใหญ่เป็นเด็กชาวเขา ซึ่งมาจากครอบครัวที่พ่อแม่ยากจนและมีปัญหา บ้างก็เป็นเด็กกำพร้า บ้างมีพ่อติดคุกเนื่องจากค้ายาบ้า พ่อแม่แยกทาง ทั้งลูกอยู่กับตายาย เมื่อครูมุกดาจับพวกเขามาเลี้ยง นอกจากจะให้ที่พัก หาทุนการศึกษาให้ได้ร่ำเรียนจนจบชั้นมัธยม 3 หรือมัธยม 6 แล้ว ครูยังเป็นผู้อบรมสั่งสอนคุณธรรม ความมีน้ำใจ กิริยามารยาท ให้ความช่วยเหลือทั้งเรื่องการเรียนรู้และบำบัดเยียวยาจิตใจ เพื่อให้พวกเขามีชีวิตที่มีคุณภาพ รู้จักตนเอง และสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

นับแต่ปี พ.ศ. 2529-2549 จากเด็กเพียง 1 คน จนกระทั่งปัจจุบัน มีจำนวน 21 คน จากที่ครูปั้นบ้านให้พักอาศัย ช่วยกันกับผู้ปกครองสร้างกระท่อมไม้ไผ่หลังแรก จนกระทั่งได้รับเงินทุนสนับสนุนจากหน่วยงานหลายแห่ง สามารถสร้างที่พักถาวรให้ความสะดวกสบายตามอัธยาศัยได้

ปัจจุบัน เด็กๆ ใน “บ้านของเรา” ปกครองกันเองอย่างเป็นระบบ พวกเขามีประธาน มีคณะกรรมการ สามารถจัดการชีวิตความเป็นอยู่ทั่วไปของตนได้เอง โดยมีผู้ใหญ่ ได้แก่ ครูมุกดา ครูสังวร และคุณยายขจร มารดาของครูมุกดาเป็นเสมือนญาติผู้ใหญ่ คอยให้การดูแลอย่างใกล้ชิด

เด็กๆ จะแบ่งเวรทำอาหาร ช่วงเช้า เมื่อทำธุระส่วนตัวเสร็จ ก็จะมาพร้อมหน้ากันที่โรงอาหาร จากนั้น เมื่อรับประทานเสร็จก็จะเดินเข้าแถวไปรับเงินค่าอาหารกลางวันจากครูหรือยาย แล้วรวมกลุ่มเดินไปโรงเรียนซึ่งอยู่ห่างจากบ้านพักราว 1 กิโลเมตรด้วยกัน เมื่อกลับมาถึงที่พักในตอนเย็น ก็ช่วยกันดูแลสถานที่ รดน้ำผัก ทำความสะอาดบริเวณต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย หลังจากอาบน้ำ รับประทานอาหารเย็นแล้ว ก็จะออกมานั่งทำการบ้าน และอ่านหนังสือบริเวณศาลาริมสระน้ำหน้าบ้านพัก ก่อนจะเข้านอนในเวลาประมาณสามทุ่ม

นอกจากงานเกี่ยวกับเด็กแล้ว ครูมุกดายังเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งธนาคารหมู่บ้านในเขต 4 ตำบลในอำเภอดอกคำใต้ ตามแนวคิดทำนบกั้นเงินตามกระแสพระราชดำริ บวกกับความตั้งใจเดิมที่อยากทำงานช่วยเหลือท้องถิ่น ครูจึงเป็นแกนนำก่อตั้งเครือข่ายชาวบ้านทำงานพัฒนา แก้ไขปัญหาชุมชนอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งได้รับรางวัลชุมชนเข้มแข็งจากรัฐบาล กลายเป็นชุมชนแบบอย่าง มีผู้มาศึกษาดูงานจากทั่วประเทศ

เด็ก ๆ ในบ้านพัก นอกจากจะได้ฝึกทักษะในการใช้ชีวิตด้วยการ
ทำนา ปลูกผัก ดูแลสวนผลไม้ เลี้ยงสัตว์แล้ว พวกเขายังได้เข้าร่วมกิจกรรม
ต่าง ๆ กับผู้ใหญ่ และชาวบ้านที่มาใช้สถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ยังศูนย์รวม
น้ำใจธนาคารหมู่บ้าน ซึ่งตั้งขึ้นในบริเวณบ้านक्रमุกดาด้วย บ้านซึ่งปัจจุบัน
เป็นที่ตั้งของห้องสมุดประชาชน ศูนย์ไอทีชุมชน สถานีวิทยุชุมชน และเป็น
สถานที่เรียนของมหาวิทยาลัยชีวิต ซึ่งครูได้ร่วมร่างหลักสูตรกับสถาบันราชภัฏ
พระนคร สำหรับให้ชาวบ้านได้มาเรียนรู้

ลูก ๆ ของक्रमุกดามีมากมายหลายร้อยคน บางคนจบ ม.3 บางคน
จบ ม.6 ปัจจุบันบางคนเป็นนายร้อย ครูอาจารย์ หรือประกอบอาชีพอื่น

ทุกคนเป็นลูกที่ครูภูมิใจ พวกเขาได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมาย
ที่นี่ ได้มีเพื่อน ได้ริเริ่มทำในสิ่งใหม่ ๆ ที่ทำให้เติบโต เข้าใจและรู้จักตนเอง
เหนือจากได้รับโอกาสทางการศึกษา จนในที่สุดก็กลายเป็นหน่วยหนึ่งที่ดี
ของสังคม ด้วยความรักของक्रमุกดา อินต๊ะสาร ผู้อุทิศชีวิตเพื่อเด็ก ๆ
และผู้คนในแผ่นดินเกิด...

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- ครมุกดา ครูสังวร อินต๊ะสาร โครงการบ้านพักพัฒนาคุณภาพชีวิต
182 หมู่ 5 ตำบลบ้านป็น อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา 56120

กลุ่มคนรุ่นใหม่ และเกษตรกรน้อยชุมชนแม่ทา รู้จักตัวเอง รู้จักธรรมชาติ รู้จักเพียงพอ

สฤณี ณัฐพลวัฒน์

ชุมชนแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนเกษตรกรที่ทำการผลิตข้าวโพดฝักอ่อนเป็นหลักในการยังชีพ นอกเหนือจากการทำนา ทำสวน โดยการผลิตข้าวโพดฝักอ่อนนั้น ได้มีการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตจากพืชเชิงเดี่ยว ใช้สารเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ โดยชาวบ้านรวมตัวกันเป็นกลุ่มสหกรณ์เกษตรยั่งยืนแม่ทา จำกัด เพื่อช่วยเหลือจัดการการผลิต ดูแลผลผลิตและการขายให้กับเกษตรกรในชุมชน

ตำบลแม่ทา มีสายน้ำแม่ทาเป็นแม่น้ำสายหลักที่ผ่านชุมชนหล่อเลี้ยงชีวิตของผู้คนในชุมชน มีถนนตัดผ่านระหว่างชุมชน ต่อเชื่อมสู่โลกภายนอก การเดินทางสัญจรสะดวกสบาย แต่เพราะการเรียนรู้วิถีการผลิตแบบเชิงเดี่ยวทำให้ชีวิตพบกับปัญหาสุขภาพจากสารเคมี การเป็นหนี้จากการลงทุนการผลิตที่ไม่สามารถควบคุมตลาดเองได้ ทำให้ชุมชนมองหาทางเลือกใหม่ๆ ซึ่งแม้เริ่มต้นจากเกษตรกรเพียงไม่กี่ราย แต่เพราะแนวคิดที่สามารถนำพาครอบครัวหลุดออกจากภาวะหนี้สินมีความสุขอย่างแท้จริง โดยเลือกเส้นทางการผลิตด้วยตัวเอง ทำให้วิถีคิดในการผลิตแบบไร้สารเคมี การผลิตแบบผสมผสานมองเห็นทางออกของปัญหาหนี้สิน จากการลงทุนในการผลิตแบบการค้าเป็นหลัก

ทำให้สมาชิกเกษตรกรที่เห็นด้วยกับการผลิตแบบอินทรีย์เพิ่มขึ้น และเติบโต
แข็งแรงจนเกิดกลุ่มย่อยขึ้นมาในชุมชนแม่ทาอีกมากมาย ที่สำคัญได้แก่
กลุ่มคนรุ่นใหม่แม่ทาที่เป็นการรวมกลุ่มของเด็กหนุ่มสาว ที่หันกลับมาทำ
การเกษตรในหมู่บ้าน แทนที่จะออกไปทำงานรับจ้างนอกหมู่บ้าน หันกลับมา
หาความรู้ รากเหง้าของชุมชน

บทเริ่มต้นของการรวมกลุ่มนั้น เกิดจากกลุ่มเยาวชน และกลุ่ม
หนุ่มสาวที่เคยทำงานชุมชนมาก่อน กนกศักดิ์ ดวงแก้วเรือน ซึ่งเป็นหัวหน้า
“กลุ่มคนรุ่นใหม่” เล่าว่า

“กลุ่มคนรุ่นใหม่ต่อเนื่องมาจากโครงการนำร่องด้านการเกษตร
โดยแนวคิดหลักก็มาจากชุมชน ที่เป็นห่วงลูกหลานเรื่องสุขภาพและการเป็นอยู่
ในอนาคต ต่อมาก็มีงานวิจัยจากองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาจุตประกายทำให้มี
เด็กรุ่นใหม่ตามมา ตอนนี้อยู่ในกลุ่มมีแกนอยู่ 11 คน”

พวกเขาทั้งหลายรวมตัวกันในนามของกลุ่มคนรุ่นใหม่ ซึ่งประกอบ
ไปด้วยหนุ่ม-สาว 20-30 ปี รวม 11 คน ซึ่งเลือกแล้วที่จะใช้ชีวิตในบ้านเกิด
ที่แม่ทา พวกเขาแต่ละคน ผ่านประสบการณ์การเรียน การทำงานที่แตกต่างกัน
บางคนเป็นอดีตพ่อค้าข้าวโพดฝักอ่อน บางคนเป็นบัณฑิตจากคณะเกษตรฯ
มหาวิทยาลัยแม่โจ้ บางคนเป็นแคชเชียร์เก่า บางคนเป็นอดีตสาวโรงงาน ขณะที่
บางคนเคยเป็นเด็กทำงานในร้านซ่อมรถ กู้ร้านอาหาร รวมไปถึงเด็กช่างกลเกร
และนักศึกษาจากวิทยาลัยเกษตร ฯลฯ พวกเขา รวมตัวกันทำงานภายใต้ร่มเงาใหญ่
ของสหกรณ์เกษตรยั่งยืนแม่ทา โดยมีองค์กรสนับสนุนโครงการจากที่ต่าง ๆ

สิ่งที่ผู้นำในชุมชนตระหนัก คือ การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในภาวะ
โลกที่เป็นระบบทุนนิยม และมีแต่การแข่งขันที่น่าหวาดกลัว ตำบลแม่ทา
นับเป็นพื้นที่ที่สวยงามเหมาะแก่การทำรีสอร์ท ดังนั้น หากชุมชนไม่เข้มแข็ง

อาจทำให้พื้นที่ชุมชนตกไปอยู่ในมือของนายทุนภายนอก ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นแล้ว
วิถีชีวิตของชาวบ้าน และชุมชนก็จะอยู่อย่างยากลำบาก

ดังนั้น หากต้องการให้ชุมชนเกิดความยั่งยืนทั้งในด้านการพัฒนา
แนวคิด ระบบการใช้ทรัพยากร การเกษตรแบบปลอดภัยและชุมชน
มีความเข้มแข็งแล้ว ผู้นำรุ่นพ่อแม่และกลุ่มคนรุ่นใหม่ จึงได้เล็งเห็นความสำคัญ
ของพลังใหม่ ๆ ของลูกหลานในหมู่บ้านอีกด้วย กลุ่มคนรุ่นใหม่จึงเป็น
ตัวเชื่อมที่สำคัญที่สุด พวกเขาให้ความคิดเห็นว่า

“คนที่คิดอยากให้ลูกหลานเข้ามาทำงาน เป็นพวกผู้ใหญ่เพราะเขา
คิดกันว่า คนที่ไปเรียนข้างนอก นับวันจะหลุดออกไป แล้วทำไปทำไม จะเกิด
ปัญหาหลายด้าน อย่างยาเสพติด หรือครอบครัวแตกแยก ก็คิดว่าจะทำยังไง
ให้เด็กกลับเข้ามาเรียนรู้ในชุมชนให้ได้ ไม่ใช่เรื่องเกษตรอย่างเดียว แต่เริ่ม
เรียนรู้เรื่องประวัติหมู่บ้าน มาช่วยทำงาน มาอยู่ใกล้ชิดครอบครัว มาปลูก
จิตสำนึกให้ลูกหลาน”

“ประเด็นสำคัญที่ทำให้พวกเราอยากทำโครงการเกี่ยวกับคนรุ่นใหม่ ๆ
เพราะที่ผ่านมาทำงานกับผู้ใหญ่มากแล้ว เราต้องหันมามองว่า ถ้าเราไม่แต่
มุ่งไปข้างหน้า แล้วใครจะมาสืบสานงานต่อจากพวกเรา ถ้าเราไม่สร้างคนรุ่นใหม่
ขึ้นมาก็ไม่มีความหมาย”

“เยาวชนไม่เหมือนผู้ใหญ่ เพราะทุกคนมีการเปลี่ยนแปลงตนเอง
ไปทำงานอย่างอื่น เราก็อาจมีคนรุ่นน้องข้างหลังขึ้นมา มันเป็นระบบของมันเลย”

เกษตรน้อยนั้น มาจากชื่อของกลุ่มเด็ก ๆ ที่มีการรวมตัวกันจากค่าย
เพื่อเรียนรู้ชุมชนที่กลุ่มคนรุ่นใหม่ทั้ง 11 คนช่วยกันจัดขึ้น เด็ก ๆ ในค่าย
อยากให้มีความต่อเนื่องในการรวมกลุ่ม จึงคิดหาชื่อที่เหมาะสมมาเรียกกลุ่ม
ของพวกเขา ซึ่งอัน-อริศศักดิ์ กำเพ็ญ ผู้นำกลุ่มเกษตรน้อยอธิบายว่า

“เราได้ไปค่ายด้วยกัน กลุ่มเด็ก ๆ ประมาณ 40 กว่าคน ต่างอายุ กันทั้งนั้น ตอนนั้นผมโตที่สุด เรียนอยู่ระดับ ปวส. แต่ก็มีน้อง ๆ อายุสิบกว่า และเล็กที่สุด 7 ขวบก็มี เราไปร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นค่ายที่มีการเรียนรู้ ต่าง ๆ ที่จะทำให้รู้จักชุมชนนะครับ

พอค่ายจะจบ พวกเราก็มาคุยกันว่า น่าจะทำอะไรต่อไหม มันไม่น่า จบลงตรงนี้ สามสิบ-สี่สิบคนน่าจะทำอะไรด้วยกันต่อ อยากทำอะไร เราลอง มาตั้งชื่อกลุ่มอะไรกันใหม่ ก็เสนอกัน เราก็คุยไป-มา คิดชื่อกลุ่ม เสนอกันมา หลายชื่อ สุดท้ายก็เลือกกันจนได้ “เกษตรน้อย”

“เกษตรน้อย ได้มาจากที่ว่าเราเป็นลูกเกษตร แต่เราตัวน้อย ยังเป็น ละอ่อน (เด็ก) น้อยอยู่ ตอนแรกจะชื่อ เกษตรน้อย ๆ เพราะมันมีตัวน้อย ๆ อยู่ ก็เลยได้กลุ่ม และตั้งแผนกันว่า จะทำอะไรกันต่ob้าง”

จะเห็นได้ว่ากระบวนการสำคัญในการดึงเด็ก ๆ ลูกหลานในชุมชน ให้ได้รู้จักกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน คือการจัดค่ายในช่วงปิดเทอมการจัดกิจกรรม ในหมู่บ้านช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ โดยมีพี่เลี้ยงรุ่นพี่คอยดูแล สืบทอดต่อเนื่องกัน ไป จากกลุ่มคนรุ่นใหม่สู่เกษตรน้อยรุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2 ต่อไป และต่อไป

กระบวนการเหล่านี้ คือกระบวนการที่เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้รากเหง้า ประวัติชุมชน เรียนรู้ความเป็นอยู่ของชุมชน ภูมิปัญญาที่มีอยู่อย่างน่าภาคภูมิใจ และที่สำคัญ เด็ก ๆ ได้เชื่อมโยงกับคนรุ่นพ่อแม่โดยไม่รู้สึกลำบากจนเกินไป ทำให้พวกเขารู้สึกอบอุ่น และสามารถปรึกษาปัญหา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น กับพวกผู้ใหญ่ได้ตลอดเวลา

สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้ที่มีพื้นฐาน ชุมชนเป็นหลัก เช่น การทำค่าย และมีฐานต่าง ๆ ให้เด็กในค่ายได้เข้าไปทำกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็น ฐานเกษตร ฐานบริบทชุมชน ฐานวัฒนธรรม ฐานทรัพยากร

เมื่อเด็กได้รู้จักชุมชน ก็จะเริ่มเข้าใจ เริ่มรู้ว่ามีหลากหลายในชุมชนมาก และเริ่มรู้ว่าเหล่านั้นมันใกล้ชิดตัวเป็นพื้นฐานอาชีพของครอบครัว

ผลจากการเรียนรู้ เด็กบางคนกลับบ้านไปแล้วทำให้พ่อแม่ยิ่ง
ในความเปลี่ยนแปลง ยกตัวอย่าง เด็ก ป.6 คนหนึ่ง กลับจากค่ายแล้วไปทำ
อาหารให้พ่อแม่ ทำให้ท่านเห็นว่า มีความรับผิดชอบมากขึ้น สามารถช่วยเหลือ
แบ่งเบางานที่บ้านได้มากขึ้น และเด็กเองได้เกิดความภูมิใจในสิ่งที่ตัวเองทำ
และได้ใกล้ชิดกับพ่อแม่มากกว่าเดิม ขณะที่เด็กบางคนอาจเคยเป็นเด็กเกเร
เคยมีปัญหาตีกันในหมู่บ้าน แต่เมื่อมาร่วมกิจกรรม พวกเขาได้รู้จักตัวเอง
ได้รู้ว่าชุมชนยังมีเพื่อน มีคนที่พร้อมจะพูดคุยแลกเปลี่ยนกันได้ และเขาก็ได้
รู้จักการให้และรับมากขึ้น

“ผมว่าเด็กหลายคนเจอเพื่อนฝูงไม่ดี พอเราจึงเข้ามาช่วยกระบวนกร
แล้วเขามีแววเป็นผู้นำ คือมันมีกระบวนการของมัน ทำให้มีการประชุมแลกเปลี่ยน
ก็จะเห็นแววพอที่จะดึงขึ้นมา เราก็สนับสนุนและเราก็มีโครงสร้างกลุ่มอยู่แล้ว
ใครจะเป็นประธาน เป็นรอง เป็นสมาชิกแต่เอาเข้าจริง ดูเด็กจริง ๆ ว่าใคร
ตั้งใจจะเข้ามาร่วมงาน มีแวว เราก็เสริม เอาเขามานั่งคุยกัน อย่างเช่น
ผมเคยพาเด็ก ๆ กลุ่มเกษตรน้อยไปเที่ยวที่ห้วยตึงเฒ่า (สถานที่พักผ่อนตาม
ธรรมชาติในเชียงใหม่) ก็คุยกันว่าตอนนี้กลุ่มเป็นยังไง อยากทำอะไร ไปถึง
ไหนแล้ว เพราะตอนนั้นเราก็มียินจากโครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชน
เป็นสุข (สรส.) ที่จะช่วยทำกิจกรรมได้อยู่ พอได้แก่นำขึ้นมา ก็จะไปดึง
เพื่อนมาช่วยสนับสนุนด้านต่าง ๆ เขาก็วางแผนว่า จะทำอะไรในช่วงไหน
อาจตรงไม่ตรงบ้าง แต่มันเริ่มเกิดขึ้น”

อันเสริมว่า “เด็กเหมือนได้เริ่มทำเอง ได้หัดคิด ได้ลงทำดู โดยนำ
เอากระบวนการต่าง ๆ ที่พี่ ๆ เคยสอนมาปรับใช้”

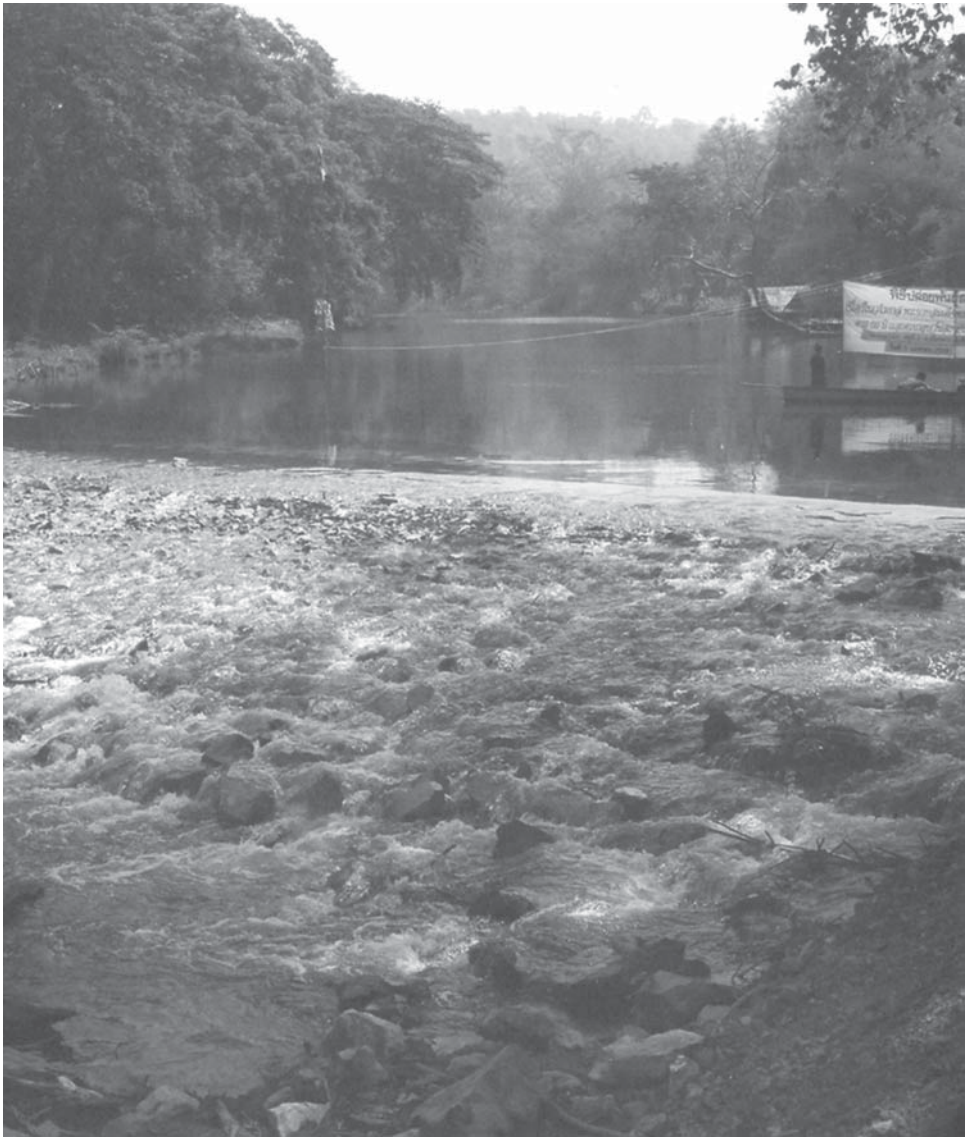
สิ่งที่พวกเขาย้ำกันก็คือ เกษตรน้อย เป็นคำที่มีความหมายที่สะท้อนถึงแนวคิด มากกว่าจะระบุว่าต้องเติบโตขึ้นมาเป็นเกษตรกร สิ่งสำคัญคือการมีจิตสำนึก มีคุณธรรม จริยธรรม รักชุมชน และเปิดใจเรียนรู้เรื่องราวภายนอกอย่างเท่ากัน

“ผมอยากให้คนมองแล้ว ไม่ใช่ว่าเห็นเกษตรน้อย แล้วเห็นเป็นยี่ห้อว่าต้องเป็นเกษตรกร จริง ๆ แล้วพวกเขาจะไปอยู่ไหนของชุมชนก็ได้ ต่อไปเขาอาจไปเป็นรัฐมนตรี หรืออะไรก็ได้แล้วแต่ แต่นำแนวคิดของรากหญ้าของเราจริง ๆ ไปปฏิบัติ ไปรู้จักคนอื่น”

“บางคนที่พ่อแม่ยังไม่ได้ทำเกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรยั่งยืน เขาอาจจะตั้งคำถามว่า ถ้าลูก ๆ เขาโตขึ้นมาจะต้องไปเป็นเกษตรกรหรือ เขาอาจจะอยากให้ลูกเขาไปทำงานในเมืองมากกว่า แต่เราก็จะพยายามเน้นหรือย้ำกันทั้งภายในกลุ่มและคนอื่น ๆ ว่า ถ้าเข้าไปดูกระบวนการจะรู้ว่าท้ายที่สุดคุณไม่จำเป็นต้องทำเกษตรหรอก เพียงแต่ว่า ถ้าคุณออกไปข้างนอก ไปทำอะไรก็ตาม คุณอย่าไปเอาเรดเอาเปรียบเขานะ มีคุณธรรมนะ ถึงจะไปเป็นอะไรก็ช่าง ไปมีอาชีพอะไรก็ช่าง แต่ท้ายที่สุดคุณเอาแนวคิดนี้ไปใช้ เราก็พอใจ”

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- กลุ่มคนรุ่นใหม่แม่ทา (เกษตรน้อย) สหกรณ์เกษตรยั่งยืนแม่ทา
61 หมู่ 5 บ้านป่านอด ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ 50130
- กนกศักดิ์ ดวงแก้วเรือน โทรศัพท์ 08-1764-6835
- โกศล สิงห์ทองแท้ โทรศัพท์ 08-6197-6213
- อภิศักดิ์ กำเพ็ญ โทรศัพท์ 08-7191-5595

ฝายวังไฮ

การจัดการน้ำแบบพอเพียง

รวีवार โคมเจลา

ย้อนสายน้ำปิงขึ้นไปจากตัวเมืองเชียงใหม่เจ็ดสิบกว่ากิโล เราจะมาถึงต้นกำเนิดของแม่น้ำปิงที่อำเภอเชียงดาว และที่นี่เองเป็นที่ตั้งของ “ฝายวังไฮ” ฝายน้ำล้นที่กั้นขวางลำน้ำปิงเอาไว้ เพื่อทดน้ำและส่งน้ำไปทำประโยชน์ต่อชาวบ้าน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านม่วงหม้อ บ้านดง บ้านทุ่งหลุก ฝายวังไฮเป็นฝายเก่าแก่ที่สร้างขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2445 โดยชาวบ้านได้สืบทอดภูมิปัญญาเก่าแก่ในการสร้างฝายและการจัดการน้ำมาจากบรรพบุรุษชาวบ้านนาแดโบราณ อันมีหลักฐานย้อนกลับไปถึงสมัยพญามังราย เมื่อหลายร้อยปีที่แล้ว ฝายวังไฮไม่ใช่แค่ฝายน้ำล้นที่ใช้ทดน้ำเข้าไปใช้ตามเรือกสวนไร่นาเท่านั้น แต่ฝายวังไฮและระบบเหมืองส่งน้ำยังเป็นระบบการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ยุติธรรม และมีส่วนร่วมของชาวบ้านในทุกขั้นตอน เป็นฝายตัวอย่างให้ผู้คนที่สนใจศึกษาระบบเหมืองฝายของล้านนามาคูอยู่ตลอดเวลา

ฝายวังไฮมีพื้นที่รองรับน้ำ 3 หมู่บ้าน มีจำนวนพื้นที่การเกษตรประมาณ 1,012 ไร่ ชุมชนดังกล่าวมีลักษณะการตั้งถิ่นฐานถาวรอยู่ตามลำน้ำแม่ปิง ซึ่งชุมชนดั้งเดิมเป็นคนเมืองถิ่นไทยล้านนา มีชาวบ้านได้รับประโยชน์จากฝายวังไฮถึงสองร้อยครอบครัว

คนกว่า 200 ครอบครัวซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ได้ใช้ประโยชน์จากฝายวังไฮในการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นการปลูกหอม ปลูกกระเทียม ข้าว ข้าวโพด พริก ถั่ว มันฝรั่ง นอกจากนี้ยังใช้เป็น

- แหล่งน้ำที่ใช้ในครัวเรือนใช้ในการอุปโภคบริโภค
- เป็นแหล่งที่ใช้หาอาหารไม่ว่าจะหาปู ปลา กุ้ง หอย และเก็บผักของชุมชน

- เป็นแหล่งที่ใช้ในการเลี้ยงสัตว์
- เป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลา จากพื้นที่หน้าฝายไปประมาณ 1,200 เมตร ชาวบ้านได้ร่วมกันจัดตั้งเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา มีการร่วมกันวางกฎระเบียบข้อบังคับ ซึ่งได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน จนส่งผลให้มีปลาเพิ่มขึ้น ทั้งความหลากหลายของพันธุ์ปลา และจำนวนมากขึ้น

- เป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจและยังสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนใกล้เคียง ในฤดูร้อนเดือนเมษายนก่อนหน้าปีใหม่เมือง (วันสงกรานต์) จะมีพ่อค้าแม่ค้าซึ่งเป็นคนท้องถิ่นมาตั้งร้านขายเหล้า ขายอาหาร และสร้างแพจอดไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว ผู้คนทั้งในท้องถิ่นเองและจากภายนอกที่พากันมาเล่นน้ำที่ใสเย็น และลิกพอที่จะว่ายน้ำได้ พอเข้าหน้าฝนร้านค้าก็จะรื้อแพเก็บร้านเล็กขายไป จนกว่าจะถึงฤดูร้อนปีหน้า

- ใช้ในการประกอบพิธีกรรมความเชื่อของชุมชน โดยทุกปีก่อนเข้าฤดูน้ำหลากชาวบ้านจะทำพิธีเลี้ยงผีฝาย

การจัดการทรัพยากรน้ำของฝายวังไฮ

ฝายวังไฮ มีการจัดระบบการบริหาร โดยมี “แก่งฝาย” เป็นประธาน ซึ่งแก่งฝายจะต้องเป็นชาวนาผู้ใช้น้ำ มีความรู้เรื่องเหมืองฝายเป็นอย่างดี เพราะได้เคยทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยแก่งฝายมาก่อน และต้องเป็นผู้มีอาวุโสพอสมควร โดยจะได้รับเลือกมาจากชาวบ้านเอง นอกจากนี้แก่งฝายยังควรจะเป็นผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านทางท้ายน้ำสุด เพราะจะได้รู้ว่าการแบ่งน้ำแก่งผู้ใช้น้ำ จะมีเหลือพอใช้ให้กับผู้ใช้น้ำคนสุดท้ายหรือไม่ นอกจากนี้ ยังมีผู้ช่วยแก่งฝาย คณะกรรมการฝาย และสมาชิกลูกฝาย การแบ่งน้ำจะมีการแบ่งน้ำและบังคับน้ำโดยทำลำเหมืองเล็กหรือ “แค” เข้านา โดยที่ชาวบ้านจะไม่ปล่อยน้ำไหลไปตามยถากรรม แต่จะมีการบังคับทิศทางน้ำไหลของน้ำ ระบบเหมืองฝายถือว่าเป็นอีกระบบหนึ่งของการจัดการน้ำ โดยอาศัยองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาจัดการโดยใช้เศษวัสดุภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นหิน ทราบ ไม้ที่นำมาดัดเป็นหลักเสาเพื่อกั้นการไหลของน้ำ รวมทั้งมีการนำหินและกระสอบทรายมากั้นให้มีระดับลำน้ำสูงขึ้น เพื่อส่งน้ำเข้าสู่ลำเหมือง ไหลไปหล่อเลี้ยงที่นาของชุมชน รวมทั้งทำคันคลองส่งน้ำที่ไหลผ่าน 3 หมู่บ้าน เพื่ออุปโภคบริโภค มีการกระจายจัดสรรน้ำให้กับลูกฝาย มีข้อตกลง มีสัญญาประชาคมว่าด้วยการจัดสรรน้ำ รับน้ำเข้าที่นา มีการจัดการดูแลซ่อมแซมเหมืองฝายทุก ๆ ปี รวมไปถึงบทลงโทษสำหรับผู้ที่ทำความผิดหรือฝ่าฝืนกฎของระบบเหมืองฝาย ฉะนั้น แก่งฝายจึงเป็นบุคคลสำคัญที่ถูกเลือกมาจากชุมชน เป็นตัวแทนของชุมชนและต้องมีความเป็นธรรมจัดสรรน้ำให้กับสมาชิกฝายได้ใช้กันอย่างทั่วถึง ซึ่งแต่ก่อนจะมีการแบ่งน้ำกันเป็นนิ้วโดยระดับของการกั้นน้ำจะมีลำดับลดหลั่นกันลงไป เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โดยพื้นที่ที่ได้รับน้ำเป็นลำดับสุดท้ายต้องไม่เดือดร้อน เช่น หมู่บ้านแรกกั้นลำเหมืองโดยใช้ไม้ 3 นิ้ว หมู่บ้านที่ 2 ไม่ให้เกิน 2 นิ้ว

หมู่บ้านสุดท้ายจะใช้ประโยชน์จากน้ำที่เหลือจาก 2 หมู่บ้านแรก แต่ปัจจุบัน น้ำพอเพียงต่อการใช้ประโยชน์ไม่ต้องมีการแบ่งสรรกันเหมือนแต่ก่อน

ฝ่ายยั่งยืนชาวบ้านเข้มแข็ง

ถัดจากฝ่ายวังไฮของชาวบ้านขึ้นไปตามลำน้ำปิงไม่ถึงกิโล มีฝ่ายยางของกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมตั้งอยู่ ดูเป็นสิ่งแปลกปลอมที่ถูกสร้างขึ้น โดยไม่ได้ฟังเสียงชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบ และใช้งบประมาณก่อสร้างเป็นจำนวนมาก และเมื่อสร้างเสร็จกลับไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไรเป็นเวลาหลายปีแล้ว และหากฝ่ายยางแห่งนี้ได้ใช้งาน อำนาจในการเปิดปิด ปล่อยน้ำก็ไม่ได้อยู่ในมือของชาวบ้านอีกต่อไปแล้ว มีการกำหนดการเปิดปิดฝ่ายที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้าน ฝ่ายยางจึงไม่เพียงทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ที่อยู่หน้าฝ่าย เมื่อระดับน้ำที่เก็บไว้เอ่อท่วมพื้นที่สวน แต่ยังจะทำลายระบบเหมืองฝ่ายที่มีมาแต่โบราณด้วย

เนื่องจาก ฝ่ายวังไฮเป็นฝ่ายที่สืบทอดมรดกภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษชาวล้านนา จึงเป็นสิ่งก่อสร้างที่สอดคล้องต้องกันกับสายน้ำปิงซึ่งเป็นธรรมชาติและผู้คนที่ต้องการใช้น้ำ นั่นคือ การที่ฝ่ายเป็นมิตรต่อสภาพแวดล้อม ไม่มีทรายมาตกตะกอนหน้าฝ่าย และปลาก็สามารถว่ายขึ้นลงฝ่ายที่เป็นขั้นบันไดเพื่อวางไข่ทางต้นน้ำได้ นอกจากนี้ ชาวบ้าน 3 หมู่บ้านที่ต้องใช้น้ำจากฝ่ายวังไฮก็มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ได้ร่วมมือร่วมมือกันซ่อมแซมฝ่าย ขุดลอกลำเหมือง เลี้ยงฝายทุกปี พ่อสิงห์คำ จำคำ กรรมการฝ่ายวังไฮบอกว่า การที่ชาวบ้านสามหมู่บ้านได้มาทำงานร่วมกัน พุดคุยแลกเปลี่ยนกันทุกปีทำให้เกิดความสามัคคี จะทำอะไรก็เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีการ

เรียกประชุมจัดตั้งการจัดการขึ้นเอง โดยไม่ต้องรอให้ทางราชการเข้ามายุ่ง มาเกี่ยวข้องเลย ชาวบ้านอยากได้อะไร ทำยังไง ก็จัดการกันเอง ชาวบ้าน จึงมีส่วนร่วมกับการจัดการเหมืองฝายของตัวเอง

อำนาจในการใช้ทรัพยากรน้ำจึงเป็นของชาวบ้านอย่างเต็มที่ และอย่างมีส่วนร่วม ทำให้ชาวบ้านเกิดความรักความภูมิใจในตนเอง มีความสามัคคีในท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- คุณสิงห์คำ ขำคำ กรรมการฝายวังไฮ
87 หมู่ 3 บ้านม่วงม้อง ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว
จังหวัดเชียงใหม่ 50170 โทรศัพท์ 08-9265-5144
- คุณโอฬาร อ่องละ ผู้ประสานงานโครงการจัดการลุ่มน้ำแม่ปิง (ตอนบน)
418 หมู่ 7 ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว
จังหวัดเชียงใหม่ 50170 โทรศัพท์ 053-455-785

สถาบันโพธิยาลัย

พุทธธรรมนำปัญญา พัฒนาท้องถิ่น

มหารณพ โจนเจลา

ในภาคเหนือ มีพระสงฆ์ที่ทำงานเกี่ยวกับการพัฒนากระจายอยู่ทั่วไปในหลายท้องที่ เป็นการทำงานที่ค่อนข้างโดดเดี่ยว เป็นเอกเทศ ต่างก็ทำไปตามความสามารถและปัจจัยที่มีอยู่ ขณะเดียวกันนักพัฒนาอาวุโสในองค์กรพัฒนาเอกชนได้ออกไปพบพระสงฆ์ซึ่งทำงานพัฒนาอยู่ในพื้นที่ปัญหาต่างๆ จนได้ข้อสังเกตว่า พระสงฆ์เป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับชาวบ้านมากที่สุด อีกทั้งยังน่าจะทำงานพัฒนาได้อย่างยั่งยืนที่สุดและประสบความสำเร็จได้มากที่สุด จึงเกิดความคิดว่าน่าจะลองให้พระสงฆ์ที่ทำงานพัฒนาเหล่านี้ได้มาพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนกันบ้าง จึงนิมนต์พระมาประชุมกันที่วัดดอยสะเก็ดเป็นครั้งแรก ครั้งนั้น มีการพูดคุยกันเพียงว่ามีพระสงฆ์ที่ทำงานพัฒนาแบบนี้อยู่ที่ไหนกันบ้าง แล้วต่อมาก็มีการนัดประชุมอีกครั้งที่วัดสวนดอก และได้มีการตกลงกันว่าจะจัดตั้งเครือข่ายพระสงฆ์ที่ทำงานพัฒนาขึ้น ในที่สุดจึงตกลงใช้ชื่อ “เครือข่ายพระนักพัฒนาชุมชนภาคเหนือ” (คพชน.) โดยมีสำนักงานชั่วคราวอยู่ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตวัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ มุ่งหมายที่จะให้พระนักพัฒนามารวมตัวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะ ความรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน ช่วยประสานหาทรัพยากรสนับสนุนการทำงาน และ

ที่สำคัญเป็นการสร้างกำลังใจในการทำงานให้แก่กัน โดยมี ดร.พระมหาบุญช่วย สิริธโร เป็นเลขาธิการเครือข่าย และได้รับการสนับสนุนทุนจากธนาคาร เพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย เพื่อใช้ในการทำงานพัฒนา

ต่อมา เมื่อมีการทำงานไปได้สักระยะหนึ่งเห็นว่า พระสงฆ์นักพัฒนาทั้งหลายควรที่จะได้พัฒนาเรียนรู้เพิ่มเติม ในขณะเดียวกันก็แก้ไขปัญหของชุมชนไปด้วย พร้อมกันนี้ ยังให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็น ช่วยกันลงมือแก้ไขปัญหาด้วย จึงมีการคิดกันว่า หากพระได้ทำงานวิจัยที่ไม่ต้องอิงกับวิชาการมาก และเป็นงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชาวบ้านด้วยจะทำให้ได้รับประโยชน์ทั้งสองส่วน อีกทั้งมีสำนักงานส่งเสริมงานวิจัยแห่งชาติ (สกว.) เข้ามาสนับสนุนงบประมาณงานวิจัยด้วย เครือข่ายพระนักพัฒนาภาคเหนือจึงได้วางรากฐาน จัดตั้งสถาบันโพธิยาลัยขึ้นเพื่อเป็นองค์กรในการจัดการสนับสนุนพระนักพัฒนาในการทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน โดยมีความคิดและปรัชญาในการทำงานว่า “พุทธธรรมนำปัญญา พัฒนาท้องถิ่น”

อันหมายถึงการนำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างพระสงฆ์กับพระสงฆ์ พระสงฆ์กับชาวบ้าน ชาวบ้านกับผู้รู้ พระสงฆ์กับสังคม หรือ “กัลยาณมิตร” เพื่อยกระดับองค์ความรู้ วิเคราะห์ตนเองได้ เข้าใจเท่าทันทุนนิยมบริโภคนิยม และ “อายตนะภายใน-ภายนอก” เพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของตน คนรอบข้าง สิ่งแวดล้อมและสังคม

สถาบันโพธิยาลัย ประกอบด้วยคณะทำงานที่เป็นเครือข่ายพระนักพัฒนาภาคเหนือ กระจายอยู่ในพื้นที่ที่เรียกว่า “พื้นที่พุทธภูมิ” ของภาคเหนือ 9 จังหวัด เช่น เชียงใหม่ เชียงราย แพร่ น่าน ดาก ฯลฯ มีที่ปรึกษาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ มีนักวิชาการในมหาวิทยาลัยนักพัฒนาเอกชน

และผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม มีสำนักงานอยู่ที่วัดสวนดอกเป็นที่จัดการเรื่องวิชาการ ข้อมูล เอกสารต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนงานวิจัยของพระนักพัฒนา โดยมี “พระมหาพิรพงษ์ พลวิโร” เป็นผู้จัดการสำนักงาน ซึ่งงานของสถาบันยังได้แยกเป็นประเด็นต่าง ๆ เช่น เรื่องเอดส์ เรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องสมุนไพร หมอเมือง บ้านจัมเมืองเย็น ฯลฯ โดยมีผู้รับผิดชอบเป็นผู้จัดการเครือข่ายของแต่ละประเด็น ส่วนงานที่ได้ทำและเป็นโครงการที่สำเร็จไปแล้วมีกว่าสิบโครงการ เช่น โครงการบุญสู่ญอร์ ซึ่งมี “พระนิคม กิจจสารโ” เป็นหัวหน้าการวิจัยเรื่อง “การฟื้นฟูความสัมพันธ์ผ่านเวทีแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของชาวปกากะญอ” มีพื้นที่ทำงานที่ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโครงการที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี จนสามารถฟื้นฟูประเพณีการไปมาหาสู่ของชาวปกากะญอให้กลับมามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันเหมือนเก่า หลังจากถูกลบเลือนไปจากอิทธิพลความเจริญจากภายนอก จนไม่มีเวลาไปมาหาสู่ซึ่งกันและกัน อันทำให้ความเป็นพี่เป็นน้องของชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านจืดจางและขัดแย้งกันมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีอีกหลายโครงการที่มีชื่อเสียง เช่น “สระน้ำคุณธรรม” ของพระมหาดำรง ปญฺชิตโต ที่จังหวัดลำพูน

สถาบันโพธิยาลัย ซึ่งคณะทำงานบางท่านเป็นพระอาจารย์ที่สอนอยู่ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ณ วัดสวนดอก ยังได้ชักนำให้พระนิสิตได้ทำงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาในพื้นที่ของตนอีกด้วย อันจะได้ขยายขอบเขตของพระนักพัฒนาให้เพิ่มมากขึ้นไปอีกในอนาคต และสถาบันยังได้เชื่อมโยงเครือข่ายไปยังภาคกลุ่มต่าง ๆ ที่มีพระทำงานพัฒนาอยู่ด้วย เช่น กลุ่มเสขิยธรรม

แม้โพธิยาลัยจะกำเนิดขึ้นมาเพื่อเป็นศูนย์รวมความรู้ หรือ ศูนย์ข้อมูลสำหรับพระสงฆ์ แต่สิ่งที่ซ่อนอยู่ในโพธิยาลัย คือ หลักคิด แห่งพุทธศาสนาที่ต้องการให้ปัญญาและความรู้กระจายอยู่ในทุกหนแห่ง อยู่กับทุกชุมชน ฉะนั้น ในความคาดหวังของกลุ่มพระสงฆ์ที่ได้ร่วมกัน จัดตั้งโพธิยาลัยก็คือ ถ้าทุกชุมชนมีความเป็น “โพธิยาลัย” อันหมายถึง เป็น “ที่รวมของความรู้” ย่อมเชื่อได้ว่าสังคมแห่งนั้นจะเป็นสังคมที่เป็นสุข

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- พระมหาพิระพงษ์ พลวิโร

สถาบันโพธิยาลัย วัดสวนดอก ตำบลสุเทพ

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200 โทรศัพท์ 053-272-917

ชีวิตพอเพียง ที่ไร้แสงเทียน

บานจิตร สายรอกำ

ผลของการส่งเสริมการเกษตรเชิงพาณิชย์หรือเกษตรเชิงเดี่ยวนำไปสู่การหักล้างทางป่า การทำลายธรรมชาติ การใช้ปุ๋ย สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นอย่างมาก ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น และดินเกิดการเสื่อมสภาพอย่างรวดเร็ว เกษตรกรต้องกู้เงินมาลงทุนเพื่อหวังให้มีรายได้มากขึ้น ในขณะที่ผลผลิตที่ได้มีน้อย ราคาขึ้นกับพ่อค้าคนกลาง ทำให้เกษตรกรพบภาวะการขาดทุน มีหนี้สิน บางรายต้องขายที่ดิน ห้างไร่นาอพยพไปทำงานต่างถิ่น

“พ่อชูศักดิ์ หาดพรม” ก็พบปัญหาเช่นเดียวกับเกษตรกรคนอื่น ๆ แต่ด้วยความสนใจใฝ่รู้และไม่ท้อถอย พ่อชูศักดิ์จึงได้ค้นคว้าหาความรู้จากรายการโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อต่างๆ และเห็นตัวอย่างเกษตรกรที่สามารถพลิกฟื้นชีวิต ด้วยการนำเกษตรพอเพียงหรือเกษตรผสมผสานมาใช้แล้วได้ผลดี จึงเริ่มจากแปลงไร่ของตนเอง เริ่มทดลองปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก และปลูกไม้ผลผสมผสานกับไม้ล้มลุก ขุดบ่อเก็บน้ำเลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์ ค้นหากระบวนการ รูปแบบ เทคนิค ภูมิปัญญา เพื่อพัฒนาสู่รูปแบบการผลิตและการตลาดให้สามารถพึ่งตนเองได้ ในระบบเกษตรกรรมที่เหมาะสม ลด ละ เลิก การใช้สารเคมี และลดต้นทุนการผลิต

ร่วมมือกับภาคีกลายมิตรทั้งด้านนโยบายและการประสานความร่วมมือ พื้นที่
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
ของครอบครัว ชุมชนและความมั่นคงทางด้านอาหาร และเกิดผลสำเร็จ
จนสามารถลดรายจ่ายเพิ่มรายได้กับตนเอง ปลดปล่อยหนี้สินลงได้ จึงได้
จัดตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้แสงเทียน” ขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชาวบ้านที่สนใจ
และขยายแนวคิดออกไป รวมทั้งการรวมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เพื่อสร้างวินัย
ในการออมให้กับชาวบ้าน และเป็นแหล่งทุนเพื่อช่วยเหลือกันเองของชาวบ้าน
จนเครือข่ายเกษตรได้ขยายวงกว้างออกไปหลายร้อยครอบครัวในพื้นที่
กิ่งอำเภอภูเพียง อำเภอสันติสุข และอำเภอเมือง เกิดเป็นเครือข่าย
เกษตรกรรมทางเลือกจังหวัดน่านขึ้น

การเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกรรมทางเลือก ใช้ทั้งกระบวนการเรียนรู้
แบบดั้งเดิม ที่เป็นการเรียนรู้ที่เป็นไปตามปกติ ตามธรรมชาติในชีวิตประจำวัน
ซึ่งได้รับถ่ายทอดจากบรรพบุรุษในการทำการเกษตรผ่านประสบการณ์จริง
ในชีวิต และจากประสบการณ์ของผู้คนที่สืบทอดกันมาเป็นข้อมูลประกอบการ
ตัดสินใจ เพื่อนำมาปรับใช้ในการประกอบอาชีพและการเรียนรู้แบบใหม่ ซึ่ง
เป็นกระบวนการเรียนรู้จากภายนอกชุมชนเข้าไปกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุน
ให้เกิดการเรียนรู้ที่ผสมผสานกับองค์ความรู้แบบดั้งเดิม กระบวนการเรียนรู้
แบบนี้เอง จะช่วยให้เกิดการพัฒนาความคิด ทักษะ เช่น การศึกษาดูงาน
การฝึกอบรม การจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อเป็นการแสวงหา
แนวทางการพัฒนาและปรับปรุง แก้ไขปัญหาร่วมกัน

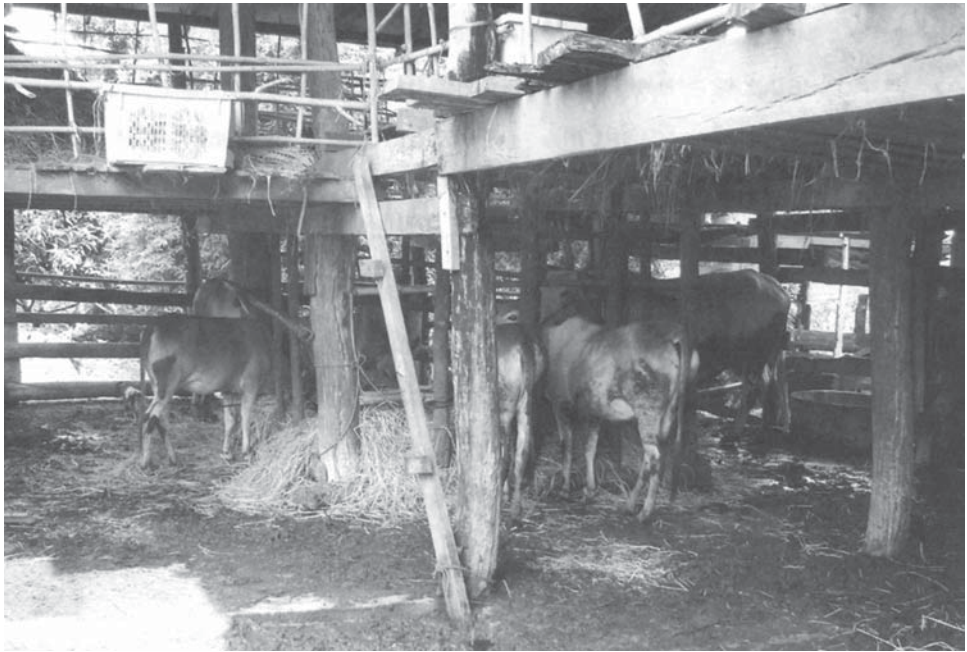
“ศูนย์การเรียนรู้แสงเทียน” ได้ส่องสว่างนำทางให้กับผู้คนในชุมชน
และต่างแดนเพิ่มมากขึ้น โดยมีกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้อย่างไม่หยุดนิ่ง
อีกทั้งมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ ทั้งได้เปิดต้อนรับสำหรับ
ผู้สนใจให้มาเรียนรู้ เก็บเกี่ยวประสบการณ์

และนี่เป็นบทพิสูจน์ที่ทำให้เห็นถึงความพยายามที่จะพลิกฟื้น
 ธรรมชาติ จึงมีความจำเป็นต้องทบทวนวิธีการทำมาหากิน และพบกับความจริงว่า
 การผลิตเพื่อการบริโภคนั้น ถ้าหากมีเหลือก็สามารถนำไปขายทำให้คนในอดีต
 อยู่รอด และสามารถพึ่งพาตัวเองได้ดี โดยไม่ต้องผูกขาดกับระบบตลาด
 ด้วยเหตุนี้ พ่อชูศักดิ์จึงได้ตัดสินใจพลิกชีวิตออกจากระบบการผลิตที่เอาเงิน
 เป็นที่ตั้ง และหันกลับสู่การอุดหนุนของครอบครัวโดยการผลิตเพื่อการยังชีพ
 เป็นหลัก ลดรายจ่าย เพื่อการพึ่งตนเองในปัจจุบันี้ เพื่อเป็นการสร้าง
 หลักประกันในชีวิต ครอบครัวและเครือข่ายในระยะยาวต่อไป

กล่าวโดยสรุปการเรียนรู้ของพ่อชูศักดิ์ หาดพรหม ตั้งอยู่บนพื้นฐาน
 ของการต่อสู้เพื่อความอยู่ดีมีสุข โดยการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมา
 เป็นฐานคิด ลงมือทดลองเรียนด้วยตนเองและการพึ่งพากันเองของกลุ่มเกษตรกร
 โดยการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาผสมผสานกับวิชาการสมัยใหม่ จนเกิด
 เครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ท่านยังได้แต่งบทกลอน เพื่อเตือนสติเกี่ยวกับการ
 ทำการเกษตรเพื่อพาณิชย์ดังนี้

ขอเตือนสติ	ชาวไร่ข้าวโพด	
โค่นกันเถิด	ไม้ใหญ่	ในไพรกว้าง
จงถากถาง	สุ่มไฟ	ฆ่าเลี้ยนฝอย
ปลูกข้าวโพด	สาละ	ต้นน้อย น้อย
หวังเบงค์ร้อย	แบงค์พัน	มันจะมา
เพียงสามปี	หนี้มาเยือน	เหมือนดั่งฝัน
ในบางวัน	คนเสื้อแดง	มาถามหา
ทั้งหนี้เก่า	หนี้ใหม่	ตามกันมา
ฝันดินข้าฯ	ร้อนจี๋	เพราะหนี้คูลุม

บทกลอนสะท้อนชีวิตของเกษตรกร ให้สดคนที่ผิดหวังว่า การล้ม
ต้องเป็นการล้มเพื่อลุก ไม่ใช่ล้มตลอด และความผิดพลาดก็ย่อมมีไว้เพื่อแก้ไข
ไม่ใช่ยอมรับความพ่ายแพ้ตลอดกาล

ดังเช่นที่ท่านเคยผิดหวังมาแล้ว ที่ผ่านมามีท่านได้เรียนรู้เพื่อแก้ไข
จนสามารถนำพาครอบครัวและชุมชนไปสู่ความสุข และยินดีเป็นกำลังใจสำหรับ
ผู้ที่ตั้งใจลุกขึ้นสู้ชีวิตทุกท่าน

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- ชูศักดิ์ หาดพรม

118 หมู่ 1 บ้านหาดเค็ด ตำบลเมืองจัง กิ่งอำเภอกุเพียง

จังหวัดน่าน 55000 โทรศัพท์ 08-9632-5881

โป่งคำ ชุมชนแห่งการเรียนรู้

บานจิตร สายรอกำ

“บ้านโป่งคำ” ตำบลคูพงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน เป็นชุมชนชนบทมีอายุกว่า 100 ปี ชุมชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายพึ่งพากันเองและเกื้อกูลธรรมชาติ จากกระแสของการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งสร้างความมั่งคั่งโดยละเลยทุนชุมชน ทำให้ชุมชนบ้านโป่งคำเผชิญกับปัญหาความล่มสลายของความเป็นชุมชนดังเช่นชุมชนอื่น ๆ สิ่งแวดล้อมถูกทำลายผลผลิตตกต่ำ ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร การอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ ฯลฯ

จากวิกฤติดังกล่าว “พระอาจารย์สมคิด จารณธัมโม” ซึ่งเป็นลูกหลานชาวบ้านโป่งคำ ก็ได้รับรู้การเปลี่ยนแปลงนี้ และเห็นว่า หากพระสงฆ์ซึ่งเรียนรู้และปฏิบัติธรรมไม่ได้ให้ความเมตตาชี้ทางสว่างให้กับคนในชุมชน วิกฤตจะยิ่งซับซ้อนทวีคูณ ยากแก่การแก้ไข จึงได้เริ่มนำวิธีคิดและปฏิบัติแบบพุทธ มาผนวกกับความเชื่อ ความศรัทธาของชาวบ้าน ริเริ่มฟื้นฟูความเป็นชุมชนกลับคืนมา

“เหตุที่ชุมชนของเราเดือดร้อน ก็เพราะว่าเราปลูกสิ่งที่กินไม่ได้ กินในสิ่งที่ไม่ได้ปลูก ทุกวันนี้ เราปลูกข้าวโพดแล้วขายเอาเงินไปซื้อข้าว

กินอาหารจานด่วน ฟาส์ฟู้ดนำเข้าจากต่างประเทศ ต้องซื้อทุกอย่าง แต่ก่อน
เราไม่มีไฟฟ้าใช้ ไม่มีน้ำประปา ไม่มีตลาดแต่ทำไมอยู่ได้ ก็เพราะบ้านเรามี
ป่าไม้ที่สมบูรณ์หรือ ป่าอุดมสมบูรณ์ ทำให้มีอาหารอุดมสมบูรณ์ มีน้ำ
ใช้สอยตลอดปีตลอดแล้ว เราอยู่แบบพอเพียง ไม่ฟุ้งเฟ้อ หากญาติโยมอยากมี
ความสุข ก็ต้องมาช่วยกันสร้างป่า เพราะสุดท้ายแล้วป่าจะคุ้มครองชีวิตของเรา”
ท่านได้กล่าวในเวทีชาวบ้าน แม้จะมีชาวบ้านบางส่วนมองว่า สิ่งที่ท่านทำอยู่
ไม่ใช่กิจของสงฆ์ก็ตาม แต่ท่านมีแนวคิดอย่างชัดเจนว่า

“วัดเป็นสถาบันหนึ่งของชุมชนและสังคม เมื่อชุมชนและสังคม
มีปัญหาเดือดร้อน หากพระปฏิบัติ ก็เท่ากับว่าไม่รู้ปัญหาของชุมชน อาตมา
ต้องการช่วยให้ชาวบ้านมีปัญหาน้อยลง เมื่อปัญหาน้อยลงทุกข์ที่มีอยู่ก็
ลดน้อยลง จากทุกข์น้อยลง ก็อยากให้ทุกข์หมดไป และเมื่อทุกข์หมดไป
เขาก็จะทราบว่ แท้ที่จริงแล้ว คุณค่าและแก่นของศาสนาคืออะไร บทบาทของ
พระสงฆ์คืออะไร ไม่ใช่ว่าเรานั่ง ๆ นอน ๆ ศึกษาธรรมะแล้วให้ญาติโยมมา
กราบไหว้ แล้วเราก็บอกว่าช่วยทำให้เขาหมดทุกข์ได้ โดยไม่ได้ชี้ทางให้เขาเห็น
และแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม” ท่านได้เตือนสติชาวบ้านพร้อมกำชับให้
ร่วมมือกันอย่างจริงจังในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและเพื่อลูกเพื่อหลานในอนาคตข้างหน้า

จากจุดเล็ก ๆ ของเวทีชาวบ้าน และการทำสวนนงนุชแบบพุทธ
ทำให้ชาวบ้านเริ่มเห็นผลจากความตั้งใจของพระอาจารย์สมคิดและลูกศิษย์
จึงได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านโป่งคำ และขยายงานออกไปหลายด้าน เช่น
การรวมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อแก้ปัญหาหนี้สิน การรวมกลุ่มเยาวชนสืบสาน
วัฒนธรรมของชุมชน การรวมกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ การรวบรวม
ภูมิปัญญาสมุนไพรและการดูแลสุขภาพของชาวบ้าน การแก้ไขปัญหายาเสพติด

ปัญหาโรคเอดส์ จากกลุ่มเล็ก ๆ ขยายไปยังคนในชุมชนรุ่นแล้วรุ่นเล่า จากบ้านโป่งคำ ขยายไปยังชุมชนอื่น ๆ ทั้งในอำเภอสันติสุขและต่างอำเภอ จนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดน่าน

กระบวนการฟื้นฟูชุมชน เริ่มจากจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการทบทวนอดีต ค้นหาปัจจุบัน และกำหนดอนาคต เพื่อให้ผู้นำชุมชนเกิดความตระหนักตื่นตัว มีสำนึกเป็นเจ้าของปัญหา และร่วมหาทางออกโดยเริ่มจากการปฏิบัติให้เป็นตัวอย่าง การทำสวนวนเกษตรแนวพุทธที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และการประยุกต์พิธีกรรมทางศาสนา เป็นกุศโลบายที่นำความเชื่อ ความศรัทธาที่ชาวบ้านที่มีพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ และสร้างสำนึกของคนในชุมชน เช่น การบิณฑบาตป่าเสื่อมโทรม การบวชป่า การทอดผ้าป่าพันธุ์ไม้ การสืบชะตาแม่น้ำ การศึกษาดูงาน และการเรียนรู้จากเครือข่าย/กลุ่มอื่น ๆ โดยเข้าไปเรียนรู้และศึกษาการดำเนินกิจกรรม แล้วนำมาทดลองปรับใช้ตามความเหมาะสม จนป่าชุมชนเริ่มฟื้นตัว ท่ามกลางความรักและห่วงใยของคนในชุมชน

ทางออกที่เป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดชีวิตที่ดี มีความสุข และเกิดการพึ่งตัวเองของชาวบ้าน เพราะชุมชนเกิดการปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยการรวมกลุ่มร่วมมือกันหาทางออกและพร้อมรับมือ เพราะการรวมกลุ่มทำให้เกิดพลัง มีความเข้มแข็ง และสามารถฟันฝ่าอุปสรรคปัญหา ใช้ความสามารถที่มีอยู่อย่างสร้างสรรค์

ความสำเร็จของกระบวนการฟื้นฟูป่าโดยชุมชน มาพร้อมกับการเปลี่ยนทัศนคติ จากการกอบโกย การละโมภในธรรมชาติ มาเป็นอยากมีความสุข มีความมั่นคงในชีวิต

หัวใจสำคัญของการสร้างความเป็นชุมชนบ้านโป่งคำ อยู่ที่การมีผู้นำที่เป็นแบบอย่าง การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง การมีชีวิตอย่างพอเพียง การประยุกต์ความเชื่อมาเป็นกุศโลบายในการทำงาน ผนวกกับการนำความรู้สมัยใหม่มาปรับใช้กับภูมิปัญญาชาวบ้าน และการลงมือปฏิบัติงานร่วมกันบนพื้นฐานของความรักและศรัทธาที่มีต่อกัน เกื้อกูลกับธรรมชาติ เพื่อความอยู่ดีกินดีมีสุขร่วมกันของคนในชุมชน

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- เจ้าอธิการสมคิด จารณธัมโม
ศูนย์การเรียนรู้โป่งคำ วัดโป่งคำ
ตำบลพงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน 55210
โทรศัพท์ 054-767-289

เรื่องของวัว-ควาย: ภูมิปัญญาไทยไม่สวณสิทธิ์

สุวัฒน์ คงแป้น
อักษนิข ศรีดาร์ตัน

เกษตรกรไทยหลงใหลกับเงินตรามา 40 กว่าปี มุ่งปลูกพืช หวังเงินทอง มองข้ามภูมิปัญญา ตั้งหน้าแต่จะใช้สารเคมีจนแม่ธรณีโคมาเจ้าของนาถลี่ยากจน ด้วยหนี้ล้นพ้นตัว ทั้ง ๆ ที่ภูมิปัญญาของชาวบ้านยังมีอยู่อย่างหลากหลาย ที่คนรุ่นใหม่ยังไม่ได้นำออกมาใช้ในยุคเศรษฐกิจพอเพียง

นอกเหนือจากการทำนา ทำสวน จักสาน ฯลฯ แล้ว ยังมีอีกอย่างหนึ่งที่ชนบทไม่ควรมองข้าม คือ การเลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ซึ่งในอดีตชาวบ้านจะเลี้ยงกันไม่มาก ครอบครัวละ 3-4 ตัว เพื่อใช้งาน

ตำบลสำน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบสลับกับภูเขา ชาวบ้านนิยมเลี้ยงวัว ควาย ไว้ไถนา ควายสามารถไถนาได้วันละครึ่งไร่ และทำงานได้วันละ 4 ชั่วโมง ควายมีราคาถูกกว่ารถไถนา เพราะชาวบ้านไม่เสียเงินค่าน้ำมันในการใช้งาน คนตำบลสำนจะมีที่นากันไม่มากนักประมาณคนละ 4-5 ไร่ เมื่อเสร็จจากการทำนาก็นำวัวควายไปเลี้ยงตามภูเขา และใช้ไถ่ถนบ้านแปรสภาพเป็นคอกให้หลับนอน

แต่เมื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาสู่ชุมชน วัว ควาย ก็เริ่มหายไป ชาวบ้านขายวัวขายควายไปแทบจะไม่เหลือ จากที่เคยมีวิถีแบบง่าย ๆ ใช้ควาย

ในการทำนา กลับแปรเปลี่ยนเป็นรตใด จี๊วจี้ควายที่เคยเป็นปุ๋ยตามธรรมชาติ
ชั้นดี ที่ทำให้น้ำในนามีตัวไรและตัวหนอนเป็นอาหารของหอย ปู ปลา กบ
และเขียดตามธรรมชาติได้อาศัย สิ่งเหล่านั้นยังเป็นแหล่งอาหารของคนอีกทอด
การทำนากลับละเลงไปด้วยสารเคมี เมื่อเป็นเช่นนั้น อาหารธรรมชาติจึงหมดไป

“ลุงพ่อง สุยาอิน” สมาชิกกลุ่มเลี้ยงโค ตำบลสำน บอกว่าชาวบ้าน
ได้ระลึกถึงคุณค่าของวัวควายตั้งแต่อดีตมา จึงได้รวมตัวกันตั้งกลุ่มเลี้ยงโคกันขึ้น
โดยมีสมาชิกให้ความสนใจ 13 คน มีวัว 23 ตัว ควาย 48 ตัว มีข้อตกลง
ร่วมกันว่าหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวทุก ๆ ปี สมาชิกจะนำวัว ควายมาหลับนอน
ตามทุ่งนา โดยได้ค่าจ้างจากเจ้าของที่ตัวละ 2 บาทต่อคืน

ยามเย็นของทุกวัน สมาชิกที่สมัครใจพาวัว ควายมานอนจะมีการ
จัดเวรยามมาเฝ้าเพื่อป้องกันขโมย หรือป้องกันไม่ให้วัว ควาย หลุดไปกิน
พืชผลของชาวบ้าน ในไ่ไหร่หนึ่งหากนำวัว นำควายประมาณ 70 กว่าตัวมาผูกนอน
จะใช้เวลา 4-5 วัน จี๊ว จี้ควายก็กระจายทั่วแปลง ต่อซังข้าวก็ถูกกัดกินเป็น
อาหารและถูกเหยียบย่ำจนกลายเป็นปุ๋ย แล้วค่อยขยายออกไปนอนอีกแปลง
จนทั่วนา อย่างนาลุงมี 3 ไร่กว่า ๆ ก็จะใช้เวลา 15 วัน

ลุงพ่อง บอกอีกว่า เมื่อในแปลงนามีจี๊วจี้ควายแล้ว พอถึงฤดูกาล
ทำนาก็ให้น้ำอึเฒ่ารดลงทั่วแปลง แล้วไถกลบทิ้งไว้ 4-5 วัน และทำนาตามปกติ
ก็เริ่มเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสภาพดินว่ามีความสมบูรณ์ขึ้นอย่างเห็นได้ชัด
ข้าวถึงงาม ลำต้นแข็งแรง ใบเขียวจจี เมล็ดเต็มไม่ลีบ ผลผลิตปีนี้ได้ผลเกินคาด
ยุงที่เคยไล่ข้าวไม่เคยเต็ม ปีนี้เหลือมัดกระสอบไว้ 10 ถุงเห็นจะได้

“ไม่เพียงมีข้าวกินเพียงอย่างเดียว ในน่ายังมีทั้ง ปลา ปู กลับคืนมา
ให้จับไปทำอาหารกินตอนเย็น หรือหอยขมเก็บไปแกงใส่ผักสวนครัวข้างบ้าน
รสชาติอร่อยอย่าบอกใคร และปลอดภัยอย่างสิ้นเชิง”

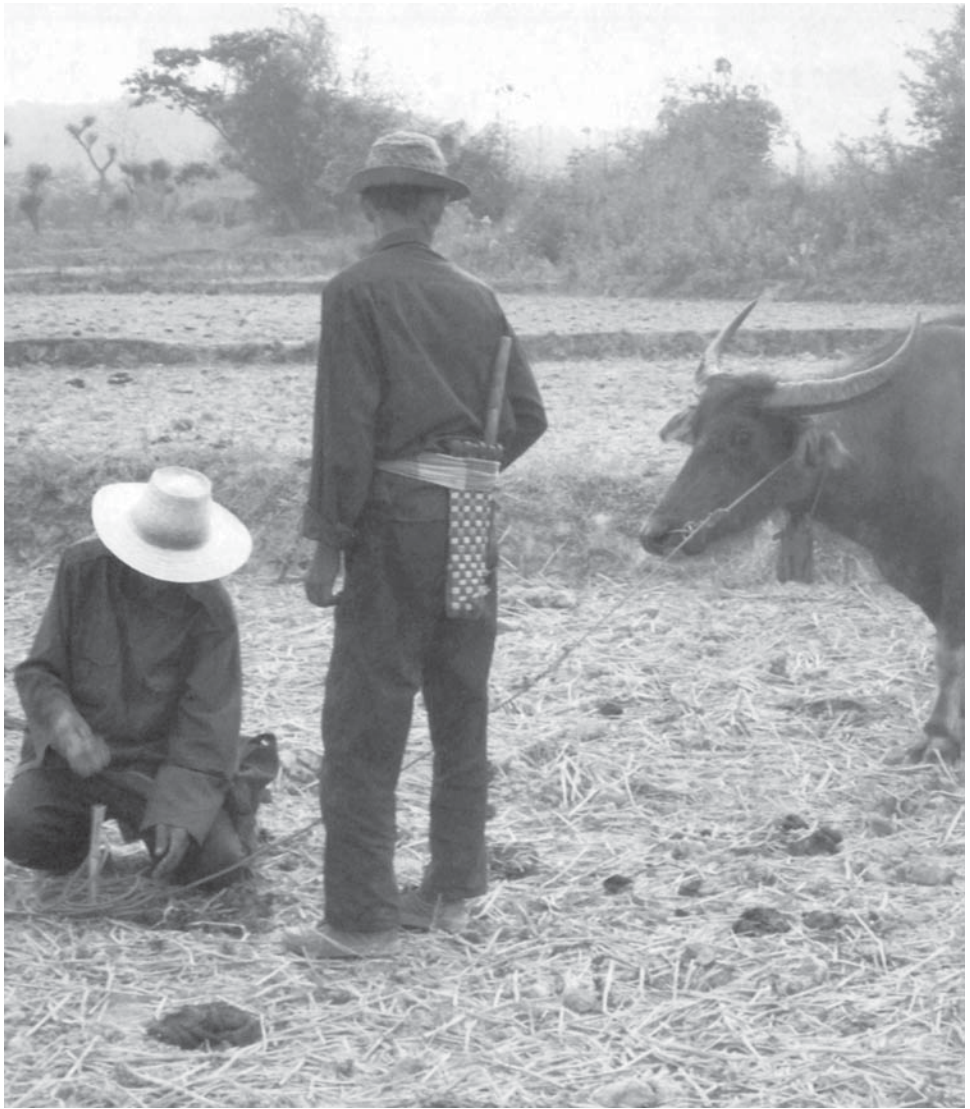
“ลุงจีน ปินรุ” อายุ 57 ปี สมาชิกกลุ่มเลี้ยงโคบอกว่า ตอนนี้มีวัวอยู่ 15 ตัว จี๊วจี๊ควายช่วยลดมลพิษในดินที่ใช้สารเคมี หากเรามีควายมาเลี้ยง และให้หลับนอนกันตามทุ่ง ก็สามารถหยุดการใช้สารเคมีในนาลงไปได้ เมื่อวัชพืชเกิดขึ้นมา วัว ควายยังมีอาหารกินแล้วจึงส่งสู่ไร่นาอีก จี๊วจี๊ควายยังช่วยปรับสภาพดินที่เสียจากการใช้สารเคมีให้กลับมีสภาพที่ดีขึ้น สร้างความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติให้กลับมา สิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายไปนานก็กลับฟื้นคืนมา แคมเจ้าของยังได้เงินค่านอนพอมีเงินซื้อกับข้าวกินได้อีกทางด้วย

“ปีนี้สมาชิกให้ความสนใจสมัครกว่า 30 คน จนมีวัว ควาย กว่า 200 ตัว เราได้แบ่งออกเป็นสามกลุ่มเพื่อความสะดวกในการดูแลและทันต่อการให้บริการแก่ชาวบ้าน เพราะมีการจองวัว ควายให้ไปหลับนอนกันข้ามปีทีเดียว คิวยาวมาก”

“ผลที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งก็คือ การมีวัวควายมารวมกันมากๆ มันก็ผสมพันธุ์กันได้สะดวกขึ้น ยิ่งต่างสายพันธุ์กันแล้วยังเป็นผลดีเพราะทำให้โตเร็วกว่าเชื้อสายเดียวกัน”

ด้านลุงอุดม ป่าเสวียน ป่าลำไย ต่างก็พูดว่า “ถ้าพึ่งวัวควายเพียง 3-4 ตัว คงไม่มีปัญหาพอที่จะไปนอนจี๊ให้เต็มที่นา 3-4 ไร่ได้ หากไม่มีกลุ่มเลี้ยงโค พวกเราก็คงยังอยู่กับวังวนการพึ่งพาสารเคมีอย่างนี้ต่อไปเรื่อยๆ ก็ขอขอบคุณเพื่อนสมาชิกทุกคน เราอยู่กันอย่างพี่น้องเพื่อนบ้าน และอยู่อย่างพอเพียง ถึงไม่ร่ำรวย แต่ก็ไม่จนปัญญา เพียงแค่เราได้อาศัยอยู่ในบ้านเกิดก็สุขใจแล้ว”

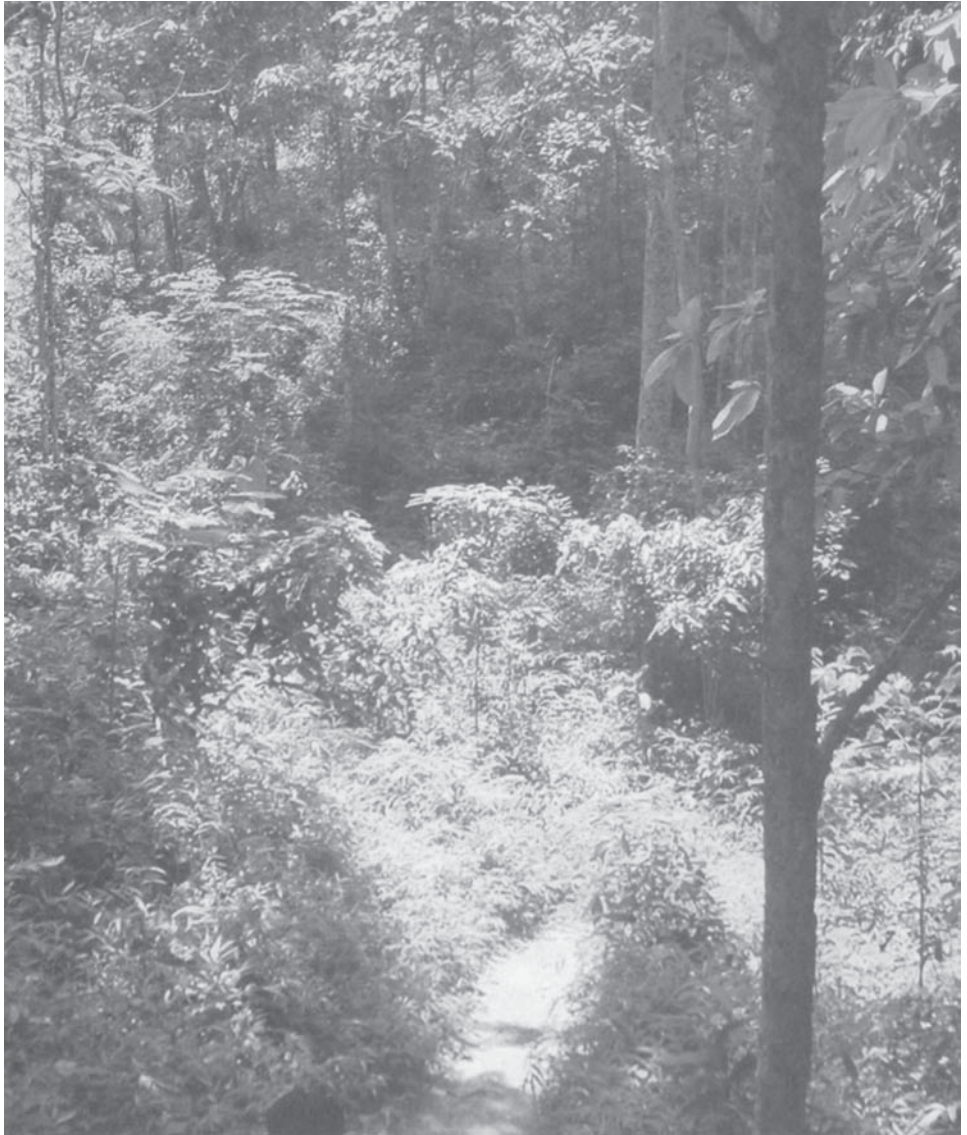
ตอนนี้เพื่อนบ้านใกล้เคียงต่างก็นำไปเป็นตัวอย่าง และเป็นเครือข่ายกัน ปฏิบัติตามแล้วทั้งตำบล การนำแผนชีวิตชุมชนมาเป็นเครื่องมือทำให้ชาวบ้านได้รู้จักตนเองมากขึ้น รู้จักนำภูมิปัญญากลับมาประยุกต์ใช้ลดทั้งรายจ่าย เพิ่มรายได้ หายจน มีสุขภาพแข็งแรง

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- สมคิด สีเขียว เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองตำบลล้าน
88 หมู่ 5 ตำบลล้าน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน 55110
โทรศัพท์ 08-4739-7122, 08-9985-2546
- วาathy หมื่นจินะ กลุ่มเลี้ยงวัว-ควายบ้านใหม่
5 หมู่ 8 ตำบลล้าน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน 55110 โทรศัพท์ 08-5107-5065
- กำนันเกษตร ยศบุญเรือง เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองตำบลศรียะเกษ
อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน โทรศัพท์ 08-1951-0669

จากป่า...สู่เครือข่าย เชื่อมร้อยดวงใจในถิ่น สปก.

ไกรเลิศ ทวีกุล

ป่าชุมชนโสภณาค ครอบคลุมพื้นที่ 400 ไร่ โดยพื้นที่ป่าดังกล่าวตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้านโสภณาค ตำบลวังม่วง อำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร (สปก.) โดยชุมชนบ้านโสภณาคได้ร่วมกันอนุรักษ์ป่ามาร่วม 80 ปี สภาพทั่วไปเป็นป่ารุ่นที่สอง ซึ่งรุ่นแรกถูกโรงเลื่อยที่ได้รับสัมปทานและชาวบ้านบางส่วนบุกรุกตัดจนเสีย ด้วยความคิดอันยาวไกลของบรรพบุรุษจึงได้อนุรักษ์และถ่ายทอดแนวคิด พร้อมข้อพึงปฏิบัติสู่ลูกหลาน จากป่าที่เตียนได้เติบโตบนดินที่มีลักษณะเป็นทรายและลูกรัง และกลายมาเป็นต้นน้ำที่สำคัญของหมู่บ้าน พร้อมทั้งเป็นแหล่งอาหารและทำเลเลี้ยงวัวควายของชุมชนรอบ ๆ ป่าโสภณาค

ผู้คนบ้านโสภณาครุ่นก่อนอพยพมาจากจังหวัดมหาสารคามหลังจากได้ค้นพบพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ พร้อมกับได้กันพื้นดินประมาณ 800 ไร่ ให้กลายเป็นผืนป่าเพื่อลูกหลานได้พึ่งพาอาศัย หลังจากนักธุรกิจสัมปทานตัดต้นไม้ใหญ่หายไป ซึ่งเป็นช่วงเดียวกับปอและฝ้าย พืชใหม่ถูกแนะนำและมีราคาดี ทำให้ชาวบ้านบุกรุกพื้นที่เพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ จนป่าลดลงเหลือเพียงครึ่งเดียว นอกจากบุกรุกพื้นที่ป่าทำมาหากินแล้ว บางคนยังยื่นขอ

เอกสารสิทธิ์ถือครอง แต่ผู้นำและแกนนำของชุมชนได้คัดค้านและต่อสู้อย่างยาวนาน หลังจากประสบผลสำเร็จพร้อมได้ผืนป่าคืนจึงเริ่มมีการดูแลป่าอย่างเคร่งครัด

ระเบียบอื่นใดไม่ประสบผลสำเร็จและศักดิ์สิทธิ์เท่ากับกฎของหมู่บ้านโสกนาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อาวุโสของหมู่บ้านเป็นผู้ดูแลกฎนี้ ในขณะเดียวกันก็มีการผ่อนปรนเมื่อลูกหลานมีความจำเป็นจกต้องพึ่งพาป่า เช่น ใช้ไม้ซ่อมแซมบ้าน สร้างศาลาวัด เป็นต้น

นอกจากกฎที่ตั้งเอาไว้แล้ว การยอมสูญเสียผืนป่าบางส่วนให้คนที่บุกรุก พร้อมได้บางส่วนคืนให้ชุมชน นับว่าเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่ชุมชนได้ปฏิบัติเพื่อไม่ให้เกิดการกระทบกันด้วยความรุนแรงระหว่างคนในชุมชน รวมถึงแกนนำของกลุ่มการอนุรักษ์ที่ต้องออกสำรวจป่าอยู่เนืองนิตย์

แกนนำชุมชนได้สร้างจิตสำนึกให้ทุกคนรู้ว่า ป่าเป็นของทุกคน เพียงแต่มีคณะกรรมการมาดูแลอีกชั้นหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการดังกล่าว จักเฝ้าระวังอย่างเข้มขันยามมีคนเข้าทำมาหากินในป่ามาก ๆ สิ่งที่ต้องให้ชุมชนตระหนักเวลาเข้าไปหาอาหารในป่า คือ “อย่าตัด อย่าเผา เอาให้พอกิน พออยู่”

นี่คือรูปแบบหนึ่งของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนชาวโสกนาค ที่หาอาหารธรรมชาติจากป่าเพียงแต่พออยู่ พอกิน หรือพอขาย ถ้าขัดสนในครัวเรือน ด้วยหวังเพียงว่า พอเพียงเพื่อให้ลูกหลานได้อยู่ได้กินอย่างพอเพียงในอนาคต จากแนวคิดดังกล่าว ได้ขยายผลจากชุมชนสู่ชุมชนในการนำไปปรับใช้กับไร่นาและครอบครัวของตัวเอง

ผู้นำหมู่บ้านโสกนาคได้สร้างพันธมิตรและเครือข่ายที่เชื่อมโยงกับหมู่บ้านไว้มากมาย ทั้งภาครัฐและเอกชน สถาบันการศึกษา และองค์กรท้องถิ่น

ด้วยความร่วมมือดังกล่าว การสนับสนุนให้มีการสำรวจพันธุ์ไม้จึงเกิดขึ้น พร้อมทั้งการได้ความรู้ทางวิชาการตลอดจนการพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็ง รวมทั้งการเชื่อมโยงกับแนวทางปฏิบัติเดิมของบรรพบุรุษจนทำให้ป่าชุมชนบ้านโสกนาครได้รับธงพระราชทานการอนุรักษ์ทรัพยากรดีเด่นจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในปี พ.ศ. 2541 ธงพระราชทานที่ได้รับเปรียบดังรางวัล สูงสุดของชุมชนโสกนาคร สิ่งดีๆ เหล่านี้ถูกถ่ายทอดสู่ลูกหลานในชุมชน ฝึกให้เด็ก ๆ เติบโต เรียนรู้ชีวิตจากป่า พร้อมกับจิตสำนึกหวงแหนป่าของเขา เพื่อให้พวกเขาเหล่านี้ดูแลป่าให้ยั่งยืนสืบไป

จากการอนุรักษ์ป่าจนกลายเป็นแหล่งอาหาร ที่ช่วยหล่อเลี้ยงชุมชนกว่า 15 หมู่บ้าน จาก 3 อำเภอในจังหวัดขอนแก่น อีกทั้งชาวบ้านในชุมชนยังปลูกป่าเสริมเพิ่มขึ้นทุกปี เพื่อให้เป็นที่พึ่งพิงของชุมชนอย่างยั่งยืนยาวนาน

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- นรินทร์ สมอดี

40 บ้านโสกนาคร หมู่ที่ 6 ตำบลวังม่วง อำเภอเปือยน้อย

จังหวัดขอนแก่น 40340 โทรศัพท์ 08-9573-4114

แดนของน้ำ...ถิ่นของปลา... ที่บ้านท่าตูม

ไกรเลิศ ทวีกุล

แดนของน้ำ ชื่อ “แม่น้ำชี” หนึ่งในหลายแม่น้ำสายหลักของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อให้เกิดความชุ่มชื้นแก่พื้นที่โดยรอบจนเกิดวิถีชีวิตริมน้ำ และเป็นที่อยู่อาศัยของปลาอันเป็นแหล่งอาหารทางธรรมชาติอย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปลาที่มารวมกันที่หน้าวัดวารินทราวาสบ้านท่าตูม ตำบลท่าตูม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

จากการที่ชุมชนช่วยกันอนุรักษ์ จนได้กลายเป็นอุทยานปลาในแม่น้ำชีอันเป็นเขตพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งผลจากการอนุรักษ์ปลาของชุมชนแห่งนี้ ได้กลายมาเป็นคำขวัญอันไพเราะกระตุ้นจิตวิญญาณของชุมชนให้ร่วมกันรักษาสิ่งดีงามของตนเองให้ยั่งยืนชั่วลูกหลานดังนี้ “เศรษฐกิจพึ่งพา ออกพรรษาเรือไฟ น้ำชีใสอุทยานปลากุมิปัญญาร่วมคิด ศักดิ์สิทธิ์หลวงพ่อถาวร”

ชาวบ้านชุมชนท่าตูม ได้เริ่มอนุรักษ์พันธุ์ปลาที่อยู่หน้าวัดของหมู่บ้านเมื่อประมาณ 13 ปีมาแล้ว โดยเกิดจากกลุ่มเยาวชนและพระสงฆ์ในวัด ร่วมกันตัดกอไผ่ลงกลางแม่น้ำชี เพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยและหลบภัยของสัตว์น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปลาชนิดต่าง ๆ ในลำน้ำชีพอชาวบ้านในชุมชน

เห็นดังนั้น ก็หันมาให้ความสนใจ ด้วยการบริจาคกอไผ่ และออกแรงงาน พร้อมใช้เครื่องจักรขนกอไผ่มาเพิ่มขึ้น แต่ด้วยการเอากอไผ่มากองไว้ง่าย ๆ ไม่มีอะไรยึดถาวร พอฤดูน้ำหลากของปีถัดมา น้ำก็ได้พัดเอากอไผ่หายไปกับ ลำนํ้าซึ่งทั้งหมด ด้วยเกรงว่าปลาจะถูกล่าโดยไม่มีที่หลบซ่อน ดังนั้น พระสงฆ์ และเยาวชน พร้อมชุมชนจึงได้เอาเสาไม้ไผ่มัดด้วยสบงจัวร์เก่าของพระเณร ปักหลักให้เห็นเป็นเขตแนวความยาว 800 เมตร ความกว้าง 120 เมตร หรือพื้นที่ผิวนํ้าประมาณ 64 ไร่ ซึ่งเป็นที่ประหลาดใจในยินดีว่า ปลาหมกวน เวียนว่ายอยู่ภายในเขตอุทยานปลาวงศ์ชุม ยุกเว้นปลาบางชนิดที่ว่ายทวน นํ้าขึ้นไปวางไข่ใกล้ฝายลํ้าชี ซึ่งห่างจากเขตอนุรักษ์ไปกว่า 20 กิโลเมตร

ที่อยู่อาศัยแหล่งใหม่ของปลา คือ เชือกกันตลิงที่พังลงเป็นเชือก ที่สร้างเสร็จใหม่ด้วยปูนซีเมนต์ยาวประมาณ 150 เมตร ตามแนวเขตบริเวณ อุทยานปลาได้พังทลายลงในลำนํ้าชี และไปหยุดลงตรงร่องนํ้าลึก ซากปรักหักพังเหล่านี้ จึงกลายเป็นที่อยู่และที่หลบภัยอย่างดีของปลาต่างๆ ซึ่งก่อนที่ เชือกจะพังทลายลงไม่นาน ได้มีคนภายนอกเข้ามาจับปลาด้วยเครื่องมือ ทั้งแห อวน และวางระเบิด จับไปครั้งละหนึ่งคันรถบรรทุกเล็ก ต่อหน้าต่อตา คนในชุมชน สิ่งที่เกิดขึ้นแม้จะขมขื่นและเป็นอุปสรรคอันมากยิ่ง แต่กลับ เป็นการกระตุ้นผู้คนในชุมชนต้องผนึกกำลัง และช่วยกันดูแลทรัพยากรทางนํ้า ของพวกเขาเข้มแข็งยิ่งขึ้น

แม้การดูแลและตรวจตราจะดีเพียงใด บางคนในหมู่บ้านยังแอบมา จับปลาในเขตอุทยาน แต่ก็ไม้อาจรอดพ้นการตรวจตราของคณะกรรมการไปได้ ผลที่สุด คนแอบจับปลาต้องเสียค่าปรับสินไหมตามที่ระเบียบกำหนด พร้อมภักฐ์สังคมที่กดดัน ต่อมาปัญหานี้ค่อย ๆ จางหายไป จากการอนุรักษ์อย่าง เข้มแข็งของชุมชนส่งผลให้มีแหล่งอาหารโปรตีนอันอุดมสมบูรณ์ในชุมชน

จากซื้ออาหารจากภายนอก เริ่มพึ่งพาทรัพยากรปลาในชุมชนมากขึ้น เศรษฐกิจเริ่มกระเตื้องขึ้น ความพอเพียงพึ่งบังเกิด

ไม่เฉพาะชุมชนที่ดูแลปลา ในวัดยังมีพระสงฆ์ที่คอยสอดส่องดูแลช่วย และที่สำคัญประการหนึ่งคือ หลวงปู่ถาวร ที่รูปปั้นขนาดใหญ่ของท่านนั่งในศาลาบริเวณวัดท่าตุม ได้คอยเฝ้าดูแล พร้อมเข้าทรงรักษาโรคด้านจิตใจให้กับลูกหลานชาวท่าตุม นอกจากนั้น หลวงปู่ยังได้ริเริ่มประเพณีแข่งเรือยาวในฤดูออกพรรษา เรือยาวที่ใช้แข่งขันมาจากเงินทองที่หลวงปู่หามาให้ (จากการทำพิธีการเข้าทรงแล้วมีคนบริจาค) ด้วยความศรัทธาของชุมชนที่มีต่อหลวงปู่ถาวร ทำให้หลวงปู่เป็นศูนย์รวมน้ำใจของชุมชนบนดลิ่งลำน้ำชี

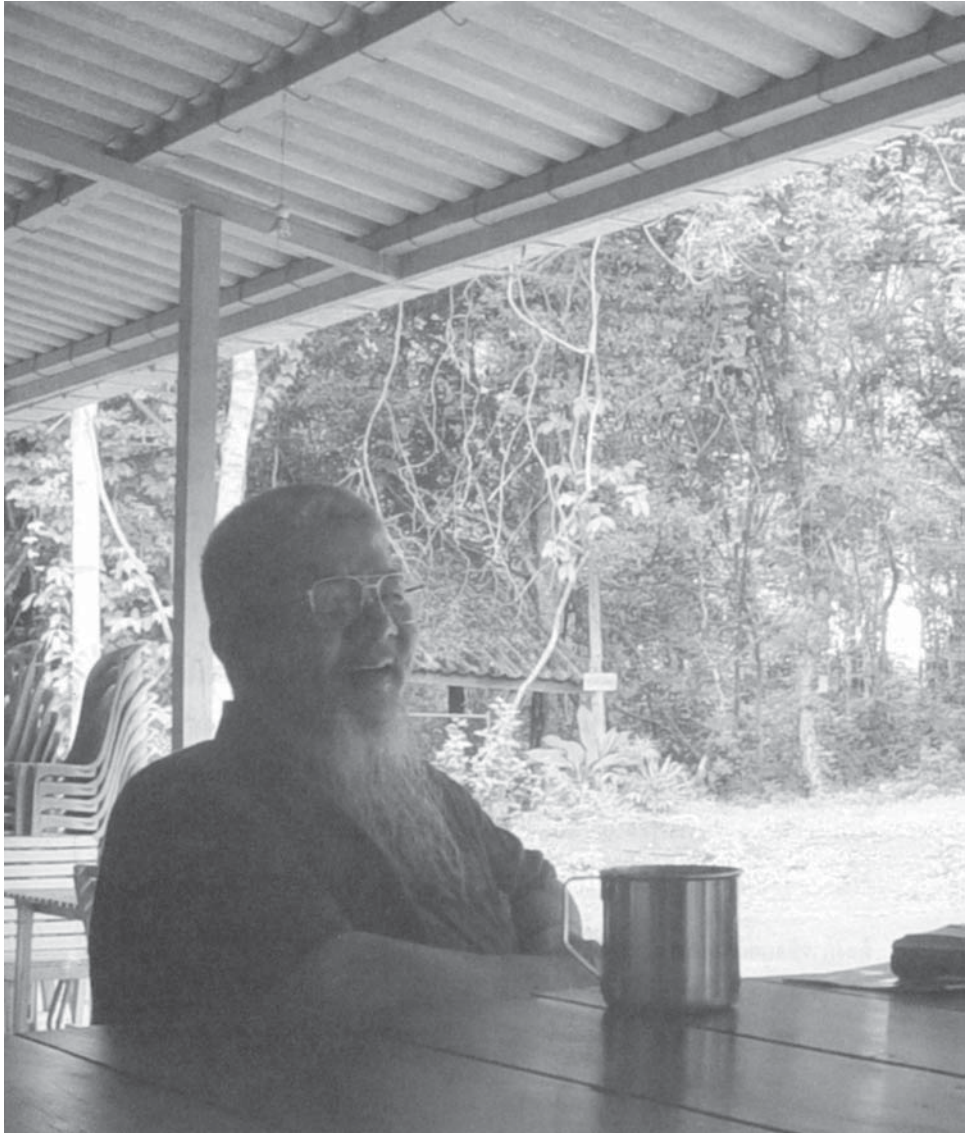
ด้วยพื้นที่อันอุดมใกล้ลำน้ำชี การทำนาข้าวนาปีและข้าวนาปรัง จึงทำได้อย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันชาวบ้านหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยความมุ่งมั่นที่จะผลิตข้าวอินทรีย์ให้ได้ในอนาคตอันใกล้ เพื่อนำไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการลดค่าใช้จ่ายจากการซื้อปุ๋ยเคมี และสารเคมีปราบศัตรูพืชแล้วหันมาพึ่งพิงชุมชนของตนเองให้มากขึ้น นอกจากนี้ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรวมทั้งโฮมสเตย์ ก็เป็นประเด็นที่กำลังสนใจศึกษา เพื่อรองรับผู้เข้าชมกิจกรรมต่าง ๆ ให้สมกับเป็นพื้นที่ของ “แดนของน้ำ ถิ่นของปลา” อันเป็นศูนย์รวมของชุมชนชาวท่าตุม

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- สุตัน ปรทุมไชย

205 หมู่ 9 ตำบลท่าตุม อำเภอเมือง

จังหวัดมหาสารคาม 44000 โทรศัพท์ 08-7230-3845

จิต ชีวิตพอเพียง ที่ศูนย์พลาญข่อย

กาญจนา ทองทั่ว

“คุณบัญชา ตั้งวงษ์ไชย” อดีตนักธุรกิจหนุ่มไฟแรง เป็นชาวอุบลราชธานีโดยกำเนิด เป็นผู้มีฐานะมั่นคง มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ในฐานะเจ้าของธุรกิจมากมาย เช่น ธุรกิจรถทัวร์สายแรกของเส้นทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เจ้าของโรงงานแพนด้า ไอศกรีม โรงงานผลิตเครื่องสี่ขาขับเคลื่อน สมัชชิกสภาจังหวัดอุบลราชธานี รวมทั้งเป็นเจ้าของร้านอาหารไทยบางกอกบางกอก และเจ้าของร้านคอมพิวเตอร์ในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นผู้หนึ่งที่นับได้ว่าประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและธุรกิจที่ทำอย่างต่อเนื่อง

จนกระทั่งวันหนึ่ง ท่านได้มีโอกาสดูกับพระอาจารย์รัตน์ แห่งวัดคอยแก้ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พระสงฆ์ไทยที่ไปสอนกรรมฐานหมุนในอเมริกา และได้ร่วมปฏิบัติธรรมในช่วงเวลาสั้นๆ ระหว่างนั้น ทำให้ท่านได้มีเวลาอยู่กับตัวเอง ครุ่นคิดค้นหาตัวเอง จนพบว่า แม้ท่านจะมีเงินมากมาย มีชีวิตครอบครัวที่อบอุ่น แต่ตลอดเวลาที่ผ่านมา ท่านไม่เคยเป็นอิสระทางใจเลย แต่ละวันชีวิตมีแต่การแข่งขัน กังวลกับธุรกิจอยู่ตลอดเวลา มีความคิดว่า “ชีวิตที่มั่นคงต้องมีธุรกิจที่เจริญเติบโตทางวัตถุเป็นเป้าหมาย เพราะเชื่อว่านั่นคือหนทางเดียวที่จะมุ่งสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ” ซึ่งเป็นความเชื่อ ณ เวลานั้น

จากนั้นต่อมาในปี 2533 จึงตัดสินใจขายธุรกิจที่มีอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อกลับมายังจังหวัดอุบลราชธานี บ้านเกิดของตนเองและภรรยา ด้วยเข้าใจแล้วว่า ความเจริญเติบโตมันคงนั้นไม่มีขอบเขตจำกัด จึงไม่มีวันเสร็จ เจริญคือมีมากขึ้น เติบโตคือยิ่งใหญ่ขึ้น ไม่ได้แปลว่ามันคง แล้วความสำเร็จ ซึ่งหมายถึง ไม่มีปัญหาอะไรที่จะต้องแก้ไขอีกแล้วหรือหยุดแล้ว จะเกิดขึ้นได้อย่างไรในโลกของการแข่งขันเสรี

เมื่อท่านละทิ้งความเป็นนักสู้ นักธุรกิจ ลาออกจากการเป็นชาวเมือง กลับคืนสู่มาตุภูมิ บ้านเกิดเมืองนอน หันมาดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สอนการปฏิบัติธรรมกรรมฐาน ทำการเกษตรปลอดสารพิษ เป็นไร่นาสวนผสม บนเนื้อที่ 200 ไร่ ในนามไร่แหลมทอง ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 120 กิโลเมตร

จากการทำไร่นาสวนผสมที่ปลอดสารเคมี กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชนในหมู่บ้าน ท่านได้ให้คำแนะนำทั้งวิธีการผลิตและการดำรงชีวิต โดยยึดหลักว่า “เกษตรเพื่อชีวิต ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องซื้อเรื่องขาย แต่เน้นให้เป็นเรื่องหลักเรื่องรองคือ ทำอยู่ ทำกิน ทำทาน เพื่อมรรคผลของชีวิต มิใช่เพื่อประโยชน์หรือผลงาน”

จนกระทั่งปี 2540 ซึ่งเป็นปีที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่แตก ครั้งใหญ่ของประเทศ มีการล้มของภาคธุรกิจจำนวนมาก เกิดภาวะการว่างงานจากการเลิกจ้าง การลดค่าใช้จ่าย บางธุรกิจถึงขนาดปิดกิจการ ทำให้เกิดแรงงานคืนถิ่น ชาวบ้านแหลมทองก็เช่นเดียวกันกับชาวบ้านในภาคอีสานอีกจำนวนมาก ที่คนหนุ่มสาวมักจะทิ้งถิ่นฐานเข้ากรุงเพื่อขายแรงงาน หาเงินมาจุนเจือครอบครัว เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ต้องกลับมามีถิ่นฐานบ้านเกิด ซึ่งไม่มีงานรองรับ บางครอบครัวไม่มีที่ทำกินจึงเป็นปัญหาที่เห็นอยู่โดยทั่วไป

อาจารย์บัญชา ตั้งวงษ์ไชย ซึ่งคนในชุมชนเรียกท่านว่า “พ่อครู” ด้วยความศรัทธาเคารพนับถือ ได้ปรึกษาหารือกับชาวบ้านและผู้นำในหมู่บ้าน ในการแก้ไขปัญหาและวิกฤติที่เกิดขึ้น โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของในหลวง จึงมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนขึ้น โดยให้ชื่อว่า “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนพลาญข่อย” ซึ่งเกิดจากการตระหนักรู้และเห็นคุณค่า การใช้การศึกษา การพัฒนาจิตใจ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนและชุมชน เน้นการอยู่ร่วมกันและการดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

ในศูนย์พลาญข่อย ประกอบด้วย 3 ศูนย์ คือ ศูนย์จิตใจ ที่สอน การปฏิบัติธรรมกรรมฐานหมั่นแก่ชาวบ้านและญาติธรรมจากที่ต่าง ๆ ที่แวะเวียน เข้ามาปฏิบัติและสนทนาธรรมกับพ่อครูจำนวนมาก ศูนย์สมอง ที่เกิดจากการ เห็นปัญหาพ่อแม่ทิ้งลูกไว้ตามลำพัง เมื่อออกไปทำงาน โดยเริ่มก่อตั้งศูนย์ เด็กเล็กจากการบริจาคของชาวบ้าน พ่อครูบัญชา และญาติธรรม จนปัจจุบัน เป็นโรงเรียนเอกชนการกุศลสงเคราะห์ สอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ดูแลเด็ก 7 หมู่บ้าน จำนวน 420 คน ซึ่งมีทั้งเด็กไทยและลูกคนลาวที่เกิดในประเทศไทยแต่ไม่ได้สัญชาติจำนวนหนึ่ง ศูนย์ที่ 3 คือ ศูนย์ปากท้อง เกิดจากความ ต้องการสร้างงานในพื้นที่ซึ่งมีหลายกลุ่มกิจกรรม เช่น กลุ่มแปรรูปผลไม้พื้นเมือง กลุ่มอริบถล็อก กลุ่มพลังงานธรรมชาติ ถ่านหอม ถ่านย่างบาบี้คิว ฯลฯ โดย กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ เกิดจากการดึงเอาศักยภาพของชาวบ้าน ผลิตผล วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นมาเป็นตัวกำหนด และใช้ความรู้ความสามารถในการ บริหารจัดการของญาติธรรมคนเมืองมาช่วยในการจัดการและการตลาด

จากการดำเนินการของศูนย์ฯ ที่มุ่งมั่นจะสร้างคน สร้างอาชีพที่ เป็นการเกษตรเพื่อชีวิต มิใช่ธุรกิจ ทำให้ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปไม่ทิ้งถิ่นฐาน อพยพแรงงานในหน้าแล้งเพื่อไปทำมาหากินในกรุงเทพฯ ทั้งคนเฒ่าคนแก่

เด็กไว้เฝ้าบ้าน คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น จนเป็นแบบอย่างของหมู่บ้านที่อยู่กันแบบเอื้ออาทร มีแนวทางดำเนินชีวิตที่พอเพียง เป็นแหล่งเรียนรู้ของคนทั่วไป โดยพ่อครูบัญชาได้ให้ข้อคิดในการทำงานพัฒนาไว้ว่า

“เป้าหมายหลักของการพัฒนาไม่ได้เปลี่ยนคนจนให้เป็นคนรวย แต่อย่างไรก็ได้ให้คนมีความสุข”

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- คุณพรรณพิมล ตั้งพิบูลย์ ศูนย์ปฏิบัติธรรมพลาญข่อย
อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี 34350
โทรศัพท์ 045-249-800

นวัตกรรมการสร้างสุขภาพ ปี 2549
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พลังใจ พลังชุมชน ยุทธศาสตร์แห่งการก้าวพ้น ปัญหายาเสพติด ที่ อบต.นาแสง

องอาจ เดชา

ตำบลนาแสง อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง มีทั้งหมดจำนวน 8 หมู่บ้าน ซึ่งคนในชุมชนล้วนเป็นคนพื้นเมืองดั้งเดิม ส่วนใหญ่อาศัยระบบเครือญาติ ระบบวัฒนธรรมประเพณีที่นำมาปรับใช้กับวิถีชีวิตจึงทำให้ชุมชนเหล่านี้อยู่กันอย่างสงบสุขมาช้านาน

แต่ในช่วงปี 2541-2542 หลายพื้นที่หลายหมู่บ้านได้เกิดปัญหา ยาเสพติดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ชุมชนในเขตตำบลนาแสง ก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่ง ที่ประสบปัญหานี้ ในหลายที่มีปัญหาการเสพยาและค้าขายอย่างรุนแรง รวมไปถึง ปัญหาการมอมเมาอบายมุขต่าง ๆ

“นายสมยศ อุปรี” ผู้ใหญ่บ้านเกาะยะ-แม่หยวกในขณะนั้น ได้มองเห็นปัญหาดังกล่าว จึงได้ปรึกษาหารือกับคนในชุมชน เพื่อหาทางแก้ไข เพราะมีเช่นนั้น ชุมชนที่เคยสงบสุขต้องล่มสลายอย่างแน่นอน

“หมู่บ้านเกาะยะ-แม่หยวกนี้ ถือว่าเป็นหมู่บ้านแรกของอำเภอกะลา จังหวัดลำปาง ที่เริ่มแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยคนในชุมชนช่วยแก้ไข ปัญหาตนเองใช้ไหม” ผมเอ่ยถามเป็นประโยคแรก

“ใช่ สมัยนั้น ช่วงปี 2542 ผมเป็นผู้ใหญ่บ้านเกาะยะ และเป็นช่วงที่กระแสน้ำกำลังระบดไปทั่วภาคเหนือ แนนอน มันเริ่มเข้ามาระบดที่หมู่บ้านของเราด้วย เนื่องจากเป็นเส้นทางขนยาพอดี”

อย่างที่รู้กันว่าหลายพื้นที่จังหวัดลำปาง เป็นพื้นที่ที่ติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงแดน ทางเชียงใหม่ เชียงราย ดังนั้นย่อมได้รับผลกระทบจากปัญหายาเสพติดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

“เส้นทางลำเลียงยาเสพติดมาจากไหน?”

“ผู้ค้าจะรับมาจากทางอำเภอห้างฉัตร นำเข้ามาขายให้กับคนในหมู่บ้าน” พ่อสมยศบอกเล่า

“เส้นทางลำเลียงยามีหลายทาง ผ่านมาทางตำบลวังพร้าว ตำบลนาแสง ตำบลนาแก้ว ไปทางอำเภอเสริมงามก็มี” พ่อคำดี หมอ่องลำปาง เลขานายกฯ อบต.นาแสง กล่าวเสริม

เมื่อถามว่าเพราะเหตุใดยาเสพติดถึงได้แพร่ระบาดเข้ามาในชุมชนอย่างรวดเร็ว เขาบอกว่า เนื่องจากความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นแบบเครือญาติ เวลาคนอื่นทำ หรือคนอื่นมีพฤติกรรมอย่างไร อีกคนหนึ่ง หรืออีกกลุ่มหนึ่งจะเลียนแบบ มีอิทธิพลไปถึงคนอื่นๆ ได้อย่างรวดเร็ว

โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ซึ่งถือว่าเป็นอนาคตของชาติ ถ้าเด็กและเยาวชนที่มีความรู้ความสามารถ มีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่ดีก็จะเป็นผู้นำพาชาติให้เจริญมีความมั่งคั่งและมั่นคง ทว่า เด็กและเยาวชนบ้านเกาะยะ กลับกลายเป็นเป้าหมายของขบวนการค้ายาเสพติด โดยมีกลุ่มคนขายยาบ้าได้แทรกซึมเข้าไปในกลุ่มเยาวชนในชุมชนอย่างเงียบ ๆ

“คนที่ขายในหมู่บ้านมีไม่มากเท่าไร ไม่ใช่รายใหญ่ ส่วนมากก็จะรับช่วงเขามาขายอีกที ตอนนั้นพวกคนค้ายาจะเอามาขายครั้งหนึ่งประมาณ 20-30 เม็ด”

“ตอนนั้น เยาวชนในหมู่บ้านที่ลุ่มหลงมัวเมายาเสพติด ถึงขั้นเอรลไปขาย ไปฝากขายพันสองพัน บางที่ไม่มีเงินให้ก็เอรลทิ้งไว้ให้คนค้าเตี๋ยนพ่อแม่ต้องไปไถ่มาตลอด”

“ช่วงนั้น ถือว่าหมู่บ้านของเราใกล้ล่มสลายเลยก็ว่าได้ เพราะฐานะแต่ละครอบครัวก็ลำบากกันอยู่แล้ว เศรษฐกิจช่วงนั้นก็ไม่ได้” เขาเอ่ยออกมาด้วยสีหน้าเคร่งเครียด

เหมือนกับที่ พ่อคำดี หมองดำปาง ที่เอ่ยออกมาในวันนั้นว่า ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ตำบลนาแสง ถ้าเป็นภาพ ก็เป็นภาพมัว ๆ ดำ ๆ ไม่ขาวสะอาดเหมือนแต่ก่อน

และที่สำคัญ ปัญหาขายบ้าเริ่มแพร่ระบาดกระจายไปทั่วทุกชุมชนหมู่บ้านในตำบลนาแสง อย่างรวดเร็ว

เหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้พ่อสมยศมีความวิตกกังวลอย่างมาก เพราะเริ่มห่วงใยเด็กเยาวชน ลูกหลานในชุมชนของตน จึงพยายามครุ่นคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในหมู่บ้านเกาะยะให้หมดไป

“ทำอย่างไรจึงจะแก้ปัญหานี้ได้โดยลูกหลานไม่ต้องถูกจับกุม หรือไม่ต้องสูญเสียชีวิตเลือดเนื้อ”

ท่าประชาคมหมู่บ้าน หามาตรการจัดการแก้ไขกันเองภายในชุมชน พ่อสมยศ ในฐานะผู้ใหญ่บ้านเกาะยะ-แม่หยวก ครุ่นคิดไม่รู้จะทำอย่างไรดี จึงได้เรียกคณะกรรมการหมู่บ้านมาปรึกษาหารือ

“เราจะทำอย่างไรให้ยาเสพติดมันหายไปจากหมู่บ้านเรา เพื่อจะไม่ให้เด็กรุ่นหลังหรือเยาวชนจะไม่ต้องมาติดยาเสพติดอีก”

พ่อสมยศ บอกว่าเมื่อก่อนมีแต่การป้องกันอย่างเดียว มีการเดินรณรงค์ ตีมน้ำสาบานบ้าง จัดคอนเสิร์ตบ้าง ก็ไม่ค่อยได้ผล มันต้องปรับปรุงใหม่คิดใหม่

“ผมได้ยึดหลักคิดอยู่ 3 อย่าง คือ หนึ่ง เราต้องไม่ทำ สอง เราไม่ให้คนอื่นทำ และสาม เห็นใครทำเรายอมไม่ได้”

หลังจากนั้น ก็เริ่มมีการทำ “ประชาคมหมู่บ้าน” เพื่อร่วมกันคิด ร่วมกันหาวิธีป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว

“ตอนแรกคิดกันว่า ถ้าจะให้ตำรวจจับก็ไม่ได้ผล ดังนั้น เราต้องเอากฎหมายหมู่บ้านเข้าไปช่วยแก้ไขดีกว่า”

ตั้งกฎสัญญาประชาคม บอยคอตผู้ค้ายาเสพติดในหมู่บ้าน

พ่อสมยศได้เรียกประชุมชาวบ้านทั้งหมด โดยมีการจัดทำข้อตกลง กฎหมู่บ้านร่วมกัน โดยใช้หลักสัญญาประชาคมมาเป็นบทลงโทษกรณีที่มีบุคคลใดเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดภายในหมู่บ้าน

“เราจะต้องไม่ให้มีคนเสพยาเสพติด คนค้ายาเสพติด คนขายยาเสพติด แพร่อยู่ในหมู่บ้านของเรา” เขากล่าวย้ำอย่างหนักแน่น

ใช้วิธีการอย่างไรร้าง จึงทำให้คนค้า คนเสพกลับตัวกลับใจได้

“จริง ๆ แล้ว ภายในหมู่บ้าน เราก็มู้กันอยู่แล้วว่า มีใครบ้างเป็นคนค้ายา คนไหนเป็นคนเสพ เป็นลูกเต้าเหล่าใคร ซึ่งเราก็ทำการสำรวจไว้ก่อนหน้านั้นแล้ว แต่เราจะใช้วิธีการเป็นขั้นเป็นตอน โดยไม่ใช้วิธีการรุนแรง มาตอบโต้พวกเขา”

“เราทำประชาสังคมหมู่บ้าน คนติดยาเราต้องเอามาเป็นพรรคพวก จะไม่มองข้าม มีการให้กำลังใจเขาด้วย เพราะส่วนมากเป็นกลุ่มวัยรุ่น”

ในสัญญาประชาคม ระบุไว้ว่า กรณีเป็นผู้เสพครั้งแรก ให้มีการว่ากล่าวตักเตือน ครั้งที่ 2 นำไปฝากไว้ที่คลินิกฟ้าใส ซึ่งเป็นโครงการที่ทางเจ้าหน้าที่สาธารณสุข สถานีนอามัยบ้านนาแสง ตั้งขึ้นเพื่อเป็นสถานบำบัดยา

ครั้งที่ 3 หากยังไม่เลิกเสพ จะมีการตัดออกจากการเป็นสมาชิก

ฉาปนกิจสงเคราะห์ของหมู่บ้าน และไม่ให้ความช่วยเหลือในด้านสวัสดิการต่าง ๆ ของหมู่บ้าน

ที่สำคัญ ต้องอาศัยครอบครัวเป็นตัวกระตุ้นสั่งสอนอบรมให้ลูกของตนได้มีสำนึกและนึกคิด

“ผมจะใช้ครอบครัวของพวกเขา ให้พ่อแม่คอยบอกว่า ถ้ายังเสพหรือขายยาเสพติด หากวันใดถูกจับได้ ก็จะต้องตัดออกจากการเป็นสมาชิก ไม่มีใครช่วยเรานะ สุดท้ายจำนวนผู้เสพก็เริ่มลดลงไป”

กรณีผู้ค้าผู้ขายยาเสพติด ในสัญญาประชาคม ให้ตัดออกจากการเป็นสมาชิกฉาปนกิจสงเคราะห์ของหมู่บ้านทันที และไม่ให้ความช่วยเหลือในด้านสวัสดิการต่าง ๆ ของหมู่บ้าน เช่น บัตรสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อย เบี้ยยังชีพคนชรา นอกจากนั้นยังไม่ให้ยืมของสาธารณะหมู่บ้าน

“ยกตัวอย่าง กรณีคนที่ขายยาเสพติด หากถูกตำรวจจับได้ เราจะไม่ให้ความร่วมมือ แล้วจะตัดความเป็นสมาชิกในหมู่บ้านออก ซึ่งในชนบทนี้ การเป็นการตายถือว่ามีค่ามาก เพราะทางชุมชนต้องช่วยเหลือกัน อย่างเรื่องการตาย การจัดงานศพ ต้องช่วยกันยกถ้าย ขนเก้า ขนโต๊ะ กางเต็นท์ แต่ถ้าเรารู้ว่าใครที่ขายยาเสพติดเราจะไม่ช่วยเลย อันที่สอง คือ ตัดออกจากการเป็นสมาชิกหมู่บ้าน สมมติว่าเราเก็บกันคนละ 100 บาท ในหมู่บ้านมีร้อยกว่าหลังคาก็จะได้เงินประมาณหมื่นสองหมื่น ซึ่งถ้ารู้ว่าใครขายเราจะไม่ให้เงินนี้เลย” พ่อสมยศบอกย้ำด้วยน้ำเสียงจริงจัง

“ตอนนั้นกลุ่มเหล่านี้นออกมาต่อต้านกันบ้างมัย” ผมสงสัยใคร่รู้

“เริ่มแรก มันก็มีบ้าง มีการออกมาต่อต้านกันบ้าง ซึ่งคนที่ไม่เห็นด้วยก็คือคนที่เสพยา แต่ว่าคนที่เห็นดีด้วยนั้นมีมากกว่า คนในหมู่บ้านโดยเฉพาะกลุ่มผู้ที่ติดยา ซึ่งในตอนหลังเริ่มหันมากลับตัวกลับใจกัน ก็เริ่มมีการทยอยมาให้ความร่วมมือกัน”

“ใช้เวลาไม่นานมัย กว่าเขาจะยอมรับ”

“ใช้เวลาตอนนั้น 3-4 เดือนแรกจะเข้ม้งวด บางครั้งถึงขั้นไม่มองหน้า มองตากันเลย” พอสมยศเล่าพลางหัวเราะพลาง

แต่เชื่อว่าประชาคมหมู่บ้าน กฎหมู่บ้าน จะปิดกันปิดตายจนไม่มีทางออกให้กลุ่มผู้ค้าผู้เสพ หากยังมีข้อยกเว้น โอนอ่อนผ่อนปรนให้กลุ่มผู้ค้าและผู้เสพยาที่สามารถเลิกยา หรือเลิกพฤติกรรมค้ายาได้โดยเด็ดขาดจริง ๆ คณะกรรมการฯ จะเป็นผู้พิจารณารับรอง หากผ่านมติจะได้รับคืนสิทธิต่าง ๆ เหมือนเดิม ซึ่งชาวบ้านทุกคนก็เห็นดีด้วย

“ที่เราทำประชาสังคมหมู่บ้าน ก็เพราะเราสงสารพวกเขา คนติดยาเราต้องเอามาเป็นพวก จะไม่มองข้าม มีการให้กำลังใจกัน”

ในที่สุด ผลของความตั้งใจจริงของพ่อสมยศ อุปรี ผู้ใหญ่บ้าน ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านพร้อมลูกบ้าน ได้ร่วมกันทำงานแก้ไขปัญหายาเสพติดระดับในหมู่บ้าน โดยใช้แนวคิดตั้งกฎหมายสัญญาประชาคมขึ้นมาเพื่อควบคุมดูแลพฤติกรรมของกลุ่มผู้ค้าและผู้เสพยา ซึ่งล้วนเป็นสมาชิกในชุมชนทั้งนั้น

กระทั่ง บุคคลกลุ่มดังกล่าวได้ลด ละ เลิก หยุดพฤติกรรมเหล่านั้น และกลับตัวกลับใจเข้ามาอยู่ร่วมกับผู้คนในสังคมอย่างสันติสุข

“ตอนนี้คนที่เคยติดยา จะรู้เลยว่าร่างกายอ้วนท้วนสมบูรณ์ แม้แต่พ่อแม่เขายังบอกว่า เพราะว่าหยุดยาถึงได้อ้วนขึ้นมา ซึ่งมันเป็นสิ่งที่ดี มาเห็นในภายหลัง”

ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องแปลกและน่าทึ่งสำหรับผู้คนและหน่วยงานอื่น ๆ ที่รู้ข่าวนี้ เพราะว่าในขณะนั้นหมู่บ้านอื่นที่อยู่บริเวณใกล้เคียงตำบลนาแสง ยังคงตกอยู่ในวังวนของปัญหายาเสพติดที่กำลังแพร่ระบาดฟุ้งกระจายไปทั่วทุกพื้นที่

อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

หลังจากนั้นได้มีการผนึกกำลังร่วมกับกำนัน ประสานหน่วยงานราชการ ขยายแนวคิดหาทางป้องกันและแก้ไขในระดับตำบล

ผลของการทำงานหนักของชุมชนบ้านเกาะยะ ทำให้ได้รับรางวัล หมู่บ้านปลอดยาเสพติดดีเด่นระดับจังหวัด

“อันนี้ ถือว่าเป็นผลดีที่ชาวบ้านจะได้สังเกตเห็นว่า ที่ผ่านมา เราทำ ตรงนี้แล้วอะไรต่าง ๆ เข้ามาในหมู่บ้านเรา และทางหน่วยงานราชการ ก็ให้ความสนใจ ยิ่งทำให้ชาวบ้านมีกำลังใจกันมากขึ้น”

กระทั่งได้เกิดโครงการปลอดยาเสพติดขึ้น ซึ่งต่อมามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากเดิมที่อยู่ในรูปของสภาตำบลนาแสง ได้ปรับเปลี่ยนมาเป็น องค์การบริหารส่วนตำบลนาแสง เพื่อพัฒนาศักยภาพในด้านการบริหาร การจัดการ การปกครองในท้องถิ่นให้เจริญพัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ได้มีการนำ แนวคิดการแก้ไขปัญหายาเสพติดของหมู่บ้านเกาะยะมาปรับใช้ในระดับตำบล เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาค่าล้นรุนแรงขึ้นทุกขณะ โดยได้ขยายกิจกรรมไป ทั้งตำบลนาแสง

โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกกลุ่ม เพื่อมุ่งเน้นไปยัง กลุ่มเยาวชนที่หลงผิด โดยไม่ได้ใช้ตัวบทกฎหมาย แต่ใช้หลักการมีส่วนร่วม การใช้วัฒนธรรมประเพณี และการสร้างความเข้าใจ การปลูกจิตสำนึกให้เยาวชน ที่หลงผิดได้กลับตัวกลับใจด้วยความสมัครใจและเป็นไปโดยธรรมชาติ

ต่อมา พ่อสมยศ แกนนานหลักในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ แก้ไขปัญหายาเสพติดของหมู่บ้านจนประสบผลสำเร็จ ได้รับการเลือกตั้งเป็น นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาแสง ก็ได้สานต่อและขยายแนวคิดดังกล่าว อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้โครงการดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่มีความยั่งยืน โดยใช้

“ข้อตกลงประชาคมตำบล” นี้ เหมือนหนึ่งว่า “เป็นกฎหมายที่ออกโดยชุมชนอย่างถูกต้อง” ส่งเสริมพัฒนาอาชีพให้ผู้กลับตัวกลับใจ ปลุกจิตสำนึกตามรอยแนวคิดในหลวง กับการทำไร่นาสวนผสมเศรษฐกิจพอเพียง

ก่อนนั้นชาวบ้านเกาะยะ จะจัดสนในเรื่องเศรษฐกิจ รายได้ไม่เพียงพอ ตอนหลังได้หันกลับมาทำการเกษตรพอเพียง ขุดบ่อเลี้ยงปลา โดยมีหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการปกครอง ประมงอำเภอ ปศุสัตว์อำเภอ เกษตรอำเภอ พัฒนาชุมชน รพช. ฯลฯ ได้เข้ามาช่วยส่งเสริมสนับสนุน

รวมไปถึงโครงการทำไร่นาสวนผสมในหมู่บ้าน ซึ่งต่อมาได้ทำให้หมู่บ้านเกาะยะ กลายเป็นหมู่บ้านที่ทำไร่นาสวนผสมเป็นผลสำเร็จและกลายเป็นสถานที่ศึกษาดูงานทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศ โดยพ่อสมยศเป็นคนแรกที่ริเริ่มโครงการไร่นาสวนผสมจนประสบผลสำเร็จ และได้รับรางวัลในระดับจังหวัด

“ก่อนหน้านั้น ผมได้ศึกษาตามพระราชดำรัสของในหลวงก็เลยคิดอยากทำขึ้นมา น่าจะเข้าทำดี และพอทำได้ ก็มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาสนใจและส่งเสริม โดยเฉพาะเกษตรอำเภอก็ได้เข้ามา ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองได้”

นับว่าเป็นอีกชุมชนและเป็นอีก อบต. หนึ่งของประเทศไทยที่ ก่อนหน้านั้นเคยประสบกับปัญหายาเสพติด ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัญหาที่ใหญ่หลวงและรุนแรง เป็นปัญหาที่สามารถทำลายทั้งชีวิตผู้คน ทำลายชุมชนให้ล่มสลายลงได้ กระทั่งชุมชนเกิดการรวมตัวกันขึ้น และหาทางออก แก้ไขปัญหาร่วมกันด้วยตัวเอง กลับมาฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน และหันมาส่งเสริมอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้าน นั่นคือการรวมกลุ่ม

ทำอาชีพต่าง ๆ โดยเฉพาะการทำเกษตรผสมผสาน การทำไร่นาสวนผสม อันเป็นแนวทางเพื่อความอยู่รอดของเกษตรกรไทย ตามแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้พระราชทาน เอาไว้นานแล้ว

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- องค์การบริหารส่วนตำบลนาแสง ตำบลนาแสง
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โทรศัพท์ 054-362-431
- สมยศ อูปรี หมู่บ้านเกาะยะ-แม่หยวก ตำบลนาแสง
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 52130 โทรศัพท์ 08-9758-2997

อบต.หัวดง จังหวัดพิจิตร จัดการน้ำทำนา ปูรากฐานการศึกษา เพื่อพัฒนายั่งยืนหัวดง

สมพงษ์ พัดปุย

ขับรถจากตัวจังหวัดพิจิตรไปอีก 15 กิโลเมตร ก็เข้าพื้นที่ตำบลหัวดงซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมือง ภูมิทัศน์สองข้างทางเป็นพื้นที่นาริมถนนและบนหัวคันนามีแถวของคันนารักอยู่ตลอดแนว ขับรถขึ้นบนสะพานข้ามแม่น้ำน่านมองเห็นตลาดซึ่งเป็นศูนย์กลางของตำบล ตั้งอยู่ริมสองฝั่งน้ำ ด้านหนึ่งคือวัดหัวดง ตรงข้ามเป็นตลาด มองเห็นเครื่องสูบน้ำไฟฟ้า 2 ตัว ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ มีท่อน้ำชุดลงใต้ดินทะลุตลาดเพื่อนำน้ำเข้าสู่นาด้านหลัง

ตำบลหัวดง มีพื้นที่ครอบคลุม 6 หมู่บ้าน เนื้อที่ทั้งตำบลประมาณ 26,951 ไร่ มีประชากร 880 ครัวเรือน รวมแล้ว 1,850 คน องค์การบริหารท้องถิ่นคือ อบต.หัวดง ปัจจุบันมีงบประมาณประจำปีประมาณ 10 ล้านบาท มีบุคลากรรวมทั้งเจ้าหน้าที่ ลูกจ้าง รวมทั้งสิ้น 31 คน

“นายพิชัย นวลนภาศรี” เป็นนายก อบต.หัวดง เป็นคนที่มีถิ่นกำเนิดในตำบลหัวดง เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยรามคำแหง ช่วง 6 ตุลาคม 2519 เป็นผู้นำนักศึกษาค่ายพัฒนาชนบท จบปริญญาตรีคณะนิติศาสตร์ มีอาชีพเป็นทนายความ ตั้งสำนักงานกฎหมายอยู่ในตัวเมืองพิจิตร

เมื่อเข้าบริหาร อบต. ครั้งแรกในปี 2538 นายพิชัย วิเคราะห์ว่า ปัญหารากฐานของตำบลคือ ความยากจน เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ (ประมาณ ร้อยละ 90) มีอาชีพทำนาอย่างเดียว เป็นหนี้สิน จนกระทั่งขายที่ดินของตนเองแล้วเช่านาทำ คนหนุ่มสาวพากันเข้ากรุงเทพฯหางานทำ ชาวบ้านตกอยู่ในกับดักความจน ไม่มีความหวัง

แต่พื้นที่ก็มีจุดแข็ง เพราะตำบลห้วยดงอยู่ติดกับแม่น้ำน่าน มีประตุน้ำท่ากรมชลประทาน 1 แห่ง และระบบสูบน้ำด้วยไฟฟ้า 2 แห่ง ด้านสังคม คนในตำบลห้วยดงเป็นกลุ่มคนที่มีรากฐานเดียวกันมาแต่ดั้งเดิม ยังคงมีความสัมพันธ์ระบบเครือญาติ เป็นต้นกำเนิดของการแข่งเรือ และเคยแข่งขันระดับประเทศมาแล้ว

นโยบายแรกในการเข้าบริหาร อบต. คือ ทำอย่างไรให้คนไม่อพยพออกจากชุมชน นโยบายที่สอง คือ ดึงให้คนที่ไปทำงานรับจ้างในเมืองหรือในที่อื่น ๆ ที่ต้องลำบากตรากตรำให้กลับคืนถิ่น คณะของ อบต. ได้ปรึกษากับชาวบ้านว่าทำอย่างไรคนจึงไม่อพยพ ชาวบ้านบอกว่าถ้ามีน้ำ ก็จะสามารถอยู่ได้ อบต. ห้วยดงจึงจับเรื่องการจัดระบบน้ำทำนาเป็นงานแรกและเร่งด่วน

แต่เนื่องจากพื้นที่มีระดับไม่เท่ากัน หากจัดการไม่ดี จะมีทั้งพื้นที่แล้งน้ำและพื้นที่น้ำท่วมพร้อมกัน อบต. จึงจัดตั้งงบประมาณชุดคลองส่งน้ำให้สอดคล้องกับพื้นที่ ชาวบ้านร่วมมือกับ อบต. อย่างใกล้ชิดในการสังเกตระดับน้ำในแม่น้ำน่าน และเฝ้าระวังตอนฝนตก แจ้งข้อมูลให้เจ้าหน้าที่คอยเปิดปิดประตูน้ำให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำ ชาวบ้านจะเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์การปันน้ำ และหาข้อยุติเมื่อเกิดความขัดแย้ง

นอกจากการจัดการน้ำแล้ว ต้องเลือกพันธุ์ข้าวให้เหมาะสมกับพื้นที่ เพราะข้าวแต่ละชนิดจะมีการเจริญเติบโตไม่เท่ากัน เลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับ

ที่มีน้ำน้อยและที่มีน้ำท่วม ทั้งชาวบ้านและ อบต.จะต้องร่วมมือประสานงานกันอย่างดี นายพิชัยเองก็เฝ้ากำกับงานใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน้าน้ำขึ้นและเมื่อมีฝนตกใหญ่

ผลจากระบบชลประทานที่ อบต.สร้างขึ้น ทำให้ชาวบ้านขยายพื้นที่ทำนาออกไปได้มากขึ้นเรื่อย ๆ ปริมาณน้ำจึงเริ่มไม่เพียงพอ อบต.ได้ประสานงานขอเครื่องสูบน้ำเพิ่มอีก 3 เครื่อง เครื่องที่ 5 กำลังติดตั้ง ปัจจุบันทำให้ชาวบ้านมีน้ำทั่วถึง ทำนาได้ตลอดปี โดยเฉลี่ยปีละสองครั้ง จากเดิมมีพื้นที่ทำนา 5,000 ไร่ ได้ขยายเป็น 7,000 ไร่ ชาวหัวดงเริ่มมองเห็นอนาคตในตำบล ทำให้คนหยุดอพยพออก คนที่ไปหางานในกรุงเทพฯ ก็เริ่มกลับมายังถิ่นฐานบ้านเกิด กลับมาทำนาใหม่

ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดจากความสำเร็จ คือ ชาวบ้านขยันขันแข็งทำนาปีละ 2-3 ครั้ง มุ่งมั่นที่จะปลดหนี้และสร้างรากฐานใหม่ทำให้ต้องใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงในการผลิตมาก เป็นปัญหาสุขภาพ “คนหน้าดำคร่ำเคร่งทำนาเพื่อปลดหนี้สิน”

ส่วนปัญหาระยะยาว คือ ชาวบ้านไม่มีที่ทำกินของตัวเอง ต้องเช่าที่ทำนา ยังไม่ยั่งยืน ซึ่งเป็นเรื่องท้าทายของ อบต.ในการซื้อที่ดินคืนให้ชาวบ้านเป็นภารกิจสำคัญต่อไป

ในด้านการศึกษานั้น ได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ที่ อบต.หัวดง ซึ่งปัจจุบันทั้งจังหวัดพิจิตรได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้รวม 22 ศูนย์ มีนักศึกษากว่า 5,000 คน นอกจากนี้ อบต.ยังให้การสนับสนุนการศึกษาอื่น ๆ ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์เด็กเล็ก ให้งบประมาณสนับสนุนโรงเรียนประถมศึกษา จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน

อบต.หัวดงเป็นตัวอย่างที่ดีในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่เป็นรูปธรรม อบต.ได้ส่งแกนนำชาวบ้านพร้อมเจ้าหน้าที่ อบต. ไปเรียนวิธีเป็น “วิทยากร กระบวนการ” มีมหาวิทยาลัยนเรศวร และกลับมานำชาวบ้านทำแผนการพัฒนาได้เป็นอย่างดี ตั้งแต่แผนชุมชนจนถึงแผนตำบล อบต.จึงรับแผนมา ดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง

การริเริ่มเศรษฐกิจพอเพียงของตำบลหัวดง ใช้จุดแข็งคือการมีส่วนร่วมและระบบการจัดการชลประทานที่ดี วางรากฐานการสร้างเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ - สร้างเศรษฐกิจพอเพียง เป็นทางเลือกใหม่ด้วย สองกลยุทธ์คือ สร้างมูลค่าเพิ่มการทำนา โดยทำโครงการปลูกข้าวไร่สารพิน ด้วยเกษตรอินทรีย์ และลดค่าใช้จ่าย โดยปลูกพืชผัก ทำสวนผลไม้ที่หลากหลาย ปลูกผักสำหรับกินเอง ใช้ปุ๋ยชีวภาพลดสารเคมี ลดต้นทุนการทำนา

ความสำเร็จของการพัฒนาพื้นที่ขึ้นอยู่กับพัฒนาขององค์กร อบต.ในระดับประเทศ นายพิชัย ซึ่งเป็นทั้งกรรมการบริหารสมาคม อบต. และเป็นคณะกรรมการกระจายอำนาจชี้แจงว่า อุปสรรคสำคัญของ อบต. คือ การกระจายอำนาจไม่เป็นไปตามแผน เพราะรัฐบาลที่ผ่านมาไม่จริงจังในการส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานส่วนกลางจำนวนหนึ่ง ก็ลังเลที่จะถ่ายอำนาจให้ท้องถิ่น ทุกวันนี้ อบต.ยังถูกหน่วยงานที่ไม่เข้าใจ กล่าวหาว่า อบต.ไม่โปร่งใส ทำแต่ถนน ทำแต่คลอง ที่ต้องทำเพราะเป็น ปัญหาเฉพาะหน้าของชาวบ้านเมื่อปัญหาเหล่านี้เบาบางลง อบต.ก็ต้องไปทำ เรื่องอื่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น ส่งเสริมอาชีพ งานสงเคราะห์ การศึกษา สาธารณสุข การซื้อเสียงในการเลือกตั้งอบต. กำลังน้อยลง และหลาย อบต. ก็กำลังสร้างตัวอย่างความเป็นธรรมาภิบาลในท้องถิ่น

นายพิชัย นวอนภาศรีย้ำว่า “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็น
จุดคานงัด ที่จะนำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- องค์การบริหารส่วนตำบลหัวดง

อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

โทรศัพท์ 056-618-334, 056-674-227

อบต. สวนหม่อน องค์กรแห่งความสร้างสรรค์

ไกรเลิศ ทวีกุล

องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น เป็นหน่วยงานที่ไม่ใหญ่โตนักเมื่อเทียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หลายๆ แห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบเชิงรายได้ การจัดเก็บและบุคลากรที่ทำงาน แต่ อบต.สวนหม่อนแห่งนี้กลับเป็นองค์กรที่สร้างผลงานอย่างยอดเยี่ยม ในการบริหารที่โปร่งใส การให้ประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน การบริการ พร้อมการสนับสนุนให้ทัดเทียมกับพื้นที่อื่นๆ ซึ่งทุกกิจกรรมที่ผ่าน ประชาคมได้ตอบสนองวิสัยทัศน์ว่า “ตำบลสวนหม่อน เมืองน่าอยู่ เชิดชูคุณธรรม นำสิ่งแวดลอมยั่งยืน พื้นฟูคุณภาพชีวิต”

อบต. สวนหม่อนประกอบไปด้วย 14 หมู่บ้าน ในปี 2548 มีประชากร ประมาณ 7,958 คน พื้นที่รับผิดชอบ 64 ตารางกิโลเมตร เป็น อบต. ชั้น 3 หรือขนาดเล็ก แต่มีประสิทธิภาพในการจัดเก็บรายได้สูง อบต. สวนหม่อน ได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ให้เข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง จนชาวบ้านให้ความร่วมมือสูง ประการหนึ่งที่ได้ดำเนินการ คือ การเชิญชวนผู้มีความรู้ มีประสบการณ์เข้ามาเป็นคณะกรรมการต่างๆ เสมือนหนึ่งเป็นการรวมคนเก่งเข้ามาช่วย อบต. ส่งผลให้องค์กรได้ใจชาวบ้าน พร้อมได้มวลชนมากขึ้น

งานประชาสัมพันธ์สู่ชุมชนในพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดประชาคมที่เริ่มตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนหมู่บ้าน ตำบล และเชิญส่วนราชการต่าง ๆ ร่วมร่วมคิดและตัดสินใจในการทำแผน การจัดสรรงบประมาณ ซึ่งจุดเด่นในการทำประชาคมคือ กระบวนการที่ส่งผลให้เกิดผลงานพร้อมแผนที่ดี กระบวนการนี้ยังทำให้การตัดสินใจเป็นกลางและเป็นธรรม คือ มองภาพรวมของตำบลเป็นหลัก แทนที่จะได้แย้งจากการมองหมู่บ้านตนเองเป็นใหญ่

การจัดประชาคมของ อบต.สวนหม่อน มี 3 ระดับ คือ 1) ประชาคมหมู่บ้าน 2) ประชาคมตำบล และ 3) ที่ประชุมองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อแผนที่เกิดจากประชาคมเสร็จแล้ว ได้ถูกติดประกาศไว้ในทุกหมู่บ้าน เพื่อให้แต่ละหมู่บ้านรู้ว่าหมู่บ้านของตนเองได้รับโครงการอะไร ทำเมื่อใด และได้รับงบประมาณเท่าใด ประเด็นสำคัญคือ ช่วยกันตรวจสอบและช่วยกันประสานงานต่อไป

ความโปร่งใสของการประมูล และงานที่ออกมาได้คุณภาพ คือ จุดเด่นอย่างหนึ่งของ อบต.สวนหม่อน ความโปร่งใสดังกล่าวเริ่มจากผู้นำที่ไม่เคยซื้อเสียง อาศัยความดีเป็นแรงเกื้อหนุนการทำงาน ทำให้มีพลังในการทำงานเพื่อท้องถิ่น เมื่อผู้นำองค์กรมีพฤติกรรมที่โปร่งใสตรวจสอบได้ พนักงานและสมาชิก อบต.อื่น ๆ ก็มีพฤติกรรมเฉกเช่นเดียวกัน และประชาคมก็สามารถตรวจสอบการทำงานได้ทุกขั้นตอน สิ่งที่เกิดขึ้นคือความเพียงพอที่บังเกิดใน อบต.แห่งนี้ พอเพียงที่ไม่โลกเอาของแผ่นดินมาเป็นของตน พอเพียงที่ประหยัดงบประมาณแผ่นดิน และความพอเพียงเหล่านี้ ได้ส่งผลให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นในหน่วยงาน อบต.เล็ก ๆ แห่งนี้ แล้วพร้อมที่จะเป็นแบบอย่างให้ชุมชนอื่นต่อไป

ผู้นำทั้งฝ่ายการเมืองและฝ่ายเจ้าหน้าที่ประจำ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ อบต.สวนหม่อน มีการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส ซึ่งเทคนิคการบริหารและการทำงานเป็นสิ่งที่ศึกษาได้ แต่การลอกเลียนอาจยาก ด้วยปัจจัยหลายอย่างโดยเฉพาะบารมีและการทุ่มเท เทคนิคการทำงานแบบพี่แบบน้อง และความเอาใจใส่ทุ่มเทให้องค์กร เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้นำทั้งสองฝ่ายได้รับความร่วมมือทั้งจากเจ้าหน้าที่ สมาชิก อบต. และประชาชนในพื้นที่ การมีพันธมิตรและเครือข่ายหลากหลาย ทำให้การขับเคลื่อนงานของ อบต. เป็นไปด้วยความรวดเร็ว สนองตอบประชาชนในพื้นที่ ขณะที่ อบต.มีงบประมาณส่วนหน่วยงานภาครัฐการอื่น เช่น เกษตรอำเภอ สาธารณสุขตำบล โรงเรียน มีคน มีวิชาการ มีผู้ประสานงาน จึงได้ประสานพันธมิตรดังกล่าวทำงานพร้อมกัน ด้วยความตระหนักว่า อบต. ทำทุกอย่างด้วยตนเองไม่ได้ จึงต้องแสวงหาพันธมิตร บนพื้นฐานการคิดว่า หน่วยงานต่าง ๆ ได้ผลงาน ขณะที่ผู้ได้รับประโยชน์สูงสุดคือประชาชน

ความสำเร็จของ อบต.สวนหม่อน มาจากหลากหลายปัจจัย ดังเช่น ผู้นำทางการเมือง และพนักงานประจำ ชุมชนมีส่วนร่วม คนทำงานมีความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ การทำงานเป็นทีมแบบพี่น้อง ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ตลอดจนมีการให้บริการที่รวดเร็ว การประสานงานที่เก่ง รวมทั้งการที่มีสตรีเข้ามามีบทบาทในตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ประจำ

ด้วยการทำงานที่มีประสิทธิภาพ การทำงานที่มีชุมชนร่วมด้วย และการทำงานที่โปร่งใส ได้ส่งผลให้ อบต.สวนหม่อน เป็นองค์กร แห่งความสร้างสรรค์ ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความ เป็นเลิศด้านความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของประชาชน จากสถาบัน พระปกเกล้า ในปี 2544 ซึ่งนั่นคือความภาคภูมิใจของ อบต. “จิ๋วแต่แจ๋ว” อย่าง อบต.สวนหม่อน แห่งอำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน

ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น 40160

โทรศัพท์ 043-289-887

อบต.ท่าข้าม จังหวัดสงขลา สร้างชุมชนเข้มแข็ง รับการรุกเข้ามาของโลกาภิวัตน์

สมพงษ์ พัดปุย

ชุมชนแห่งนี้เกิดขึ้นมาประมาณ 300 ปี ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ปัจจุบันคือ ตำบลท่าข้าม ซึ่งอยู่กึ่งกลางระหว่างศูนย์ความเจริญสองเมืองใหญ่ คือ เมืองหาดใหญ่กับเมืองสงขลา ด้วยระยะทาง 21 กม. เท่า ๆ กัน เมื่อเข้าไปถึงพื้นที่ สภาพแวดล้อมบอกได้ว่า พื้นที่นี้ไม่ใช่พื้นที่ยากจน สองข้างถนนเต็มไปด้วยสวนยางพาราและวัด เรื่องน่าสนใจอยู่ที่ตำบลนี้ทำอะไรจึงรักษาสภาพชุมชนไว้ได้ ท่ามกลางการบีบตัวเข้ามาของการพัฒนาทุนนิยมจากทั้งสองด้าน

นอกจากยางพารา ซึ่งเป็นต้นทุนทางชีวภาพแล้ว ตำบลท่าข้ามยังมีต้นทุนทางการเงิน คือ กลุ่มออมทรัพย์ ตำบลท่าข้ามได้ริเริ่มจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ตั้งแต่เมื่อยี่สิบปีที่แล้ว ปัจจุบันร้อยละ 90 ของครอบครัวในตำบลเป็นสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์

อบต.ท่าข้ามเป็น อบต.ขนาดกลาง จัดตั้งขึ้นเมื่อ 2 มีนาคม 2538 ปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่ 29 คน ปี 2548 มีงบประมาณรวมทั้งสิ้น 16.7 ล้านบาท หน่วยงานสังกัด อบต. ได้แก่ สถานีอนามัยตำบลท่าข้าม ที่ทำการตำรวจชุมชน ศูนย์เด็กเล็ก 4 แห่ง

ผู้บริหาร อบต. คือ “นายสินธพ อินทรรัตน์” อายุ 46 ปี จบการศึกษาปริญญาตรีนิติศาสตร์ เป็นนายก อบต.สมัยที่สอง เป็นคนในพื้นที่ ก่อนเข้าบริหารมีอาชีพเป็นทนาย ปัจจุบันทำสวนยางเช่นเดียวกับประชากรส่วนใหญ่ จุดเด่นของนายกสินธพ คือ การไฟ้เรียนรู้ ไปดูงานชาวบ้านที่ประสบความสำเร็จมามาก มีความสัมพันธ์ที่ดีกับองค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ

นายกสินธพ ได้สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันใน อบต. เมื่อมีแขกไปหา ก็จะร่วมคุยกันเป็นกลุ่ม มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาร่วมด้วย

นโยบายพัฒนา

ชุมชน “สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน” ยืนหยัดการพึ่งตนเอง ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นหลัก เป้าหมายการพัฒนา คือ “คน” ใช้กลยุทธ์ “พัฒนาองค์กรวม” อบต. เป็นที่พึ่งทุกเรื่องของชาวบ้าน ด้วย 3 ยุทธศาสตร์คือ ชุมชนเข้มแข็ง เรียนรู้ พอเพียง

นายก อบต. ให้ความสำคัญกับโครงการพัฒนาทางชีวภาพ เช่น ผลิตปุ๋ยชีวภาพ เป็นอนุภาพของจุลินทรีย์ ซึ่งนายกสินธพเรียกว่า “เป็นสิ่งมีชีวิต พัฒนาได้ไม่รู้จบ”

อบต. มีความพร้อมที่จะพัฒนาตำบลท่าข้ามเป็น “องค์กรเรียนรู้” คือ รู้การเปลี่ยนแปลงของทุกชุมชน แต่ละฝ่ายทะเลาะกำแพงเรียนรู้และร่วมมือกันทำงาน เจ้าหน้าที่บอกว่า “อบต. เราจะไม่เป็นศักดินา” นายกยืนยันว่า ตั้งใจจริงที่จะปฏิรูปองค์กรให้ได้

โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในตำบลท่าข้ามผูกพันเชื่อมโยงอยู่กับสวนยางพารา กองทุน และการสร้างอาชีพใหม่ ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการเกษตร

กิจกรรมสำคัญได้แก่ กองทุนออมทรัพย์ อบต.ท่าข้าม พบองค์ความรู้ว่า “การพึ่งพาตนเองต้องสร้างแหล่งทุนก่อน” คว้าในชุมชนมีแหล่งทุนอะไรบ้าง นโยบายดีถ้าทุนไม่มีก็ไปไม่ได้ อบต.ท่าข้าม จะออมทรัพย์เพื่อการพัฒนายั่งยืน ชาวบ้านสรุปว่า การออมทรัพย์คือ “การสร้างหลักประกันให้ตนเอง” ชาวบ้านภูมิใจและมั่นใจมาก บอกว่า วันที่ปลื้มที่สุดของชาวบ้าน คือ “วันจ่ายปันผลออมทรัพย์” โดยจะจ่ายใกล้ปีใหม่เพื่อมีเงินซื้อของฉลองปีใหม่ ในวันนั้นทุกคนยิ้มแย้มแจ่มใส ถ้าใครไม่ได้รับปันผลเหมือนกับจะไม่มีที่อยู่ในตำบลนี้ ทั้ง 11 ตำบล มีกลุ่มออมทรัพย์ที่ตั้งมานานที่สุดคือ หมู่ 8 ซึ่งในวันนี้หมู่เดียวมีเงินถึง 50 กว่าล้านบาท ทั้งที่มีไม่กี่ร้อยหลังคาเรือน

เมื่อชาวบ้านมีความมั่นใจ จากออมทรัพย์ก็ขยายผลเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชน ร้านค้าชุมชน สมาชิกร้านค้าชุมชนกล่าวด้วยความภูมิใจว่า “พวกเราเอง มีศักดิ์ศรี มีความมั่นใจ” “มี (เงิน) ก็ได้กิน ไม่มีก็ได้กิน” (ร้านขายของเชื่อเก็บเงินปลายเดือน) การออมทรัพย์ ยังขยายผลให้เกิดการพัฒนาอาชีพในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่ง อบต.เป็นองค์กรที่ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ลุงซึ่งเป็นผู้บุกเบิกร้านค้าในหมู่ 1 ตอบว่า “เดี๋ยวนี้ดีขึ้นมาก คนรู้จักออม รู้จักประหยัด”

แผนชุมชน-โรงปยุชีวภาพ

อบต.ได้เชิญ “อาจารย์จ่านงค์ แรกพินิจ” มาเป็นที่ปรึกษาแนะนำ ทำแผนแม่บทชุมชน เริ่มปี 2542 จับเรื่องสวนยาง มีการเก็บข้อมูลและประชุมประมาณ 7 ครั้ง ทำให้ชาวบ้านพบว่า แต่ละปีทั้งตำบลต้องซื้อปุ๋ยเคมีมาใส่สวนยางปีละกว่า 10 ล้านบาท เพื่อแก้ปัญหาจึงได้สร้างโรงปยุชีวภาพขึ้น ปัจจุบันผลิตไม่ทันขาย เกิดกิจกรรมต่อเนื่องเกี่ยวกูล เช่น โรงสีชุมชน

แปลงสาธิตผักปลอดสารเคมี เงินที่กู้จากกลุ่มออมทรัพย์ก็ไปสร้างอาชีพ เกี่ยวเนื่องกับการเกษตร เช่น เลี้ยงวัว ขี่วัวก็ขายได้ ใช้เป็นปุ๋ยชีวภาพ มีกิจกรรม เป็นวงจรแห่งการพึ่งตนเอง

กิจกรรมที่ต่อเนื่องด้านพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ โครงการ ประกวดครอบครัวต้นแบบประจำหมู่บ้าน จัดโดยสภาวัฒนธรรมตำบลท่าข้าม กิจกรรมลากพระเดือนห้า งาน “วันว่าง” เดือนสงกรานต์ ทั้งยังตั้งศูนย์ดูแล คนเฒ่าคนแก่ ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านแบบพึ่งตนเอง เช่น ปลูกต้นขี้เหล็ก เพื่อเป็นอาหารให้ชาวบ้าน ชูดมะพร้าวแกลงใส่ขี้เหล็ก ไม่ต้องใส่เนื้อก็กินได้ แบบพอเพียง เครื่องแกงก็ทำเอง “เงินทุกบาทไม่ให้หลุดไปข้างนอก”

วางรากฐานเศรษฐกิจพอเพียง

อบต.ท่าข้าม ต่อยอดจากจุดแข็งของตนเอง คือ เริ่มจากกลุ่ม ออมทรัพย์ที่มีอยู่ทุกหมู่บ้าน ขยายไปทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและ สวัสดิการชุมชน เนื้อหา คือ การพึ่งตนเองและการพึ่งกันเองในชุมชนและ ในตำบลท่าข้าม โดยมี อบต.เป็นองค์กรสนับสนุน

“นายนิธิ พันธมณี” ปลัด อบต. สรุปว่า “*อบต.ของเราได้สร้าง สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมที่ดีแก่ชุมชน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนา ยั่งยืนและพึ่งตนเอง*” ตัวชี้วัดจากภายใน คือ ความอยู่ดีกินดี และความสงบ เรียบร้อยของประชาชน ไม่มีอาชญากรรมร้ายแรง การลักขโมยมีน้อยมาก ปัญหายาเสพติดยังคงมีอยู่บ้างในบางหมู่บ้าน การมีกลุ่มออมทรัพย์ที่มั่นคง มานับสิบปี ทำให้ชาวบ้านมีหลักประกัน ไม่มีหนี้สิน มีสวัสดิการ แม้ใน เหตุการณ์พองสบู่แตกปี 2540 ชาวบ้านก็ไม่ได้รับผลกระทบเลย

ตัวชี้วัดจากภายนอก คือ รางวัลที่ได้รับ อบต.ท่าข้ามได้รับ “รางวัล
ธรรมาภิบาล” จากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น 2 ปีซ้อน ในปี 2547
และ 2548 และได้รับรางวัลจัดการศึกษาดีเด่นจากกระทรวงศึกษาธิการ
ร่วมกับกระทรวงมหาดไทยเมื่อปี 2547 ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
องค์กรเดียวจากภาคใต้ที่ได้รับรางวัลนี้

ภารกิจแห่งอนาคตของ อบต.ท่าข้าม

ตำบลท่าข้ามตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบการขยายตัวของเมือง
หาดใหญ่และเมืองสงขลาและการพัฒนาอุตสาหกรรม ทิศทางคือ การสร้าง
ชุมชนมั่นคงเป็นภูมิคุ้มกัน สู้กระแสบริโภคนิยม โลกาภิวัตน์ ค้นหาอัตลักษณ์
ตำบลท่าข้าม แก้ปัญหาเยาวชน และรักษาสีน้ำจืด

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่
จังหวัดสงขลา 90110 โทรศัพท์ 074-375-100

วิถีแห่งการมีส่วนร่วม ที่โรงพยาบาลตำบล

วิเชียร อันประเสริฐ

สำหรับประเทศไทยแล้ว การขาดแคลนบุคลากรสาธารณสุข นับเป็นปัญหาต่อเนื่องมาช้านาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าจะมีนโยบายของรัฐที่พยายามจะเข้ามาเยียวยาปัญหานี้ ทว่า ปัญหาดังกล่าวก็ยังไม่เคยหมดไป トラบดที่ปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องยังไม่ได้รับการแก้ไข เช่น แนวคิดการให้ประชาชนดูแลสุขภาพตนเองในเบื้องต้น

ภาพของสถานีอนามัยและโรงพยาบาลชุมชนที่คลาคล่ำไปด้วยผู้ป่วย จึงยังเป็นภาพที่เจนตาอยู่เสมอ สภาพดังกล่าวไม่เพียงแต่สะท้อนปัญหาในเรื่องการบริการที่ไม่เพียงพอ และการทำงานที่เหน็ดเหนื่อยของบุคลากรสาธารณสุขแล้ว ยังส่งผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและค่าใช้จ่ายด้านอื่น ๆ เช่น ค่ารถ ค่าอาหาร ค่าเสียโอกาสของผู้ป่วยทั้งหลายที่ต้องมานั่ง “รอการรักษา” ด้วย

“โรงพยาบาลตำบล” จึงเกิดขึ้นมาท่ามกลางการร่วมมือกันโดยชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์กรภาครัฐอื่นๆ เพื่อลดและคัดกรองผู้ป่วย ก่อนส่งต่อไปยังสถานีอนามัยและโรงพยาบาล โดยมีพยาบาลวิชาชีพเป็นผู้ดูแล พร้อมกับการหมุนเวียนแพทย์เข้าไปรักษาความเจ็บป่วย

แนวคิดสำคัญในการสร้างโรงพยาบาลตำบลมีอย่างน้อย 2 แนวคิด 1) “การเป็นเจ้าของ” แนวคิดนี้ทำให้คนในชุมชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และกล้าที่จะมารักษาในโรงพยาบาลของตนเอง พร้อมทั้งดูแลปรับปรุงและรับผิดชอบต่อโรงพยาบาลของตน โดยทุกคนได้ร่วมลงทุนในสัดส่วนที่ไม่เท่ากัน ด้วยทุนคนละ 2 บาทต่อเดือน หากไม่มีกำลังทรัพย์เพียงพอก็สามารถนำผลไม้ หรือสินค้าการเกษตรมาทดแทนได้ ในขณะที่สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาลอำเภอ และ อบต.จะร่วมลงทุนในอัตราส่วนเท่า ๆ กัน 2) “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” คือการใช้องค์ความรู้ที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวภาคประชาชน และการเชื่อมโยงกับอำนาจรัฐ โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล

ปฏิบัติการหลักของโรงพยาบาลตำบล คือ “การประชาคม” การก่อตั้ง “กองทุนเพื่อสุขภาพ” สำหรับเป็นช่องทางในการสร้างองค์ความรู้ด้านสุขภาพที่ชัดเจน เพื่อนำมาซึ่งความตระหนักร่วมกันของภาคประชาชน โดยมีองค์กรภาคการเมืองเข้าไปร่วมด้วย นอกจากนี้ปฏิบัติการดังกล่าวยังสร้าง “ความเป็นเจ้าของ” ร่วมกันของทั้งประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐ และ อบต. ด้วย

ประเด็นสำคัญของการสร้างโรงพยาบาลตำบล มุ่งเน้นที่การรักษาได้จริงและมีประสิทธิภาพ ทั้งโดยการเพิ่ม “บุคลากร” และการพัฒนาบุคลากรให้สามารถดูแลความเจ็บป่วยระดับปฐมภูมิ รวมถึงการสนับสนุน “นักเรียนทุน” ซึ่งเป็นลูกหลานของคนในชุมชน เมื่อจบมาแล้วต้องทำงานที่โรงพยาบาลตำบล เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรในระยะยาว นอกจากนี้ การเพิ่มรายการ “ยา” ให้มากขึ้น เพื่อให้ครอบคลุมโรคภัยไข้เจ็บ รวมถึงการเพิ่ม “อุปกรณ์การแพทย์” เพื่อการรักษาโรคที่มีความเฉพาะ และให้ทันทั่วทั้งที่ก่อนส่งต่อไปยังโรงพยาบาล

ทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่า การสร้างสุขภาวะของชุมชนต้องมีการบูรณาการทั้ง “ระบบ” เช่น การสร้างโรงพยาบาลที่เข้าถึงความต้องการของคนในชุมชน

การสร้างบุคลากรที่ต้องการทำงานภายในชุมชน ความร่วมมือกันในชุมชน การสร้างกฎเกณฑ์ที่เอื้อต่อประสิทธิภาพในการสร้างสรรค์นวัตกรรมสุขภาพภายในชุมชน เป็นต้น และสิ่งที่มีอาจมองข้าม คือ “การเสียสละ” และ “จิตใจสาธารณะ” ดังนั้น ไม่ว่าจะจะมีเงินทองมากเพียงไรก็ไม่อาจสร้างระบบการดูแลสุขภาพแบบพึ่งพาตนเองได้หากขาดซึ่งสิ่งเหล่านี้

นอกจากนี้ การกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญเช่นกัน เพราะชุมชนตระหนักดีแล้วว่า “ความรู้” เป็นหัวใจหลักในการสร้างสรรค์สุขภาพของชุมชน และการสร้างเครือข่ายสุขภาพ

“การมีส่วนร่วม” ในการจัดการสุขภาพ รวมถึง “การเป็นเจ้าของร่วม” ในโรงพยาบาลตำบล ได้สร้างสรรค์สุขภาพะของชุมชน และก่อให้เกิดการพึ่งตนเอง และเมื่อนำการมีส่วนร่วมมาพิจารณาในเชิงอำนาจแล้ว การควบคุม ตรวจสอบ ต่อรองของประชาชนย่อมเกิดขึ้นภายใต้ประสบการณ์ที่สั่งสมมา

โรงพยาบาลตำบล ทำให้ทุกภาคส่วนสามารถเข้ามามีการจัดการดูแลสุขภาพของชุมชนได้ และสรรค์สร้างแนวคิดใหม่ ๆ ขึ้นตลอดเวลา เพื่อให้เกิดสุขภาพะในท้องถิ่น อันเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิรูประบบสุขภาพของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง อันสอดคล้องกับวิถีแห่ง “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามแนวพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- พินิจ รอดน้อย องค์การบริหารส่วนตำบลปากดุก โทรศัพท์ 056-756-175
- ระเบียบ อ่อนดา โทรศัพท์ 08-6207-7480
- เกสร วงศ์มณี โทรศัพท์ 056-701-383

อบต.ปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช “ให้โอกาสประชาชน แก่จนด้วยการศึกษา สร้างอาชีพ และสวัสดิการ”

สมพงษ์ พัดปุย

ในอดีต ตำบลปากพูนเป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำจากอ่าวไทย เข้ามายังใจกลางเมืองนครศรีธรรมราช เดิมชื่อ “ปากน้ำปากพูน” กลุ่มคนที่อาศัยอยู่แต่ดั้งเดิมมีทั้งชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม โดยชาวไทยมุสลิมอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในสมัยรัชกาลที่ 2 ส่วนใหญ่เดินทางมาจากหนองจอก ส่วนคนไทยพุทธบางส่วนอพยพมาจากเมืองเพชรบุรี มีชุมชนที่สำคัญในอดีตคือ “ชุมชนโมคลาน”

ตำบลปากพูนเป็นตำบลใหญ่ มีเนื้อที่ทั้งหมด 69.34 ตารางกิโลเมตร (43,335 ไร่) มีประชากรทั้งสิ้น 44,000 คน แบ่งพื้นที่เป็น 12 ชุมชน มีพื้นที่ติดทะเล มีทรัพยากรพื้นฐาน ได้แก่ คลอง ชายทะเล ป่าชายเลน 20,000 ไร่ และสวนผสมของชาวบ้าน พื้นที่นี้มีความสำคัญทางภูมิรัฐ เนื่องจากอยู่ติดกับตัวเมืองนครศรีธรรมราช จึงเป็นพื้นที่เชื่อมต่อเศรษฐกิจ และการพัฒนากับศูนย์กลางของจังหวัด มีสนามบินอยู่ในพื้นที่ตำบล (อยู่ในเขตบริหารเทศบาลท่าแพ) เป็นที่ตั้งของค่ายวิชราวุธ ซึ่งเป็นศูนย์บัญชาการของกองทัพบกที่ 4

อบต.ปากพูนเป็น อบต.ขนาดใหญ่ งบประมาณรวมปี 2548 จำนวน 52 ล้านบาท (ได้รับอุดหนุน 17 ล้านบาท) นายก อบต.ปากพูน คือ “นายธนาวุฒิ ถาวรพราหม์” ซึ่งเข้าเป็นคณะกรรมการมาตั้งแต่ปี 2538

นโยบายของ อบต.ปากพูน คือ “บริการประชาชนด้วยจิตใจ” ตามวาทะมหาดมะคานธี ที่ติดไว้หน้าสำนักงานว่า “ประชาชน คือผู้สำคัญที่สุดที่ต้องให้บริการ...” พันธกิจ คือ สร้างความรู้ อยู่ไม่ยากจน มีสุขภาพแข็งแรง อบต.ปากพูนได้ประสานหน่วยงานต่าง ๆ มาทำกิจกรรมในพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านได้ประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการพัฒนาสุขภาพ

นายธนาวุฒิ มีภาวะผู้นำและสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ในการบริหาร เสนอว่า “เห็นด้วยกับกลยุทธ์การทำงาน RCN (Research, Cooperation, Networking) ที่นายแพทย์ประเวศ วะสี ชี้ว่า RCN มีอยู่แล้วในท้องถิ่น แต่ขาดการบูรณาการ ถ้านำทั้งสามเรื่องมาบูรณาการรวมกันท้องถิ่นก็จะเกิดศักยภาพใหม่ เขาเห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ “ทางกฎหมาย” และ “กฎบ้าน” คือ ส่งเสริมให้ชุมชนสร้างกติกาขึ้นเอง ดังนั้นบทบาทที่สำคัญของ อบต. คือการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้คิดในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

นโยบายของ อบต.ปากพูน คือ ทำให้คนในท้องถิ่นอยู่ดีกินดี โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม กลยุทธ์คือ “ให้ประชาชนคิดเอง” การพัฒนาจะไม่เน้นหนักเรื่องหนึ่งเรื่องใด แต่จะกระทำเป็นองค์รวม โดยเน้นที่ตัวคน

การมีส่วนร่วมของประชาชน

นายธนาวุฒิ ยั่วว่า “ตระหนักเสมอว่า ผู้บริหาร อบต. ไม่ใช่ผู้ปกครอง เป็นเพียงผู้มีบทบาทเป็นผู้ชี้แนะ สนับสนุนสิ่งที่ประชาชนคิด ประชาชนต้องการ”

“การมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ การถ่ายทอด การสื่อสารจะเริ่มโดยตัวของตัวเอง รวมทั้งเครือข่ายก็เพิ่มขึ้น”

“พัฒนาคนให้มีคุณธรรมและความรู้ จะทำให้คนรู้จักคิด จะไต่ถามไต่ถาม สักด้นก็จะคิดมาก” ตำบลปากพูนมีป่าชายเลน 20,000 ไร่ มีกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน แต่เดิมไม่รู้จะพึ่งพาใคร กรมป่าไม้ดูแลป่าชายเลนมานาน ป่ายิ่งหมดไป หกเจ็ดปีที่ผ่านมา อบต.สนับสนุนให้ชาวบ้านร่วมดูแลป่าชายเลน ได้ผลดี ชาวบ้านไม่มีอำนาจจับกุมใคร แต่มีจุดแข็งในการดูแลป่ามากกว่าเจ้าหน้าที่รัฐ

การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง

อบต.ปากพูน นำหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ มีเหตุมีผล รู้เท่าทันพอเพียง มาประยุกต์ใช้เป็นรูปธรรมในตำบล สร้างการศึกษาให้คนมีเหตุผล กินแต่พอดีและพอเพียงเพื่อพัฒนาสุขภาพ มีความรู้เท่าทันว่ากินอะไรเป็นประโยชน์ อะไรเป็นโทษ เสนอหลักการเศรษฐกิจพอเพียงแก่ชาวปากพูน 3 ประการ คือ “ทำกิน ทำใช้ รู้จักออม”

ทำกิน คือ เพาะปลูกกินเอง ทำใช้ คือ ทำสิ่งของที่จำเป็นต้องใช้ เช่น สมุนไพรสระผมจากสมุนไพรที่ปลูกไว้ การออม ได้แก่ การออมเงิน ไม่มีเงินก็ออมเป็นต้นไม้ ให้ความคิดแก่ชาวบ้านว่า “ปลูกต้นไม้ได้อะไรมากกว่าต้นไม้ การมีสุขภาพที่ดีต้องทำมากกว่าการกิน ที่สำคัญเป็นเรื่องของภาวะจิตใจ”

นวัตกรรมงานพัฒนา อบต.ปากพูน

ระยะห้าปีแรก อบต. เน้นการแก้ปัญหาสำคัญที่เป็นพื้นฐาน ได้แก่ แก้ปัญหาที่ดิน โดยประสานให้ชาวบ้านมีโฉนดได้ประมาณ 4,000 กว่าราย แก้ปัญหาเก่าจนหมด การพัฒนางานโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนหนทาง ไฟฟ้า ประปา

ด้านสาธารณสุข เช่น ร่วมกับโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์จัดทำโครงการโภชนาการ และร่วมกับ อสม. และโรงพยาบาลค่ายวชิราวุธ จัดทำโครงการคัดกรองผู้ป่วย

ให้คำจำกัดความ “ความจน” แบบท้องถิ่น คือ จนที่ดิน จนทุน จนโอกาส เพิ่มกลุ่มยากจนใหม่ คือ “กลุ่มเสี่ยงที่จะจน” (คือครอบครัวที่ผู้หารายได้เจ็บป่วย) ให้สวัสดิการชุมชนเป็นการลดค่าใช้จ่าย รวมถึงการสร้างบ้านให้แก่ผู้ที่ไม่มีบ้าน หมู่ละ 1 หลังทุกปี

งานส่งเสริมอาชีพ ได้แก่โครงการแจกวัวชาวบ้าน จัดทำฟาร์มวัวนมสาธิต รับซื้อหญ้าเลี้ยงวัวจากชาวบ้าน ฝึกชาวบ้านรีดนมเพื่อนำมาขายให้ อบต. ส่งเสริมกลุ่มแกะหนังตะลุง ตั้งเป็นกลุ่มธุรกิจชุมชนผลิตเอง ขายเองโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง

ด้านการศึกษา ให้ทุนนักเรียน ม.3 เรียนต่อ ม.6 ปริญญาตรี และปริญญาโท ให้อาหารเสริมแก่เด็กเล็กอย่างต่อเนื่อง ให้นักเรียนยืมรถจักรยาน จัดพิมพ์สารานุกรมภาพ อบต. พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้เรียนรู้ป้าชายเลนในพื้นที่ ด้านสิ่งแวดล้อม จัดโครงการอนุรักษ์ป่าชายเลนโดยชุมชน มีผลทั้งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอาชีพ เพื่อแก้ปัญหาความยากจน

อบต.ปากพูน เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการพัฒนาในระดับแนวหน้าของจังหวัด ประชาชนพอใจในบริการ และได้เข้าร่วมกับ อบต.

ในทุกระดับ จนได้รับรางวัลจากองค์กรส่วนกลาง เช่น รางวัล “คนดีศรีแผ่นดิน” จากกระทรวงศึกษาธิการ รางวัล “เพชรแผ่นดิน” จากสำนักนายกรัฐมนตรี และรางวัล “ธรรมภิบาล” จากกระทรวงมหาดไทย ในปี 2546

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

- องค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน
อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
โทรศัพท์ 075-350-030-1

